

Joakim Hauger

Norske ungdomsskoleelevers deltakelse i demokratiske samfunnsprosesser

En kvantitativ studie av norske
ungdomsskoleelevers svar i den internasjonale
demokratiundersøkelsen ICCS 2016

Masteroppgave i Samfunnsfagdidaktikk

Veileder: Oddveig Storstad

Mai 2021

Joakim Hauger

Norske ungdomsskoleelevers deltakelse i demokratiske samfunnsprosesser

En kvantitativ studie av norske ungdomsskoleelevers
svar i den internasjonale demokratiundersøkelsen
ICCS 2016

Masteroppgave i Samfunnsfagdidaktikk
Veileder: Oddveig Storstad
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne studien undersøker forhold ved norsk ungdoms demokratideltakelse gjennom en statistisk analyse av de norske elevenes svar på et spørreskjema fra ICCS 2016 elevundersøkelsen. Dette skjer ved en kvantitativ tilnærming hvor datamaterialet fra spørreundersøkelsen analyseres med det statistiske dataprogrammet SPSS. De norske elevenes svar på det internasjonale spørreskjemaet i ICCS 2016 utgjør altså denne oppgavens datamateriale, som dermed legger føringer for prosjektets innhold. De ulike forholdene ved norske ungdommers demokratideltakelse utforskes ved ta utgangspunkt i fire forskningsspørsmål utformet fra problemstillingen «*Hvilke former for demokratisk deltakelse finner vi blant norske 9. klassinger, hvilke faktorer er med å påvirke deltakelsen, og hvilke implikasjoner kan dette ha for demokratiopplæringen?*»:

- *Hvilke former for demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*
- *Hvilken grad av demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*
- *Hvilke faktorer påvirker den demokratiske deltakelsen til norsk ungdom?*
- *Hvilke konsekvenser kan funnene ha for demokratiopplæringen i skolen?*

De tre første forskningsspørsmålene tar utgangspunkt i univariate-, bivariate- og regresjonsanalyser fra oppgavens datamateriale og knyttes opp mot teori og tidligere forskning. Det siste forskningsspørsmålet tar i stor grad utgangspunkt i funn fra oppgavens drøftingsdel og diskuterer ulike implikasjoner resultatene kan ha for demokratiopplæringen i skolen. Prosjektet studerer i hovedsak to ulike former for demokratideltakelse blant ungdommen. I og med at enhetene i dette spørreskjemaet er under stemmerettsalderen vil ikke deltakelse ved valg være i fokus, men oppgaven er heller fokusert rundt ungdommens deltakelse i organisasjoner og deliberative deltakelse. Disse to deltakelsesformene operasjonaliseres i oppgavens metodedel og utgjør oppgavens avhengige faktorer. Oppgavens uavhengige faktorer, som brukes til å undersøke hva som påvirker deltakelsen er kjønn, politisk interesse, tillit til institusjoner, opplevd rom for åpne klasseromsdiskusjoner, demokratikunnskaper og foreldres høyeste utdanning.

Det mest sentrale funnet i oppgaven er at påvirkningsforholdet mellom politisk interesse og deliberativ deltakelse virker å være relativt sterkt, og er den klart sterkeste statistiske sammenhengen denne oppgaven kan vise til. På den andre siden fremvises det en negativ påvirkningskraft mellom elevenes demokratiske kunnskaper, og deres demokratiske deltakelse, både for deltakelse i organisasjoner og deliberativ deltakelse. I Oppgaven vurderes det derfor til at i den grad demokratiopplæringens formål er å utvikle elevene til mer engasjerte og deltakende medborgere, bør det fokuseres mer på aktiviteter som øker elevens politiske interesse, og mindre på kunnskaper om demokratiets oppbygning. Likevel anerkjennes det at kunnskaper om demokratiet også er en viktig del av opplæringen.

Abstract

This study examines various aspects of Norwegian youth's participation in democracy, through a statistical analysis of the Norwegian students' answers from the international student questionnaire version of The ICCS 2016 survey. This is done by a quantitative approach where the data material from the survey is analyzed with the help of the statistical computer program SPSS. The Norwegian students' answers to the international questionnaire in ICCS 2016 therefore provides the guidelines for the content of this project. The thesis statement of this study is «What kind of democratic participation do we find among Norwegian 9th graders, what factors influence this participation, and what are the implications of this on the democracy education? », which makes the base for the four research questions:

- *What forms of democracy participation do we find among Norwegian youth?*
- *What degree of democracy participation do we find among Norwegian youth?*
- *What factors influence the democratic participation of Norwegian youth?*
- *What consequences can the findings have for democracy education in schools?*

The first three research questions are based on univariate, bivariate and regression analyzes from the thesis' data material. The fourth research question is largely based on findings from the discussion part of the thesis, and debates various implications the results may have for democratic education in schools. The project mainly studies two different forms of democracy participation among young people. As the units in this questionnaire are below the voting age, participation in elections will not be in focus, but the task is rather focused on young people's participation in organizations and their deliberative participation. These two forms of participation are operationalized in the method part of the thesis and constitute the thesis' dependent factors.

The independent factors of the thesis, which are used to examine what influences participation, are gender, political interest, trust in institutions, perceived space for open classroom discussions, knowledge of democracy and parents' highest education.

The most central finding in the thesis is that the influence between political interest and deliberative participation seems to be relatively strong and is the statistically strongest connection this thesis can point to. On the other hand, a negative influence is shown between the students' democratic knowledge and their democratic participation. This applies both for participation in organizations and deliberative participation. The thesis therefore considers that, to the extent that the purpose of democracy education is to develop students into more engaged and participating citizens, it should focus more on activities that increase students' political interest and less on knowledge about the structure of democracy. Nevertheless, it is recognized that knowledge of democracy is also an important part of the education.

Forord

Hadde noen fortalt meg for ti år siden at jeg våren 2021 kom til å levere en masteroppgave rettet mot læreryrket hadde jeg nok blitt forundret – det har aldri vært planen å ende opp som lærer. Når jeg nå tenker gjennom det, er det likevel ikke så overraskende at det har blitt slik. Skolen har alltid vært et sted jeg har trivdes godt, både i faglige og sosiale settinger. Jeg må innrømme at jeg både er glad og spent når jeg nå trer ut av elevrollen og inn i lærerrollen, for å bidra til at flere barn og unge får like mange gode opplevelser fra sine år på skolen som de jeg sitter igjen med.

Dagene som har blitt brukt på å ferdigstille denne oppgaven har ikke bare vært rosenrøde, men takket være et godt støtteapparat har prosessen vært mye mer lystbetont enn jeg på forhånd hadde forestilt meg. Jeg vil derfor benytte anledningen til å rette en stor takk til flere personer som har vært viktige bidragsytere i den lange veien mot dette endelige produktet. Først og fremst vil jeg takke min flotte veileder Oddveig Storstad for veldig god og oppmuntrende veiledning, og ikke minst for svært konkrete tilbakemeldinger der det har vært nødvendig.

Mine moralske støttespillere fortjener også en god del honnør, blant annet min alltid så støttende familie. En spesiell takk til mine foreldre og samtidig største forbilder Espen og Anita for alltid å stille opp for meg. Jeg må også takke den fantastiske vennegjengen min for god backing. I tillegg ønsker jeg å rette en stor takk til mine briljante kolleger og elever, som i innspurten av skriveingen har bidratt til økt energi og motivasjon for å fullføre denne oppgaven. Dere har vært en kilde til latter og moro i en studiehverdag som ellers har vært noe amputert grunnet koronasituasjonen. Det er mange flere som hadde fortjent å få navnet sitt nevnt i denne delen, men for å holde det forholdsvis kort må jeg nøye meg med å si tusen takk til alle som har tatt vare på meg gjennom studietiden.

Democracy is the worst form of government except for all those other forms that have been tried from time to time.

-Winston Churchill 1947

Joakim Hauger
Trondheim, mai 2021

Innhold

Sammendrag	V
Abstract	VII
Forord	IX
1. Innledning	1
1.1 Introduksjon og avgrensing	1
1.2 Plassering i forskningstemaet	2
1.3 Forholdet mellom demokratisk og politisk deltakelse	2
1.4 Oppgavens struktur	3
2. Teori og tidligere forskning	5
2.1 Demokrati og medborgerskap	5
2.1.1 Lover og forskrifter	7
2.1.2 Opplæring <i>om, for</i> og <i>gjennom</i> demokrati	8
2.2 Tre sentrale demokratiforståelser	9
2.2.1 Liberalistiske retninger	10
2.2.2 Republikansk demokratiforståelse	11
2.2.3 Deliberativ demokratiforståelse	12
2.3 Kapital	13
2.3.1 Kulturell kapital	13
2.3.2 Sosial kapital	14
2.4 Tidligere forskning	14
2.4.1 Avhengige faktorer	15
2.4.2 Kjønn	16
2.4.3 Politisk interesse	17
2.4.4 Kapital	18
2.4.5 Åpent klasseromsklima	20
2.4.6 Tillit	20
3. Metode	23
3.1 Metodisk tilnærming	23
3.2 Epistemologisk og vitenskapsteoretisk tilnærming	24
3.3 Design/Utforming av spørreskjema	25
3.4 Validitet og Reliabilitet	25
3.4.1 Intern validitet	26
3.4.2 Ytre Validitet	26
3.4.3 Reliabilitet	27
3.4.4 Utvalg og populasjon	27
3.5 Styrker og svakheter ved valg av metode	29
3.6 Sammenslåinger til indekser	29

3.6.1	Indekser for avhengige variabler	30
3.6.2	Indekser for uavhengige variabler	31
3.7	Analysemetoder og korrelasjonsmål	32
3.7.1	Univariate analyser	32
3.7.2	Bivariate analyser	32
3.7.3	Regresjonsanalyser	33
3.7.4	Korrelasjonsmål	33
3.8	Årsaks- og kausalmodeller	34
4.	Empiri og analyse	37
4.1	Analysemetoder	37
4.2	Univariate analyser av avhengige faktorer.....	37
4.3.	Bivariate analyser del 1	38
4.3.1	Kjønn	38
4.3.2	Politisk interesse	39
4.3.3	Tillit til institusjoner.....	40
4.3.4	Åpent klasseromsklima	40
4.3.5	Høyeste utdanning forelder	41
4.3.6	Kunnskapstesten.....	41
4.3.7	Oppsummering av bivariate analyser del 1	42
4.4	Bivariate analyser del 2 (Deliberativ deltakelse).....	42
4.4.1	Kjønn	42
4.4.2	Politisk interesse	43
4.4.3	Tillit til institusjoner.....	43
4.4.4	Åpent klasseromsklima	44
4.4.5	Høyeste utdanning forelder	44
4.4.6	Kunnskapstest	45
4.4.7	Oppsummering av bivariate analyser del 2	46
4.5.	Regresjonsanalyser	46
4.5.1	Deltakelse i organisasjoner regresjon	46
4.5.2	Deliberativ deltakelse regresjon	47
4.5.3	Oppsummering av regresjonsanalysene	48
5.	Resultater og drøfting.....	49
5.1	Demokratisk deltakelse blant norsk ungdom?	49
5.2	Korrelasjon mellom uavhengige og avhengige faktorer	50
5.2.1	Kjønn	51
5.2.2	Politisk interesse	52
5.2.3	Forelders høyeste utdanningsnivå.	53
5.2.4	Tillit til institusjoner.....	54

5.2.5 Score på test om demokratikunnskap	55
5.2.6 Klima for åpne klasseromsdiskusjoner	56
5.2.7 Oppsummering av de uavhengige faktorenes påvirkning	57
5.3 Implikasjoner for opplæringen	58
5.3.1 Demokratiopplæring om, for og gjennom demokratisk deltakelse?	59
6. Avslutning	63
6.1 Konklusjon	63
6.2 Forslag til videre forskning	64
Litteraturliste	65

Figurer

<i>Figur 1 Årsaksmodell deltakelse i organisasjoner</i>	35
<i>Figur 2 Årsaksmodell deliberativ deltakelse</i>	35
<i>Figur 3 Deltakelse i organisasjoner</i>	37
<i>Figur 4 Deliberativ deltakelse</i>	38

Tabeller

<i>Tabell 1 Kjønn – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (6008)</i>	38
<i>Tabell 2 Politisk interesse – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5945)</i>	39
<i>Tabell 3 Tillit til institusjoner – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5425)</i>	40
<i>Tabell 4 Rom for klasseromsdiskusjoner–Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5864)</i>	40
<i>Tabell 5 Høyeste utdanning forelder – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5739)</i> ...	41
<i>Tabell 6 Demokratikunnskap - Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (6008)</i>	41
<i>Tabell 7 Kjønn – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (6087)</i>	42
<i>Tabell 8 politisk interesse – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (6033)</i>	43
<i>Tabell 9 Tillit til institusjoner – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (5494)</i>	43
<i>Tabell 10 Rom for klasseromsdiskusjoner – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (5912)</i> ...	44
<i>Tabell 11 Høyeste utdanning forelder – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (5812)</i>	44
<i>Tabell 12 Demokratikunnskap – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (6087)</i>	45
<i>Tabell 13 Demokratisk deltakelse i organisasjoner regresjonsanalyse</i>	46
<i>Tabell 14 Deliberativ deltakelse regresjonsanalyse</i>	47

1. Innledning

1.1 Introduksjon og avgrensning

Det å oppleve å ha kontroll over sitt eget liv har stor betydning for den opplevde livskvaliteten, og det er mye som tyder på at folk som lever i land med frihet og innflytelse ofte er lykkeligere (With, 2017). I demokratiske stater skal innbyggerne ha muligheter til å påvirke samfunnets retningsvalg gjennom demokratisk deltakelse, og med det få en viss form for medbestemmelse i samfunnet. Den demokratiske deltakelsen skal gi medlemmene av samfunnet muligheten til å møtes som likemenn og reflektere over politiske tanker, i tillegg til å samarbeide om å nå ulike samfunnsmessige mål.

I mange europeiske land ser vi en tendens hvor de tradisjonelle politiske partiene har mistet store deler av sin oppslutning og blitt erstattet av nye partier med betydelig støtte i folkelige bevegelser (Solhaug, 2021, s. 11). Rundt på kontinentet opplever mange økende forskjeller i levekår, og tilliten til politikere og demokratiet synker. Dette har ført til en økt oppmerksomhet rundt temaene demokrati og medborgerskap i mange europeiske stater, hvor skolesystemene oppfordres til å formidle kunnskap om ulike sider ved demokrati og medborgerskap. Blant annet Europarådets satsing på demokratisk utdanning viser denne utviklingen. Satsingen har skjedd blant annet gjennom nye utarbeidinger av læreplanutforminger, samtidig som deltakelsen ved valg har sunket (Solhaug, 2021, s. 15).

Dette forskningsprosjektet er en masteroppgave i samfunnsfagsdidaktikk som omhandler temaet demokrati og medborgerskap, og markerer avslutningen av et seks år langt studieløp i grunnskolelærerutdanningen. Valget av temaet består av en blanding av personlig interesse for temaet, temaets posisjon i Norge, og ikke minst den økte oppmerksomheten temaet har fått i deler av Europa, også i Norge gjennom innføringen av LK20, med demokrati og medborgerskap som tverrfaglig tema. Oppgavens problemstilling er veiledende for valg og overveielser gjort gjennom hele forskningsprosessen, og lyder som følger: *«Hvilke former for demokratisk deltakelse finner vi blant norske 9. klassinger, hvilke faktorer er med å påvirke deltakelsen, og hvilke implikasjoner kan dette ha for demokratiopplæringen?»*.

Med utgangspunkt i problemstillingen er det utformet fire forskningsspørsmål som både har til hensikt å avgrense og styre oppgavens valg og retninger. Disse fire forskningsspørsmålene er:

- *Hvilke former for demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*
- *Hvilken grad av demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*
- *Hvilke faktorer påvirker den demokratiske deltakelsen til norsk ungdom?*
- *Hvilke konsekvenser kan funnene ha for demokratiopplæringen i skolen?*

Dette vil undersøkes med utgangspunkt i flere statistiske analyser i tillegg til teori og tidligere forskning på temaet. Det empiriske grunnlaget for denne forskningsoppgaven er datamaterialet fra de norske elevenes svar på den internasjonale delen av spørreskjemaet til International Civic and Citizenship Education Study 2016 (ICCS 2016). Empirien brukes for å belyse hvordan norske 9. klassinger benytter seg av mulighetene for å påvirke demokratiet, og hvilke faktorer som spiller inn på deltakelsen. For å undersøke dette er det valgt ut to avhengige variabler og seks uavhengige

variabler. Variablene er både operasjonalisert for å måle ulike former for demokratisk deltakelse, og faktorer som kan påvirke denne deltakelsen. Begrunnelsen for å ha et relativt lavt antall variabler er for å avgrense oppgaven, slik at det aktuelle datamaterialet blir håndterbart og får en hensiktsmessig størrelse med tanke på oppgavens omfang.

I oppgaven vil det i hovedsak bli lagt vekt på to ulike former for demokratisk deltakelse som operasjonaliseres og undersøkes. Den ene er deltakelse i organisasjoner, og den andre omhandler i hvilken grad ungdommen kommuniserer om politikk. Det viktigste i analysene er å undersøke hvilke sammenhenger som er signifikante og hvor sterke korrelasjonene er mellom de ulike faktorene. De aktuelle uavhengige variablene i oppgaven er kjønn, politisk interesse, tillit til institusjoner, rom for åpne klasseromsdiskusjoner/åpent klasseromsklima, høyeste forelders utdanning og elevenes score på kunnskapstesten i ICCS 2016. Senere i oppgaven vil det argumenteres for hvorfor disse faktorene er valgt ut, blant annet med bakgrunn i tidligere forskning

Det er ulike grunner til mitt valg om å gjennomføre en studie hvor empirien består av datamateriale innsamlet av noen andre. Dette henger både sammen med oppfordringer fra fagkoordinator om å benytte seg av allerede eksisterende forskningsundersøkelser, samt hensyn til situasjonen rundt koronapandemien som har preget begge årene i dette toårige masterløpet. Av smittevernhensyn har det forståelig nok vært mange skoler som har måttet håndheve ulike forholdsregler, og restriksjoner for besøk. Derfor er det lett å forstå at de i minst mulig grad ønsker utenforstående inn i skolens område og klasser for å begrense smittespredning og fjerne usikkerhetsmomenter. Attpåtil er det utvalgte datamaterialet godt egnet for å besvare oppgavens problemstilling.

1.2 Plassering i forskningstemaet

Demokrati og medborgerskap er som nevnt er et viktig tema i læreplaner og i samfunnet generelt, noe som gir gode grunner for å bedrive forskning på feltet. Det er naturlig at det finnes mye forskning innen det aktuelle emnet når det ansees som et så viktig tema både nasjonalt og internasjonalt, og av den grunn er også forskningsfeltet rundt disse temaene veldig omfangsrike. Dette gjelder både ved internasjonal og nasjonal forskning hvor ICCS undersøkelsen 2016 går under den førstnevnte kategorien. Undersøkelsen gjennomføres av International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), som også tidligere har utført flere undersøkelser i land over hele verden. Undersøkelsene bygger i stor grad på hverandre og viderefører en del spørsmål, mens andre spørsmål blir lagt til ettersom samfunnet endres og nye forskningsområder blir aktuelle. Den første undersøkelsen i regi av IEA var allerede i 1971, med kun ni deltakerland. Neste runde i 1999 var første gang Norge deltok, noe som ble videreført i 2009 og 2016. Neste undersøkelse skal foregå i 2022, noe som også bidrar til å gi ytterligere kunnskap innen et dagsaktuelt tema. Det er også naturligvis skrevet et betydelig antall rapporter fra en rekke land om disse undersøkelsene i ettertid, og av den grunn vil denne forskningen bare komme som et lite tillegg til den store forskningsbasen som allerede finnes på området.

1.3 Forholdet mellom demokratisk og politisk deltakelse

I denne oppgaven vil det undersøkes sentrale aspekter ved den demokratiske og politiske deltakelsen i Norge. Disse begrepene henger tett sammen og selv om de i

utgangspunktet kan omfatte ulike hensyn og holdes avskilt, kan de også ha relativt like betydninger. For eksempel kan demokrati sees som rammen hvor politikken foregår innenfor, men det er også mulig å se demokratiet som en måte å organisere politikken (Mathé, 2019, ss. 2-3). I denne oppgaven vil både begrepene demokratisk og politisk deltakelse benyttes, og vil da referere til ulike handlinger som begås for å påvirke politikken, enten det gjelder å snakke om politikk, delta i organisasjoner eller stemme ved valg. For språklig variasjon vil begrepene benyttes om hverandre.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven er strukturert ved hjelp av en inndeling i overordnede kapitler, som videre inneholder flere underkapitler for å gjøre oppgaven mer systematisk og oversiktlig. Det førstkommande kapitlet omhandler teori og tidligere forskning, hvor hensikten er å presentere relevante begrep, teorier og ulike demokrati- og medborgerskapsforståelser. I tillegg vil underkapitler belyse tidligere forskning på ungdoms demokratideltakelse. Videre følger en metodedel som har til hensikt å presentere ulike metodiske og epistemologiske grep og valg som er gjennomført i sammenheng med forskningsoppgaven. Det etterfølgende kapitlet er oppgavens analysedel og setter søkelys på oppgavens datamateriale, og analyserer dette materialet blant annet ved hjelp av tabeller og diagrammer. I tillegg blir tabellene og diagrammenes viktigste innhold kort oppsummert. Etter analysekapitlet følger oppgavens hoveddel, som består av drøfting av ulike funn gjort i analysene. Her drøftes resultatene fra analysene opp mot teori og tidligere forskning som vil presenteres i teorikapitlet. Avslutningsvis vil de viktigste funnene oppsummeres, og problemstillingens essens besvares etter beste evne.

2. Teori og tidligere forskning

Dette kapittelet gjennomgår det teoretiske rammeverket for oppgaven, samt tidligere forskning på temaet. Kapittelet starter med å belyse begrepene demokrati og medborgerskap, hvor det presenteres sentrale prinsipper for demokratiopplæringen, samt hvilke formål demokratiopplæringen skal tjene. Fokuset ligger på hvilken rolle demokratiet har i det norske samfunnet og hvilke konsekvenser dette får for opplæringen i den norske skolen. I tillegg beskrives medborgerrollen med utgangspunkt i Biesta (2006) sine forståelser av en demokratisk medborger. Dette etterfølges av en del hvor ulike demokratiforståelser og forholdet mellom dem beskrives kort. Både liberalistiske og republikanske demokratioppfattelser, samt Dewey og Habermas' deliberative demokratisyn vil vektlegges. I tillegg utdypes Pierre Bourdieus begreper kulturell og sosial kapital. Deretter presenteres tidligere forskning tilknyttet oppgavens problemstilling, hvor fokuset ligger på å vise til tidligere forskning mellom oppgavens avhengige og uavhengige faktorer. Den tidligere forskningen som presenteres består både av nasjonal og internasjonal forskning gjort på temaet, og vil sammen med analyser og teorien legge grunnlaget for videre diskusjon for funn og resultater i oppgavens drøftingsdel.

2.1 Demokrati og medborgerskap

For å kunne belyse hvilke faktorer som spiller inn for ungdomselevers demokratiske deltakelse holder det ikke med et empirisk grunnlag. Det er også essensielt å legge et teoretisk rammeverk for å bygge opp under studien og kunne fortolke empirien og resultatene. I tillegg er det viktig å avklare og forklare begreper og teorier for å klargjøre hvilke definisjoner av begrepene og teoriene som benyttes. I denne oppgaven, hvor målet er å forklare elevenes demokratideltakelse, er det helt sentralt å først avklare og avgrense hvilke forståelser av demokratideltakelse som ønskes å undersøke. Dette er igjen avhengig av hvilke definisjoner på demokrati man benytter seg av. En definisjon av demokrati er Carl Cohens:

Demokrati er et samfunnsmessig styresett der medlemmene i det store og hele deltar, eller kan delta, direkte og indirekte i å ta beslutninger som angår dem (Cohen, 1971, s. 7).

Demokratiet skal altså åpne befolkningens muligheter og frihet til å uttale seg og påvirke politisk avgjørelser.

I et demokratisk samfunn er medborgerrollen helt essensiell, da hele hovedideen med demokratiet er et styre hvor folket bestemmer. Medborgerskap kan sees på som en måte å påvirke samfunnet, men begrepet kan også innebære mer enn dette. Diskusjoner om medborgerskap handler om formelle lovendringer, men kan også dreie seg om hvordan vi lever livene våre i fellesskap, og om det felles ansvaret vi har for hverandre og våre samfunnsinstitusjoner. Det innebærer også ulike politiske og sosiale rettigheter og praksiser, i tillegg til ulike normer for utøvelse av medborgerskap (Solhaug, 2021, ss. 47-48). Begrepet medborgerskap kommer fra det engelske citizenship, men der begrepet citizenship både innebærer juridisk statsborgerskap og politisk og sosialt medborgerskap, kan det norske begrepet demokratisk medborgerskap kort sagt knyttes til medlemskap i et demokratisk samfunn. En demokratisk medborger kan derfor defineres som en person som lever med andre personer i et politisk fellesskap (Stray, 2012, ss. 19-21).

For å beskrive hva som karakteriserer en demokratisk medborger tar Biesta (2006) utgangspunkt i tre ulike synspunkt. Disse synspunktene representerer tre ulike syn på en demokratisk medborger og deles inn i det individuelle-, det sosiale- og det politiske synet. Disse ulike forståelsene av en demokratisk medborger er sentrale for å drøfte hvordan funn fra oppgaven kan ha konsekvenser for skolens opplæring innen demokrati og medborgerskap.

Det individualistiske synet tar utgangspunkt i opplysningstidsfilosofen Immanuel Kant sin tankegang. Hans tanker har vært sterkt medvirkende til å forme den demokratiske utdanningen. Kant sitt syn kommer fra en tid hvor deler av Europa gjennomgikk et skifte fra autoritære til demokratiske styreformers. En konsekvens av dette ble at det ble viktigere å undersøke hvilken type borgere et demokratisk samfunn behøvde. Kant mente det var en nødvendighet med borgere som hadde mot til å bruke sin egen sunne fornuft, og benyttet seg av sin subjektive rasjonalitet. En demokratisk person innen dette synet er en person som tenker selv og gjør seg opp egne meninger, og handler deretter (Biesta, 2006, s. 127). Hvilket syn som benyttes for medborgerrollen får også konsekvenser for hvordan demokratiopplæringen bør foregå. Innen Kants individualistiske syn er det viktig å støtte opp under utviklingen av individet og individets autonomi, og dets rasjonelle og kritiske tankegang. Det blir dermed viktig å legge vekt på å utvikle individets egne kunnskaper og ferdigheter, som er karakteristisk for det Biesta (2006) kaller utdanning *for* demokrati (s. 136).

Det sosiale synet på en demokratisk medborger forankres i pragmatikeren Dewey sine tanker. Dewey vurderte det til at interaksjoner med andre mennesker var en viktig bidragsyter for danning av vaner og refleksjoner, selv om mennesker også har muligheter for egenhendig refleksjon. En implikasjon av dette blir at en demokratisk medborger er en person som ikke bare tenker selv, men også er nødt til å kunne tenke sammen med andre. En demokratisk medborger blir med andre ord til gjennom deltakelse i demokratisk samhandling (Biesta, 2006, ss. 128-129).

I den sosiale forståelsen er den demokratiske medborgeren en person som ikke kun klarer å tenke for seg selv, men også kan tenke i samarbeid med andre. Det er derfor nødvendig med deltakelse gjennom et sosialt medium for å forme sin individualitet. En demokratisk person blir da til gjennom deltakelse og demokratisk samhandling. Biesta (2006) konkluderer med at Dewey sitt konsept om den demokratiske medborger inngår i det han kaller utdanning *gjennom* demokrati (s.136). En implikasjon blir da at demokratiopplæringen må legge opp til situasjoner hvor elevene utvikler sin sosiale intelligens i samhandling med andre.

For det politiske synet på medborgerrollen i et demokratisk samfunn henter Biesta (2006) inspirasjon fra den politiske filosofen Hanna Arendt. Det sentrale i dette perspektivet er menneskers ulike handlinger, og interaksjoner mellom mennesker. Mennesket blir i dette synet sett på som handlende subjekter hvor det kontinuerlig bringes inn nye begynnelse i verden gjennom ulike handlinger. Alle begynnelse bringes inn i verden av et subjekts startende handling, men for å bli et handlende subjekt kreves det også at noen besvarer denne innledende handlingen. Dersom ingen besvarer begynnelsen fører den ingen vei, noe som betyr at man er avhengige av andre

mennesker for å ta del i den sosiale verden innen dette synet (Biesta, 2006, ss. 133-134).

Det politiske synet støtter en demokratiopplæring hvor det er handlinger som kan besvares av andre subjekter som er i fokus. Dette er som Dewey sitt syn en tankegang som også fokuserer på det sosiale perspektivet av opplæringen. Det politiske synet skiller seg fra det sosiale der Arendt mener subjektivitet kun er mulig dersom også andre subjekter kan besvare individets handlinger, og at vi kun er subjekter i de tilfeller våre initiativ blir tatt opp av andre (Biesta, 2006, s. 137).

2.1.1 Lover og forskrifter

I de kommende avsnittene presenteres blant annet emnene demokrati og medborgerskap sin plass i det norske samfunn og den norske skolen. Dette gjøres blant annet ved å beskrive deres plass i lover, forskrifter og læreplaner. Slike dokumenter er betydningsfulle når oppgaven senere skal drøfte hvilke implikasjoner funnene kan ha for demokratiopplæringen, da den er forankret i prinsipper fra disse dokumentene.

Demokrati både er en viktig del av, og har en viktig rolle i det norske samfunnet, noe som gjenspeiles i skolen og utdanningsløpet. Formålsparagrafen i opplæringslova skal uttrykke verdier som samler Norge som samfunn. Demokratiets rolle i skolen sementeres i formålsparagrafen når opplæringslova spesifiserer at opplæringa i skolen skal fremme demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte. Verdiene som fremmes skal være grunnlaget for demokratiet vårt og lære oss å lære, leve og arbeide sammen (Kunnskapsdepartementet, 2021).

Formålet med samfunnsfag i LK20

I læreplanen i samfunnsfag fokuseres det både på demokrati, medborgerskap og kritisk tenkning. Dette er viktige temaer, ikke bare i samfunnsfaget, men også som tverrfaglig tema i skolen. Samfunnsfag skal ifølge læreplanene i LK20 være et sentralt fag for å la elevene utvikle seg til deltakende, engasjerte og kritisk tenkende medborgere. De skal gjennom samfunnsfaglige tenkemåter og metoder utvikle et aktivt medborgerskap bygget på kunnskap om demokrati, miljø, menneskerettigheter, likestilling og verdien av mangfold. Det er også sentralt at elevene får erfaring med demokrati i praksis for å kunne påvirke og medvirke til samfunnsutvikling (Utdanningsdirektoratet, 2019, ss. 2-3). Læreplanen legger altså opp til en samfunnsfagundervisning som fremmer et aktivt syn på demokrati og medborgerskap, hvor elevene selv skal bidra som aktive individer, med både rettigheter og plikter knyttet opp til demokratiet.

Som i mange andre europeiske land har temaet demokrati og medborgerskap fått en fornyelse gjennom læreplanreformer. Dette har bidratt til at temaet også er viktig i den overordna delen av læreplanen, og har status som ett av tre tverrfaglige temaer skolen skal legge til rette læring innenfor, og på tvers av alle fagene (Solhaug, 2021, s. 21). Overordna del presiserer at skolen skal gi elevene muligheter til å medvirke til, og lære hva demokrati betyr i praksis. Dette innebærer at elevene skal få kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, samt gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser, og gi innsikt i demokratiets ulike former og uttrykk. Sammenhengen mellom demokrati, og ytringsfrihet, stemmerett og organisasjonsfrihet skal også komme tydelig frem (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Demokratisk dannelse som formål i skolen

I en demokratisk stat har folket ved hjemmel i folkesuverenitetsprinsippet, inntatt fyrstens plass som herskere og tatt over ansvaret for det avgjørende politiske mandatet. Derfor er det spesielt viktig at hver enkelt medborger forstår hvilke plikter og rettigheter som gjelder i et demokrati. Samfunnskunnskapen har hatt som hovedoppgave å opplyse fremtidige borgere om samfunn og politikk. Slik økes bevisstheten rundt hvilke plikter og rettigheter som følger av å leve i et demokrati. Begrepet demokratisk dannelse betegner dette formålet (Tønnessen & Tønnessen, 2007, s. 65). Det viktigste med den demokratiske dannelsen i skolen er å legge opp til at barn og unge skal ha mulighet til å utvikle seg til idealborgere (Tønnessen & Tønnessen, 2007, s. 81).

Videre tegner Tønnessen & Tønnesen (2007) bilder av idealborgere gjennom tidene og beskriver også idealborgeren ut ifra de norske læreplanene, hvor de starter på 1960-tallet, og avslutter med Kunnskapsløftet. I denne planen tegnes et bilde av idealborgeren som en velskolert, allsidig dannet person med en rekke grunnleggende ferdigheter. I tillegg skal han være kritisk reflekterende, tolerant, godt kjent med andres og egen kulturbakgrunn, samarbeidsvillig, men også mer individualistisk rettet enn tidligere. Samtidig har spørsmål rundt det nasjonale mindre relevans enn tidligere, mens engasjement i demokratisk deltakelse er viet økt oppmerksomhet (Tønnessen & Tønnessen, 2007, ss. 78-79). Mye av dette kan vi også som beskrevet i forrige avsnitt finne igjen i den gjeldende læreplanen LK20.

Som man ser ut ifra det forrige avsnittet er det mye å ta hensyn til når elever skal gjennom en politisk dannelsesprosess. Et av aspektene som har fremstått som særdeles sentralt innenfor undervisning i samfunnsfag i de norske læreplanene er viktigheten av politisk engasjement og deltakelse. Dermed er det nærliggende å tenke at undervisningen i samfunnsfag må velge å få utdannet den aktive borgeren. Selv om dette er et klart uttalt formål med faget er det likevel som Tønnessen & Tønnessen (2007) påpeker, både prinsipielt og praktisk umulig for skolen å gjennomføre dette, da verken lærere, politikere eller fagdidaktikere har mandat til å bestemme hvilken politisk rolle frie borgere skal innta i samfunnet. Dette må de bestemme selv. Dermed blir skolens funksjon ikke å velge rolle for elevene, men heller å tilrettelegge for elevenes egne selvstendige valg, hvor undervisningen legger til rette for at en aktiv borgermodell fremstår som et mulig alternativ for elevene (Tønnessen & Tønnessen, 2007, ss. 78-79).

2.1.2 Opplæring om, for og gjennom demokrati

Biesta (2006) sine tidligere presenterte forståelser for medborgerrollen og demokratiopplæring *for* og *gjennom* demokrati kan sees tett sammen med Stray (2012) sin oppfatning om at begrepet demokratisk kompetanse kan sees på som en tredelt kompetanse. Dette innebærer intellektuell kompetanse, verdi- og holdningskompetanse og handlingskompetanse. Denne tredelingen kan også representere tre ulike nivåer for medborgerskapsopplæringen, henholdsvis læring *om* demokratiet, *for* demokratisk deltakelse og læring *gjennom* demokratisk deltakelse (Stray, 2012, s.21). Disse tre nivåene beskrives nedenfor, og vil sammen med Biesta (2006) og ulike lover og forskrifter være sentrale for å drøfte funnenes konsekvenser for demokratiopplæringen.

Opplæring *om* demokratiet er det laveste nivået, og innebærer opplæring som knyttes til intellektuell- og kunnskapskompetanse. Denne kunnskapen har til hensikt at elevene blir

informerte borgere. Opplæring *for* demokratisk deltakelse innebærer verdi- og holdningskompetanse og har som mål at elevene skal utvikle kritisk tenkning og undersøke saker fra flere sider. Opplæring gjennom aktiv demokratisk deltakelse fremhever handlingskompetanse og har som mål at elevene skal utvikle ferdigheter til å kunne delta i ulike demokratiske prosesser og handle ansvarlig (Stray, 2012, s. 21) Opplæring *om, for* og *gjennom* demokrati kan i norsk sammenheng forankres i Ludvigsen-utvalget sine utredninger fra 2014 og 2015, og stortingsmelding (Meld.St.28. 2016). I denne stortingsmeldingen står det blant annet at elevene skal tilegne seg kunnskap om demokrati og samfunnsdeltakelse og øve på, erfare og praktiskere demokratiske prosesser, som for eksempel kan foregå ved prinsippene *om, for* og *gjennom* demokratiet (Meld.St.28, 2016, s. 38).

2.2 Tre sentrale demokratiforståelser

Denne oppgaven undersøker norske elevers deltakelse innen ulike politiske og demokratiske aktiviteter. Det finnes både mange ulike forståelser av hva som inngår i demokratibegrepet og hvilke aktiviteter som er viktige å ta del i som medborger i et demokratisk samfunn. Av denne grunn er det viktig å presentere ulike sider ved demokrati og demokratideltakelse i dette teorikapittelet. De ulike demokratiforståelsene vil senere i oppgaven være utgangspunkt for å operasjonalisere de avhengige variablene, samt analysere og drøfte hvilke faktorer som påvirker om en deltar i ulike aktiviteter for demokratisk deltakelse.

Diamond & Morlino (2004, s. 24) lister opp fire minimumskrav ved et demokrati. For det første må det være allmenn stemmerett. Det andre kravet er frie, kompetitive og rettfærdige valg. De to siste kravene er kravene om flere konkurrerende partier enn ett, og at befolkningen har tilgang på alternative kilder til informasjon. Mange av demokratier i dag omtales ofte som liberale demokratier med kjennetegn som frie valg, flere politiske partier, representativitet i parlament, presse og organisasjonsfrihet, samt ytringsfrihet. (Solhaug & Børhaug, 2012, s. 31). Det finnes flere ulike idealer for demokratisyn, hvor det er splittelser rundt blant annet hvordan et demokrati bør fungere, medborgerrollen og hva politikkenes hensikt er. I denne delen av oppgaven skal det presenteres tre ulike hovedretninger innen demokratiforståelser, med teoretisk utgangspunkt i Habermas (1995) og Solhaug (2021).

De tre aktuelle forståelsene er det liberale-, det republikanske- og det deliberative perspektivet. Innenfor disse forståelsene finner vi henholdsvis konkurranse/pluralistisk demokrati, deltakerdemokratiet og samtaledemokratiet. Hvilken forståelse som benyttes vil også ha innvirkning på hva som inngår i medborgernes rolle. Derfor er også medborgernes rolle i de ulike forståelsene gitt plass i denne oppgaven. For språklig variasjon vil de ulike variantene av de tre forståelsene i denne avhandlingen bli benyttet.

Til tross for konsensus om grunnleggende politiske og demokratiske tanker, belyser modellene ulike idealistiske syn på hvordan man kommer frem til beslutninger, viktigheten av den demokratiske deltakelsen, og hvilke handlinger demokratisk deltakelse innebærer. I tillegg er det forskjeller i synet på medborgerlige rettigheter og plikter ovenfor samfunnet og felleskapet, samt hvilke fremgangsmåter som er ideelle for å komme frem til beslutninger (Solhaug & Børhaug, 2012, ss. 31-32). En viktig grunn til at de ulike demokratiforståelsene belyses er for å kunne argumentere for de ulike operasjonaliseringene av de forskjellige faktorene som er sentrale i denne oppgaven. Det

er også viktig for å vise at det finnes mange ulike syn på hva et demokrati er og hvilke aktiviteter som inngår i begrepene demokratisk deltakelse og politisk deltakelse.

2.2.1 Liberalistiske retninger

Med et liberalistisk grunnsyn på demokratiet er det sentralt å begrense statens makt og forhindre dens muligheter til å gripe inn i menneskelig frihet. Premisset om individuell frihet og individets egeninteresser i personlige og samfunnsmessige valg står sterkt innen de liberalistiske retningene (Schuck, 2002, s. 134). En liberal demokratiforståelse legger vekt på frihet fra ytre tvang fra staten, en såkalt negativ frihet, og mener staten bør programmeres ved hjelp av partier som konkurrerer om velgernes gunst. Det eller de partiene med flertall blant velgerne representerer felleskapets ønsker og de ledende partienes program og politikk skal føres for felleskapets beste. Politikens hensikt innen et liberalistisk syn er å drive gjennom samfunnsmessige privatinteresser, hvor et statsapparat har spesialisert seg på å nå kollektive mål gjennom administrativ politisk makt (Habermas, 1995, ss. 30-31).

Et liberalt syn kan også knyttes sammen med et smalt syn på demokrati, hvor medborgernes viktigste handling er å avgi stemme ved valg. De frie valgene, hvor folkemeningen uttrykkes gjennom flertall eller de som kan danne regjering, er selve kjernen for politikken. Disse frie valgene gir regjeringen legitimitet til å fatte politiske beslutninger (Solhaug, 2021, s. 35). En slik ordning er naturligvis avhengig av en viss politisk oppslutning ved valg. Dersom andelen som stemmer er lavt, vil dette virke inn på legitimiteten og mandatet til representantene, da de ikke lenger nødvendigvis har støtte fra et flertall. Den liberale demokratiforståelsen kan grovt sett deles i to - konkurransedemokratiet og det pluralistiske demokratiet.

2.2.1.1 Konkurransedemokratiet

Konkurransedemokratiet sees på som den klassiske liberalistiske forståelsen. En sentral representant for konkurransedemokratiet er Schumpeter. Han ser folket som en rekke individer som gjennom valghandlingen gir den politiske eliten legitim makt og grunnlag til å styre staten. Tilhengerne av konkurransedemokratiet legger liten vekt på å gi medborgerne direkte innflytelse i politiske beslutninger utover å avgi stemme ved valg, men setter retten til å velge og konkurranse om makten sentralt. Kjernen i politikken innen konkurransedemokratiet er å sørge for å tilfredsstille medborgernes behov ved å garantere for at det nødvendige tilbudet av varer og tjenester finnes på markedet til enhver tid. Utover dette er det opp til den enkelte å sørge for å oppfylle sine behov gjennom deltakelse i et varemarked (Solhaug, 2021, s. 35).

2.2.1.2 Pluralistisk demokratiforståelse

I den pluralistiske forståelsen er Robert Dahl en viktig bidragsyter. Også denne forståelsen baseres på eliter i dominerende politiske posisjoner, men i motsetning til i konkurransedemokratiet fungerer organisasjoner og andre interessegrupper som et viktig bindeledd mellom staten og enkeltindividene. Dette omtales ofte som sivilsamfunnet. Den største konfliktlinjen mellom de klassiske liberalistene og pluralister er basert på nettopp denne skillelinjen. De klassiske liberalistene er ofte skeptiske til interessegrupper. Denne skepsisen grunnlegger tanken om interessegrupper som en bidragende faktor til at individets friheter og muligheter til å ta egne valg begrenses. Pluralister på sin side mener de klassiske liberalistene overser interessegruppens muligheter for å skape politisk fellesskap, fremme politiske syn og drøfte ulike interesser

mellom valgene, samt styrke de alminnelige medborgernes stilling overfor den politiske eliten. Den politiske dynamikken i et pluralistisk syn baserer seg på at interessegruppene konkurrerer om å fremme deres politiske syn og sikrer politisk stabilitet. I tillegg bidrar dette til en mer offentlig politikk med større legitimitet. På tross av interessegruppens mer sentrale rolle er de politiske valgene helt avgjørende også i en pluralistisk forståelse. Demokratiet fremstår derfor som et samspill mellom den politiske eliten som velges i et konstant press fra interessegrupper og politisk opposisjon. Denne åpne politiske konkurransen resulterer i politiske prioriteringer (Solhaug & Børhaug, 2012, ss. 33-34).

2.2.2 Republikansk demokratiforståelse

Deltakerdemokratiet har utspring i republikanske ideer, som innebærer et bredt offentlig anliggende. Uttrykket republikansk kommer av det latinske *res publica* som betyr offentlige ting, anliggender eller eiendom (Dagger, 2002, s. 146). Ifølge den republikanske oppfatningen omfatter politikk ikke bare å drive gjennom samfunnsmessige privatinteresser, men er viktig i hele den samfunnsmessiggjørende prosessen (Habermas, 1995, s. 30). Deltakelse innen både de økonomiske, sosiale og politiske fellesskapene er alle viktige i et republikansk syn. Politikk er en offentlig sak hvor alle innbandede har rett til innsyn. Dette er viktig både for å unngå korrupsjon, samtidig som det virker som et middel hvor alle borgerne får mulighet for innflytelse. En konsekvens av dette er at alle må innordne seg samfunnsmessige lover som regulerer deltakelse (Dagger, 2002, s. 147). Et annet sentralt aspekt er at folket, i motsetning til i en liberal forståelse, ikke bare er en gruppe enkeltindivider, men også har felles interesser og forpliktelser, med hensyn til å delta i å styre seg selv (Solhaug & Børhaug, 2012, s. 35). I en republikansk forståelse er det også ønskelig å oppnå et offentlig liv hvor borgerne dras ut av sine private krets og samarbeider for å forme fellesskap, solidaritet, og å løse konflikter (Dagger, 2002, s. 147).

Deltakerdemokratiets politikkbegrep omfatter mange områder, og de fleste former for deltakelse blir sett på som politisk. I motsetning til i et liberalistisk syn opererer deltakerdemokratiet med et positivt frihetsbegrep hvor fokuset ligger på folkets muligheter til politisk deltakelse og kommunikasjon heller enn å avgrense ytre tvang og statens inngripen (Habermas, 1995, s. 32). Måten man finner frem til det felles beste skjer gjennom en offentlig menings og viljedanning, hvor også samfunnet og dets verdigrunnlag konstitueres. Grunntanken er at man gjennom å delta øker sin egen bevissthet om ulike fellesskap og dermed utvikler sin egen selvforståelse og vilje. Innen deltakerdemokratiet er det altså sentralt å overveie hva som verdimeessig er å foretrekke for fellesskapet og stille seg spørsmålet «hva er det beste for fellesskapet» når ulike standpunkt skal tas.

En fordel med deltakerdemokratiet vis-à-vis et liberalistisk syn er at personlig involvering i det politiske gir vanlige folk både politiske erfaringer og styrker troen på et samfunn hvor deltakelse er viktig og nytter. Dette kan bidra til å gi et klart bilde om de ulike politiske beslutningene har støtte i befolkningen, eller trenger justering dersom store deler av folket reagerer med for eksempel store demonstrasjoner eller protester. Dermed øker også demokratiets legitimitet (Solhaug & Børhaug, 2012, ss. 36-37). Selv om tanken om at hver enkelt skal gjøre det som anses som det felles beste i utgangspunktet er god, har nettopp denne etiske overbelastningen vært grunnlag for kritikk. Mennesker er seg selv nærmest, og det er dermed urealistisk å forestille seg et større kollektiv hvor

alle kan komme frem til det felles beste gjennom å overse sitt eget nytteperspektiv (Habermas, 1995, s. 30).

2.2.3 Deliberativ demokratiforståelse

Selve ordet deliberasjon kan oversettes til samtale eller dialog, og det deliberative demokratiet er tuftet på nettopp deliberasjon. Idéen om det deliberative demokratiet kan føres helt tilbake til det antikke Athen og det som ofte oppfattes som demokratiets opprinnelse, hvor frie menn diskuterte for å komme frem til folkets beste. I nyere tid er de mest sentrale representantene for denne demokratiforståelsen John Dewey og Jürgen Habermas (Solhaug & Børhaug, 2012, s. 38). I denne oppgaven er både Dewey og Habermas sine forståelser om det deliberative demokratiet delaktige i operasjonaliseringen av den avhengige variabelen som måler deliberativ deltakelse.

Deweys forståelse av det deliberative demokratiet tar utgangspunkt i at et demokrati er mer enn en styreform. Det er primært et levesett som preges av samtale om fellesskapet. Demokratiet skapes og utvikles av fellesskap og samvirke, deling av erfaringer gjennom kommunikasjon, offentlige meningsutvekslinger og bevissthet om fellesskapet – flere ideer som også kan minne om deltakerdemokratiets ideal. (Vaage, 2000, s. 12) Deweys demokratiforståelse og pragmatismen har fått en revitalisering gjennom en debatt om det deliberative demokratiet, spesielt ved Jürgen Habermas sitt syn på demokratiet (Vaage, 2000, s. 40).

Habermas' deliberative syn på demokratiet bygger både på republikanske og liberale ideer, og legger til grunn at samtale og offentlig debatt er det viktigste virkemiddelet for demokratisk deltakelse. De liberale tankene om konkurranse mellom politiske synspunkter gjennom deliberasjon videreføres, samtidig som han tar hensyn til det republikanske problemet med kollektive beslutninger, og foreslår en innføring av et sett samtaleetiske regler for å løse de samfunnsmessige problemene. Han legger frem tre etiske krav til deliberasjon mellom meningsmotstandere som løsning på samfunnsproblemer. For det første må meningsmotstanderne snakke sant og unngå løgner. For det andre kreves det oppriktighet i det meningsmotstanderne ytrer. I tillegg må de ulike partene uttale seg i henhold til den konteksten de befinner seg i. Når partene er enige i å etterleve dette regelsettet, og de tre kravene oppfylles, foregår en deliberasjon (Habermas, 1984, s. 100).

Selv om Habermas både lener seg på de liberalistiske og republikanske demokratioppfatningene i sin deliberative oppfatning, kommer han også med kritikk av begge. For det første er han kritisk til deltakerdemokratiets mangel på gode løsninger for den demokratiske prosessen som leder frem til en beslutning. I tillegg kritiseres den liberalistiske fremgangsmåten hvor politisk styring kun er basert på valg for å ikke være tilstrekkelig. Dette er i hovedsak fordi mindretallets hensyn ikke vil bli tatt hensyn til. Flertallet representerer ikke alltid det felles beste, men kun flertallets syn.

Det deliberative idealet har likevel som et mål å forene den liberalistiske konkurransen med det sterke fellesskapet i deltakerdemokratiet for å skape likeverdig dialog mellom meningsmotstandere. I det deliberative perspektivet er det imidlertid ikke en konkurranse mellom antall, men heller en kvalitativ vurdering av meningsmotstanderens argumenter som teller mest, der det beste argument vinner. De etiske kravene, sammen med prinsippet hvor det bedre argument vinner, er med på å legge rammene til

demokratiet og legitimere politiske bestemmelser. Med en slik tankegang danner ofte offentlige og parlamentariske debatter utgangspunktet for beslutninger og maktutøvelse (Solhaug & Børhaug, 2012, ss. 39-40).

2.3 Kapital

I et sosialt univers kan kapital vise seg i tre grunnleggende former - sosial-, økonomisk- og kulturell kapital (Bourdieu, 1987, s. 4). Begrepet kulturell kapital ble først tatt i bruk av den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieu, som har vært en svært delaktig teoretiker innenfor temaene maktrelasjoner, maktstrukturer, og konflikter i samfunnet. Begrepet om kapital er en videreføring av Karl Marx sin teori hvor adgang til samfunnsarenaer styres av tilgangen på materiell kapital. Bourdieu mener enkeltmenneskets ervervelse av de ulike kapitalformene er delaktig i å forklare hvem som har tilgang på ulike samfunnsarenaer (Wilken, 2008, ss. 39-40). De ulike kapitalformene henger ofte sammen, og det er i mange tilfeller mulig å benytte seg av alle de ulike kapitalformene for å komme inn på de samme samfunnsarenaene (Wilken, 2008, ss. 41-42). Det er likevel den kulturelle og sosiale kapitalen som er mest relevante i denne oppgaven. Kort oppsummert innebærer det blant annet den kunnskapen, utdanningen og de ulike kompetanser, verdier, sosiale nettverk og ferdigheter en person innehar.

Begrepene om kapital er i denne oppgaven sentrale av flere grunner. Den mest åpenbare grunnen er at flere av de uavhengige faktorene som undersøkes i denne oppgaven inngår i disse begrepene. Dette gjelder blant annet foreldres utdanningslengde som kan inngå i begrepet kulturell kapital. Samtidig kan sosial og kulturell kapital knyttes til elevenes kunnskapsnivå, som også er en av de uavhengige faktorene i oppgaven. Denne sammenhengen utdypes senere i delen som presenterer tidligere forskning, som følger etter en nøyere gjennomgang av begrepene kulturell og sosial kapital.

2.3.1 Kulturell kapital

Lamont & Lareau (1998) definerer kulturell kapital som institusjonaliserte og kulturelle høystatuskjennetegn, som for eksempel preferanser, holdninger, kunnskap, oppførsel, goder og kvalifiseringer som benyttes til sosial og kulturell ekskludering (s. 156). Kulturell kapital fordeles i all hovedsak i enten familien eller skolen, hvor den kulturelle kapitalen som anskaffes i familien er den mest verdifulle. Dette kommer blant annet av at jo mer kapital man får gjennom familierelasjoner, jo bedre er man i stand til å akkumulere kapital i utdanningsinstitusjonene (Wilken, 2008, s. 56). Begrepet benyttes ofte for å forklare ulikhetene i skolerresultater mellom barn fra forskjellige sosiale samfunnslag, hvor de med høyest akademisk bakgrunn som regel presterer bedre enn de med lavere sosiale lag. Dette skjer blant annet fordi verdier, oppførsel og holdninger fra høykultur oftere settes pris på i skolen. En følge av dette er sosial reproduksjon av kulturell kapital, slik at systemet og de kulturelle og sosiale skillene opprettholdes (Lamont & Lareau, 1988, s. 154). Dette skjer på tross av skolens betydning for å utligne klasseforskjeller og sosiale ulikheter. Denne reproduksjonen gjelder spesielt i land med svake stater uten gratis utdanning og lignende tilbud enn land hvor utdanning og andre velferdstilbud er gratis.

Den kulturelle kapitalen kan være både kroppslig og materiell, og for å dele inn de ulike formene kulturelle kapital, skiller Bourdieu mellom tre ulike former for kulturell kapital – kroppslig, objektivert og institusjonalisert kapital. Den kroppslige formen for kulturell

kapital er det som knyttes til langvarige anlegg forankret i kropp og tanke. Mesteparten av den kulturelle kapitalen kan knyttes til denne formen, som innebærer blant annet kulturelle holdninger, spesifikke kunnskaper, ferdigheter og personlighetstrekk. Disse blir ofte internasjonalisert gjennom sosiale prosesser. Den objektiverte kulturelle kapitalen består av overførbare varer, som for eksempel bøker, datamaskiner, nettbrett og andre hjelpemidler som krever kroppslig kapital for å komme til sin rett. Institusjonalisert kapital handler om å verifisere den kroppslige kapitalen og består av blant annet grader og vitnemål. Den institusjonaliserte kapitalen kan brukes som en indikator og et bevis for sin sosiale klasseposisjon (Lamont & Lareau, 1988, s. 156).

2.3.2 Sosial kapital

Den sosiale kapitalen består av den profitten man får gjennom de ulike nettverkene man er en del av og forbindelsene man har. Både relasjoner til familie, institusjoner, vennskap og interesseorganisasjoner er gjeldene innen denne kapitalformen. Viktigheten av sosial kapital henger sammen med mengden av de øvrige kapitalformene man besitter. Jo mer kulturell og økonomisk kapital man besitter, desto større er mulighetene til å profitere på den sosiale kapitalen. I tillegg avhenger den sosiale kapitalens nytteverdi av dens relevans som byttemiddel i det aktuelle feltet (Wilken, 2008, s. 56).

Pierre Bourdieus begrep om kapital ligger på individnivå, men det er også mulig å benytte dette begrepet på samfunnsnivå. Betydningen blir da en litt annen, og er i denne oppgaven blant annet viktig for å beskrive den uavhengige faktoren som beskriver elevenes tillit til institusjoner. Putnam, Leonardi & Nanetti (1993) beskriver sosial kapital som et sosialt gode innen stat, by eller nasjon, og innebærer ulike funksjoner ved sosiale organisasjoner. Disse funksjonene kan blant annet være sosiale nettverk, normer og tillit, som fordrer til samarbeid for felles fordeler (Putnam et al. s.35).

2.4 Tidligere forskning

I de følgende avsnittene presenteres tidligere relevant forskning innenfor oppgavens temaer. Dette er en viktig del av oppgaven for å kunne sette analysene og resultatene inn i en forskningsammenheng, og for drøftingsdelen hvor funn fra analysen drøftes i lys av den tidligere forskningen. I denne delen av oppgaven ligger fokuset på forskning som viser sammenhenger mellom de ulike faktorene som skal undersøkes. Det vil si både mellom de avhengige- og uavhengige faktorene for å kunne gi et best mulig bilde av hvilke funn som kan forventes i analysene. Den tidligere forskningen som setter søkelys på sammenhengen mellom de ulike faktorene, vil senere benyttes i delen av drøftingen som har til hensikt å gi svar på hvilke faktorer som påvirker demokratideltakelsen til norsk ungdom.

Deler av den tidligere forskningen er hentet fra rapporter fra forgjengerne til ICCS 2016. Det anses som interessant å se om ulike funn fra 2009 fortsatt er gjeldende hos ungdom i 2016, eller om det har forekommet større endringer. Funn som er gjort i rapporten fra ICCS 2016 vil ikke tillegges noen rolle i kapittelet om tidligere forskning, da rapporten og dette forskningsprosjektet benytter seg av det samme datamaterialet (Huang, et al., 2017). Det bør likevel nevnes at rapporten er gjennomgått og dermed også, bevisst eller ubevisst, påvirker mine tanker om temaet.

2.4.1 Avhengige faktorer

Det finnes et stort utvalg av omfattende forskning som indikerer at demokrati og demokratisk deltakelse er svært sentralt for et lands samfunnsutvikling. I Solhaug (2021) trekkes politisk deltakelse frem som en form for kontrakt mellom borger og stat, hvor borgeren aksepterer å bidra slik at staten kan fungere. Dette gjøres blant annet betaling av skatt, etterlevelse av lover og benytte stemmeretten ved valg. Det staten gir tilbake er et løfte om å sikre trygge og stabile samfunnsordninger (Solhaug, 2021, s. 99).

Både teoretiske og empiriske verk indikerer at ulike former for medborgerskapsdeltakelse fremmer samarbeidsmetoder som er viktige i et demokrati, og kan ha positive effekter på et samfunn. Eksempler på dette er økt tillit, gjensidighet og evnen til å se forbi personlige interesser, og anerkjenne samfunnsmessige mål. Forskning på deliberativ demokratideltakelse viser at å kommunisere om politiske saker leder til enklere forkastning av feilaktige antakelser, og øker sjansene for å godkjenne utfallet av politiske saker selv uten å være personlig enig i utfallet. Høyere politisk deltakelse har også vist seg å fostre lavere kriminalitetsrater og sterkere skoler (Colby, Beaumont, Ehrlich, & Corngold, 2007, s. 27). I tillegg har forfattere som Hanna Arendt og Carole Pateman lagt vekt på at politisk deltakelse fremmer moralsk, intellektuell og sosial utvikling. Dette utbyttet av deltakelse tilegnes dirkete gjennom deltakelsen, og er ikke avhengig av å faktisk få gjennomslag for ønskene sine i utfallene av de politiske prosessene. Utviklingen og læringen som foregår gjennom deltakelse er et mål i seg selv (Solhaug, 2021, s. 99).

Det er mulig å definere demokratisk deltakelse på flere måter, og hvor politisk aktiv en befolkning regnes som er helt avhengig av hvordan man definerer deltakelse. For det første har man de mer klassiske formene for demokratisk deltakelse, hvor å avgi stemme under valg anses som det mest sentrale. I tillegg faller andre formelle deltakelseskanaler som deltakelse i organisasjoner og i aksjoner, samt politisk informasjonssøking og politisk diskusjon under denne klassiske definisjonen.

Willy Martinussen (1973) argumenterte etter valgundersøkelsen i 1969, med de klassiske uttrykksformene for demokratisk deltakelse som utgangspunkt, at den demokratiske deltakelsen i Norge er lav, og at demokratiet fremstår som fjernt for befolkningen. I konklusjonen slo han fast at idealet om like muligheter for samfunnsborgere til å utøve innflytelse på offentlige avgjørelser ikke var innfridd. Dette konkluderte han med etter å ha kartlagt hvordan Norges medborgere deltok i demokratiet. Resultatene fra Martinussens undersøkelser slo fast at de aktive som deltar i alle de politiske kanalene var rundt 10 prosent. Omkring 50 prosent var passive deltakere som fulgte med i samfunnslivet, diskuterte politikk og stemte ved valg, mens resten var apolitiske og gjorde ingen av de nevnte aktivitetene (Martinussen, 1973, ss. 51-52). Majoriteten av befolkningen befant seg i den midterste gruppen av skalaen, og dermed konkluderte han med at det var få meget politisk oppmerksomme og få totalt apatiske. Den gjennomsnittlige nordmann konkluderte han likevel med at var noe nærmere den uoppmerksomme enden av spekteret (Martinussen, 1973, s. 115).

På en annen side finner man William Lafferty (1981), som utfordrer Martinussens konklusjoner om den lave politiske deltakelsen i Norge anno 1969. Hans analyser benytter seg av det samme datamaterialet som Martinussen, i tillegg til egne innsamlede data, og kommer frem til slutningen at Martinussens konklusjoner er altfor negative (Lafferty, 1981, s. 107). Uenighetene ligger blant annet i spørsmålet om hvem som skal

regnes som politisk passive, hvor Lafferty mener Martinussens definisjon er altfor streng. I motsetning til Martinussen mener Lafferty man ikke kan kategoriseres som passiv når man er medlem av et politisk parti eller har stemt ved de tre siste valgene. Lafferty innlemmer også flere typer politisk deltakelse i sine undersøkelser. I tillegg til Martinussens deltakelsesformer regnes også fagforeningsdeltakelse, demonstrasjoner, underskriftskampanjer og pengestøtte som kilder til politisk deltakelse. Med dette som utgangspunkt konkluderes det med at deltakelsen er på et absolutt akseptabelt nivå, og at Norge lå svært høyt innen selvvalgt politisk involvering sammenlignet med andre land (Lafferty, 1981, ss. 25-44). Denne diskusjonen viser tydelig at definisjonen av demokratisk deltakelse er viktig for hvem som regnes som demokratisk aktive. Dermed er det avgjørende hvordan oppgaven operasjonaliserer begrep som er relevante for demokratisk deltakelse, og hva som kategoriseres som å være politisk aktiv, da dette spiller tydelig inn på hvilke funn som gjøres.

Når det gjelder deltakelse i politiske partier og fagforeninger er bildet likevel mer dystert. I SSBs levekårsundersøkelse fra 2017 oppga kun 7 prosent av befolkningen over 16 år at de var medlemmer av et politisk parti, og kun 2 prosent var aktive medlemmer. Størst er nedgangen blant menn, som har sunket fra over 20 prosent i 1980. Halvparten av de sysselsatte er medlemmer av en fagforening, men kun 11 prosent av de sysselsatte oppga at de var aktive medlemmer (Fimreite & Ivarsflaten, 2020).

Samtidig som det har vært en markant nedgang i konvensjonell politisk deltakelse, har flere andre former deltakelse vokst frem i Norge og andre etablerte demokratier. De unge har ofte vært pådrivere for denne trenden, som innebærer blant annet protestaksjoner, demonstrasjoner, underskriftskampanjer, og diskusjoner på internett og sosiale medier (Fimreite & Ivarsflaten, 2020). Fladmoe (2019) trekker frem at den formelle deltakelsen er lavest blant de unge aldersgruppene, samtidig som disse gruppene har den høyeste uformelle deltakelsen.

2.4.2 Kjønn

Kvinner sto i mange år utenfor den allmenne stemmeretten i mange land, og fikk i Norge stemmerett først i 1913. I tillegg er kvinner klart underrepresentert blant verdens fremste beslutningstakere. Riktignok har man de seneste årene sett en utvikling der Norges folkevalgte forsamlinger gått fra å være svært mannsdominerte til en noe jevnere kjønnsfordeling. Dette er en positiv utvikling da det er et uttalt mål at alle skal ha like muligheter til demokratisk deltakelse uavhengig av kjønn. Ikke bare er dette i tråd med menneskerettighetene, men det bidrar også til politisk stabilitet og økonomisk vekst og utvikling (Regjeringen, 2014). Likevel er kvinner fortsatt i mindretall i de fleste forsamlinger og politisk toppledelse. Tradisjonelt sett har det også vært en vane at en større andel av menn stemmer ved valg enn kvinner (Bufdir, 2020).

Alozie, Simon, & Merrill (2003) undersøker ulikheter i politisk interesse og deltakelse i barndommen og ungdomstiden USA. Innledningsvis påpekes det at forskning gjennomført på 1960- og 1970-tallet viste at jenter scorte klart lavere enn guttene innenfor politisk interesse og deltakelse. Videre skriver de at denne trenden synes å ha snudd, og at jenter nå har gått forbi guttene både når det gjelder politisk interesse og deltakelse. Dette synes å være gjeldende både i de tidlige barndomsårene, og holder seg også uten noe signifikant endring inn i tenårene. De konkluderer dermed med at jenter er mer politisk orienterte enn gutter ifølge dataene fra deres undersøkelser. Likevel

påpeker de at forskjellene synes å være små, og at signifikansen kan komme av undersøkelsens store utvalg (Alozie et al., 2003, ss. 12-13).

Et mål på politisk deltakelse kan være hvilken del av befolkningen som avgir stemme ved valg, og selv om norske 9. klassinger ikke enda har stemmerett er det likevel interessant for dette prosjektet å undersøke kjønnsfordelingen av stemmer ved valg, spesielt i de yngste gruppene. Statistikk fra stortingsvalget 2017 viser at valgdeltakelsen er lavest i de yngre aldersgruppene, samt at flere kvinner enn menn stemte ved dette valget. Det største spriket mellom kvinner og menn ved stortingsvalget i 2017 finnes også i de yngste aldersgruppene. Aller høyest er spriket i gruppene 18-21 og 22-25 år, med hele 10 prosentpoeng forskjell. Denne tendensen ser man i aldersgruppene frem til 66-69 år, hvor deltakelsen var like høy for begge kjønn. Etter denne aldersgruppen snur det og valgdeltakelsen var høyst blant menn i resten av aldersgruppene (Kleven, 2019). Ifølge Barstad & Sandvik (2015) er menn mest delaktige i politiske partier, mens for kvinner er det marginalt mer sannsynlighet for å være medlemmer av arbeidstaker- eller yrkesorganisasjoner.

Når det gjelder uformell politisk deltakelse, som inkluderer blant annet å skrive innlegg i aviser, på internett og kontakte politikere eller andre offentlige personer, viser Barstad & Sandvik (2015) at menn utøver en høyere del av denne deltakelsesformen enn kvinner (s. 69). Eimhjellen & Ljunggren (2017) støtter også funn som tilsier en høyere deltakelse blant menn i nettdebatter (s.22). I den samme studien kommer det også frem at menn er overrepresentert i gruppene med mest offentlig kontakt gjennom de sosiale mediene Facebook og Twitter (Eimhjellen & Ljunggren, 2017, ss. 37-39). I begrepet offentlige kontakter inngår blant annet politikere, journalister, offentlige debattanter og personer fra næringslivet.

Den norske rapporten fra ICCS 2009 viser at det ikke er noen stor forskjell på kjønnene når det gjelder demokratisk engasjement. Likevel er det jentene som har høyest score på kunnskapstesten, og svarer at de oftest forventer å stemme i fremtiden. De har også noe større sannsynlighet for å delta i fredelige protestaksjoner, som blant annet boikotter eller å samle underskrifter for et formål. Når det kommer til deltakelse i frivillige hjelpeorganisasjoner og hjelpearbeid i lokalsamfunn viser ICCS 2009 at jenter i større grad er forventet å bidra. Undersøkelsen viser også at gutter har en markant større sannsynlighet for å delta i ulovlige protestaksjoner som å spraye offentlige vegger, blokkere trafikken eller okkupere offentlige bygg. Samtidig har gutter også størst tro på egne evner til å diskutere politiske spørsmål (Mikkelsen, Fjeldstad, & Lauglo, 2011). Å ha politisk selvtillit viser seg ifølge Eckstein, Noack, & Gniewosz (2013) å ha en sterk positiv innvirkning på politisk deltakelse (s.429).

2.4.3 Politisk interesse

Politisk interesse er et viktig tema av den enkle grunnen at det å være en aktiv samfunnsborger avhenger av hvilken interesse en har rundt politikk og samfunnsliv. Milbrath (1965) argumenterer for en sterk sammenheng mellom politisk interesse og deltakelse, og påstår at det er umulig med en høy politisk deltakelse uten en intens interesse (s. 146). Et viktig argument for demokratiet er at en beslutning tatt av hele befolkningen er bedre enn en beslutning tatt av bare deler av befolkningen. Det er derfor essensielt å ha en høy andel politisk interesserte og aktive medborgere i et demokratisk samfunn.

Argumentet om politisk interesse sin sentrale rolle i et demokratisk samfunn kan underbygges med Milbrath (1965) sitt sitat:

«If democracy is going to be the rule «of the people, by the people and for the people,» the people, by definition must be interested and active» (Milbrath, 1965, s. 142).

Når kun en del av befolkning deltar, og resten er apatiske eller uinteresserte, vil makten fort kunne bli illegitim, og styringsmaktenes kvalitet falle (Milbrath, 1965, s. 142). Høy politisk interesse og deltakelse innad i befolkningen er altså tett knyttet sammen, og en forutsetning for et rettferdig, demokratisk samfunn.

Denne sammenhengen mellom politisk interesse og politisk deltakelse får også støtte av Waldahl (1985), som i tillegg spesifiserer et høyt påvirkningsforhold mellom politisk interesse og ulike former for politisk kommunikasjonsdeltakelse. Denne sammenhengen er sterkest for lesning av politisk stoff i aviser, men er også gjeldene for blant annet diskusjonsdeltakelse. Sammenhengene gjelder også motsatt vei, da politisk kommunikasjonsdeltakelse kan virke stimulerende på den politiske interessen (Waldahl, 1985, s. 18). Amnå, Ekström, & Stattin (2016) sier også at det finnes et samspill mellom politisk interesse og det å diskutere politikk hjemme, hvor desto oftere man diskuterer politikk i hjemmet fører til større politisk interesse. Disse samtalene virker også å bidra til økt engasjement i andre former for politisk deltakelse (s.52).

I den norske rapporten fra ICCS 2009, påpekes det at de fleste ungdommer vil i beste fall være i et tidlig stadium i utviklingen av de politiske interessene når de i 8. eller 9. trinn gjennomfører spørreundersøkelsen, og mange får disse interessene først noen år etter de har gått ut av ungdomsskolen. Det vil også være en del som aldri utvikler noe særlig form for politisk interesse. Samme rapport trekker frem familien og nære venner som en svært viktig sosialiseringarena for å utvikle politisk interesse. I tillegg antas det i rapporten at den politiske interessen også vil påvirkes av undervisningen i skolen. Ved å eksponere elever for demokratiske holdninger og verdier, blant annet gjennom å gi elevene en følelse av å kunne påvirke og delta i et institusjonalisert elevdemokrati, vil deres interesse for temaet øke (Mikkelsen et al., 2011).

2.4.4 Kapital

Høy kulturell kapital kan knyttes til deltakelse i kulturelle høystatusaktiviteter, bedre skoleprestasjoner og kan føre til forventninger om høyere utdanning. Rapporten fra ICCS 2009 støtter dette og legger til at elever også har en fordel om de går i klasser med elever som i gjennomsnitt kommer fra familier med høy sosioøkonomisk bakgrunn (Mikkelsen et al., 2011). Wildhagen (2009) skriver at selv om mange studier indikerer at den kulturelle kapitalen har disse positive sidene, er det uklart hvilke spesifikke mekanismer ved den kulturelle kapitalen som bidrar til dette utfallet (s.175). Som presentert tidligere i dette kapitlet bidrar økt kulturell og sosial kapital til økt tilgang til ulike samfunnsarenaer. Det mangler ikke på forskning rundt de ulike typene kapital og deres påvirkning på ulike faktorer, inkludert de som kan knyttes til demokratiske og politiske hensyn.

De ulike målene for kapital, og faktorer som påvirker de ulike kapitalformene som for eksempel utdanningsnivå, er faktorer som også gir en pekepinn på sosial status. I With

(2017) kommer det tydelig frem at høyere utdanningsnivå i langt større grad stemte ved forrige stortingsvalg enn de med lavere utdanningsnivå. Kleven (2019) trekker også frem et høyere deltakelsesnivå ved valg hos de med høyere sosial status, og supplerer med visse indikasjoner på at hjemmesitting under valg «går i arv». Som konsekvens av dette vil barn av de som ikke benytter seg av stemmeretten også benytte seg av denne retten i færre tilfeller.

Ødegård & Bergh (2011) trekker på sin side frem at selv om valgdeltakelsen er sosialt skjevfordelt er det usikkert om dette påvirker ungdommens deltakelsesnivå (s.15). Selv om det også her trekkes frem eksempler på at stemmegivning går i arv, mener de det ikke finnes noen klare indikasjoner på at de andre tradisjonelle deltakelsesformene innen politikken har en klar sammenheng med foreldrenes utdanningsnivå, eller hvilken sosioøkonomisk bakgrunn de kommer fra. Det som spiller større rolle er de kulturelle ressursene familien besitter, som for eksempel antall bøker i hjemmet. I tillegg spiller hvor ofte elevene har politiske samtaler med foreldre en stor rolle (Ødegård & Bergh, 2011, s. 37).

Eimhjellen & Ljunggren (2017) undersøker de nye politiske skillelinjene som har oppstått etter den digitale tidsalderen. Et av temaene som kartlegges er den uformelle og nettbaserte demokratiske deltakelsen. Disse deltakelsesformene blir også behandlet i denne masteroppgaven, hvor indeksen for deliberativ deltakelse er operasjonalisert for å ta for seg blant annet dette. I sin rapport konkluderer de med at jo lavere utdanningsnivå foreldrene har, desto mer offentlig kontakt har de unge på Facebook. Det er på en annen side de med høyest og lavest utdanningsnivå som har lavest andel med offentlig kontakt på det samme sosiale mediet (Eimhjellen & Ljunggren, 2017, ss. 38-41). Samme undersøkelse finner også en signifikant sammenheng mellom foreldres utdanningsnivå og deltakelse i protestpolitikk, hvor de med foreldre med høyest utdanning har størst andel som er aktive i protestpolitikken (Eimhjellen & Ljunggren, 2017, s. 47).

Fjeldstad & Mikkelsen (2003) undersøker om sterk demokratisk kompetanse fører til en større grad av politisk engasjement og deltakelse, blant annet ved å sammenligne ungdommer fra Norge og andre Europeiske land sin demokratiske deltakelse og deres demokratiske kunnskaper. Et funn i artikkelen er at selv om Norge har gode resultater sammenlignet med Europeiske land utenfor Norden på kunnskapstesten, er deltakelsesnivået ganske lavt sammenlignet med de samme landene. Det synes altså ikke å være noen automatikk mellom å ha tilegnet seg sterk demokratisk kompetanse, og å være politisk engasjert og deltakende.

I Mikkelsen et al. (2011) trekkes det også frem en negativ påvirkningskraft mellom score på kunnskapstesten og bredere deltakelse i organisasjonsliv. Det legges dog til at koeffisienten er såpass svak at dette funnet ikke bør tillegges noen større grad av betydning, og at det er usikkert om spørreundersøkelsen fanger opp alle relevante typer for organisasjonsdeltakelse blant unge i Norge. I tillegg synes scoren på demokratitesten heller ikke å spille noen vesentlig rolle for forventninger om å delta aktivt i samfunnet. Det finnes ut ifra forskningen deres ingen signifikant sammenheng mellom elevenes score på ICCS sin kunnskapstest fra 2009, og deres forventninger om involvering i politisk organisasjonsliv. Når det gjelder deliberativ deltakelse finner Mikkelsen et al. (2011) en moderat positiv sammenheng mellom politisk selvtillit og kunnskapsnivå.

Likevel finner de ingen samsvar av betydning mellom den uformelle politiske deltakelsen og resultat på den internasjonale kunnskapstesten.

2.4.5 Åpent klasseromsklima

Rom for kritisk tenkning og et åpent klasseromsklima har i nyere tid fått økt oppmerksomhet i skolen. Etter internett og massemedias gjennomslag har kritisk tenkning også blitt essensielt for å vurdere og orientere seg i enorme mengder informasjon, i en verden hvor man hele tiden utsettes for impulser fra alle mulige kanaler, med ulike motiver og hensikter. Det er derfor svært viktig at elever tidlig lærer teknikker for å undersøke hvilken informasjon som er pålitelig, hva hensiktene til forfatteren er, hvilken informasjon som har blitt manipulert, og hvilken informasjon som er løgn og usannheter. Sistnevnte har de siste årene blitt et stort tema og omtales ofte som *fake news*. Dette er en teknikk hvor usikre eller til og med falske nyheter spres. En av grunnene til at denne teknikken har kunnet spre seg, er at mange henter nyhetene sine fra sosiale medier og andre informasjonskanaler hvor innholdet ofte ikke er kvalitetssikret, noe som fører til at leserne oftere enn tidligere må forholde seg kritisk til informasjonen de finner (Jang & Kim, 2018).

Campbell (2008) skriver om sammenhengen mellom elevers muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner, hvor elevene får muligheten til å gjøre opp og ytre sine personlige meninger, med økt politisk engasjement blant ungdom. Det tas hovedsakelig utgangspunkt i CIVED undersøkelsen fra 1999, som er en av forgjengerne til ICCS 2016. En økt følelse av åpne klasseromsdiskusjoner ga ifølge forskningen positive utslag på om informantene kom til å stemme, holde seg oppdatert og informert, og bli med i politiske partier. I tillegg ble sjansene for deltakelse i ulovlige politiske uttrykksformer lavere om de opplevde et åpent klasseromsklima (Campbell, 2008, ss. 450-451).

I ICCS undersøkelsen 2009 ser man også en liknende trend, hvor det kommer frem en positiv sammenheng mellom et åpent klasseromsklima og elevenes forventede fremtidige deltakelse i samfunnet, samt deres samfunnsengasjement og kunnskaper om demokratiet. Det påpekes dog at det er uklart om denne sammenhengen skyldes en ekte effekt av hvordan måten undervisningen drives, eller forskjeller i hvordan svake og sterke elever oppfatter undervisningssituasjonen. Samme rapport kommer også frem til statistiske sammenhenger mellom oppfatning av å ha et åpent klasseromsklima og deltakelse i demokratiske aktiviteter på skolen (Mikkelsen et al., 2011).

2.4.6 Tillit

Samfunnsborgernes tillit til de demokratiske institusjonene i et land kan gi et bra overblikk på hvor legitimt det politiske systemet oppfattes av befolkningen. Tillit til de ulike nasjonale institusjonene er også tegn på at befolkningen stoler på at institusjoner som for eksempel myndighetene og politiet ikke misbruker sin makt (Mikkelsen et al., 2011). I tillegg fremmer tillit samarbeid og sosial deltakelse (Barstad & Sandvik, 2015).

Sammen med sosiale nettverk, både gjennom private bekjentskaper og frivillige organisasjoner, er tillit en del av to bestanddelene som til sammen går under navnet sosial kapital (Vrålstad, 2012). Både den generelle tilliten til folk flest og tillit til institusjoner er meget høy i Norge sammenlignet med andre Europeiske land, med unntak av tilliten til politiske partier. Det virker å være en klar sammenheng mellom tillit og hvilket sosioøkonomisk lag du tilhører, hvilken utdanningslengde du har, og om du er

arbeidsledig. De i høyere sosioøkonomiske lag og med høyere utdanningsnivå har mer tillit, mens arbeidsledige har lavere tillit (Barstad & Sandvik, 2015).

Høy tillit til medmennesker har ifølge Vrålstad (2012) en positiv påvirkning på deltakelse i sosiale nettverk og i organisasjonslivet, samtidig som det finnes en svak sammenheng med politisk deltakelse. Når det gjelder deliberativ deltakelse, virker de med lavere tillit til medmennesker oftere å skrive innlegg på internett, mens de med høyere tillit oftere kontakter offentlige tjenestemenn eller politikere. Konklusjonen til Vrålstad (2012) er at tillit har liten betydning for den politiske deltakelsen. Unntaket er for hvem som skriver innlegg på internett, som er de med lavest tillit. Tillit har som sagt mange fordeler for samfunnet og enkeltpersoner, og påvirker en rekke faktorer som er knyttet til politisk deltakelse, som for eksempel interesse for politikk. På tross av disse fordelene ser det derimot ikke ut til at høy tillit til medmennesker eller institusjoner har en direkte innvirkning på den politiske deltakelsen, med unntak av det å skrive innlegg på internett (Mikkelsen et al., 2011).

3. Metode

I dette kapitlet er hensikten å gjøre rede for den metodiske tilnærmingen og fremgangsmåten for forskningsprosjektet. Dette er viktig for å gi et overblikk over hvordan forskningen har foregått, og hvilke valg som har blitt tatt med tanke på blant annet reliabilitet og validitet. Først vil den metodiske tilnærmingen til datamaterialet avklares, hvor blant annet datamaterialet kort beskrives. Deretter følger en utredning av min epistemologiske og vitenskapsteoretiske posisjonering, samt en redegjørelse av undersøkelsens design, populasjon, utvalg, variabler, reliabilitet og validitet. I tillegg vil, innsamlings og analysemetode bli presentert.

I og med at dette er en analyse av sekundærdata vil både IEAs og mine tilnærminger gjennomgå, hvor IEA sine tilnærminger er viet mest plass. Kapitlets teoretiske utgangspunkt består blant annet av Johannessen, Tuftes, & Christoffersen (2016), Ary, Jacobs, Sorensen, & Walker (2014) og Ringdal (2018). I tillegg vil metodenotatet som viser innsamlingsmetoder og utvalgsstrategier fra den norske datainnsamlingen til ICCS 2016 utarbeidet av Svagård & Huang (2017), være meget sentral. Deretter vil styrker og svakheter ved den aktuelle metoden drøftes. Avslutningsvis vil det presenteres hvilke hensyn som er tatt med tanke på utvalg og utarbeiding av avhengige og uavhengige faktorer som forskes på i prosjektet, samt kjennetegn og bruksområder for de ulike analysemetodene som benyttes i oppgaven.

3.1 Metodisk tilnærming

Ordet metode har opphav fra det latinske ordet *methodos* og betyr å følge en spesifikk vei mot et mål. I og med at innsamlingen av datamateriale allerede var gjennomført av noen andre før dette forskningsprosjektet var påbegynt, må problemstillingen være begrenset til å omfatte noe disse dataene kan besvare. Analysemetoden som benyttes i dette prosjektet er en statistisk analyse og metodologien en *survey research*. De statistiske analysene har utgangspunkt innenfor forskningens kvantitative metodetilnærming, hvor et hovedpoeng er at informasjonen formidles ved bruk av tall og tallmessige størrelser. Dette er fordi kvantitativ metode er mest hensiktsmessig å benytte seg av når man skal undersøke hvilke sammenhenger som finnes mellom flere ulike faktorer i store utvalg. Det er viktig innen kvantitativ forskning å ha av store utvalg for å kartlegge et fenomens utbredelse gjennom tallmessige beskrivelser, hvor enhetene blir redusert til objekter og egenskaper til tellbare data som kan benyttes i statistiske analyser (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 89).

Tradisjonelt sett har kvantitative metoder blitt knyttet til deduktive tilnærminger, tilnærminger som tar utgangspunkt i det generelle og finner belegg i det spesifikke (Ary et al., 2014). Likevel ser man i moderne forskning at det også benyttes induktive tilnærminger innen kvantitativ forskning, hvor analyser danner grunnlaget for hypoteser, som igjen testes opp mot nye analyser. Denne oppgaven gjenspeiler delvis et slikt mønster, da analysene og valgene av uavhengige faktorer i stor grad baserer seg på tidligere erfaringer gjort gjennom studieløpet, og deretter finner rot i mer anerkjent teori og forskning. Dette er en metode som kan kobles til den abduktive metoden, som blander komponenter fra både deduktiv og induktiv forskning (Postholm & Jacobsen, 2018, ss. 101-103). Valget falt på denne metoden på tross av at normalen for kvantitativ forskning er deduktiv, blant annet fordi forskningsprosessen fra mitt synspunkt føles mer dynamisk og tilpasningsdyktig ved bruk av denne metoden.

Den kvantitative delen av forskningen har sitt utspring fra den positivistiske tradisjonen, hvor et hovedelement er at den sosiale verden, som fysikken, styres av en rekke faste prinsipper og regler som kan observeres og måles. Positivister mener dermed disse prinsippene kan benyttes til å forstå menneskelig oppførsel (Ary et al., 2014, s. 25). Datamaterialet i denne masteroppgaven er den norske delen fra ICCS elevundersøkelsen 2016, som er en internasjonal undersøkelse i regi av IEA med resultater fra 24 land fra ulike deler av verden. I ICCS undersøkelsen 2016 finnes det flere ulike spørreskjemaer, med ulikt fokus, hvor forskjellige sammenhenger avdekkes. Det finnes ett skjema til skoleledere, ett til lærere og tre til elevene. De tre skjemaene til elevene innebærer en kunnskapstest, et internasjonalt skjema om holdninger og adferd om demokrati og medborgerskap, og ett europeisk skjema som også omhandler holdninger og adferd om demokrati og medborgerskap. I denne masteroppgaven ligger hovedfokuset på det internasjonale spørreskjemaet som gikk til elevene i alle de 24 deltakerlandene. I en spørreundersøkelse er det vanskelig å få 100 prosent deltakelse, spesielt ved store undersøkelser som denne. IEA har derfor satt et krav på 85 prosent svaroppslutning, noe den norske undersøkelsen er godt innenfor med en svarprosent på 93,7 prosent.

3.2 Epistemologisk og vitenskapsteoretisk tilnærming

I vitenskapsteorien finnes det både ulike syn på virkeligheten (ontologi) og på kunnskap (epistemologi), som igjen har påvirkning på hvilke svar man får på grunnleggende vitenskapsteoretiske spørsmål. Epistemologien benyttes som et verktøy til å forstå og beskrive hvordan vi vet det vi vet og hvilke rammer som gjelder for vitenskapelig kunnskap (Ringdal, 2018, s. 37). En grunnleggende del av epistemologien handler om å reflektere rundt hva kunnskap er, og innen samfunnsfaget også beskrive hva samfunnet egentlig er, samt kunne gjøre klart på hvilket grunnlag vi kan si at vi vet noe. Hensikten med epistemologien er å legge et filosofisk grunnlag for å skildre hvilken type kunnskap som er mulig og hvordan vi kan vite om kunnskapen er legitim og adekvat (Crotty, 1998, s. 8)) Betydningsfulle spørsmål innen epistemologien omhandler blant annet hvilken rolle egne fordommer og forhåndsoppfatninger kan spille inn på tolkningen av fenomenet som observeres og hvordan det er mulig å bevise teories gyldighet.

Denne oppgaven plasserer seg innenfor den postpositivistiske tradisjonen av vitenskapsteorien. Et resultat av dette blir ifølge Crotty (1998) at oppgaven dermed også inngår i en objektivistisk del av epistemologien, som er tett knyttet sammen med de positivistiske retningene (s.12). Objektivister har et syn hvor ting eksisterer som noe meningsfullt i seg selv. Alle objekter har en innebygd sannhet og mening, uavhengig av er bevisst dets eksistens eller ikke. Som konsekvens av dette vil forskning kunne fremstilles med en objektiv sannhet og meningsinnhold (Crotty, 1998, s. 8).

Postpositivisme har utspring fra den klassiske og logiske positivismetradisjonen, men skiller seg fra og kritiserer den klassiske positivismen på en rekke punkter. En av de første som begynte å kritisere den logiske positivismen var Karl Popper, som så på vitenskapen som den evige søken etter sannheten, men mente man ikke kunne trekke slutninger kun på observasjon alene. Popper mente teoriene burde testes mot datamateriale, hvor hensikten var å falsifisere og forbedre de teoretiske modellene (Fox, 2008). Der klassiske positivister tydelig favoriserer den kvantitative delen av forskning, erkjenner postpositivister at både den kvalitative og kvantitative forskningen kan være lønnsom. I tillegg avvises den klassiske positivismens tanker om en total uavhengighet

mellom forsker og forskningsobjektet, og anerkjenner at fordommer, teorier, hypoteser, bakgrunnskunnskaper, og verdier kan påvirke forskningen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 52).

Innen postpositivismen aksepteres det altså at det ikke finnes en metode hvor man fullt ut kan skaffe et objektivt og helhetlig bilde på et sosialt fenomen, eller gi et objektivt bilde av den sosiale verden. Den menneskelige kunnskapen er basert på antakelser og slutninger. Likevel forkastes ikke tanken om en objektiv verden, selv om dens forskbarhet settes under tvil (Fox, 2008). I denne oppgaven anerkjennes min rolle som et individ med ulike fordommer og verdier som kan påvirke forskningen, samtidig som empirien fremstår som et gitt tallmaterialet slik at funnene også fremstår som relativt objektive og generaliserbare.

Oppgaven vil dog også bære preg av innspill som kan knyttes mot den epistemologiske retningen konstruktivismen – en epistemologi som mener kunnskap konstrueres i samhandling mellom subjekt og objekt (Crotty, 1998, s. 9). Selv om konstruktivismen som oftest er mest gjeldende i den kvalitative delen av forskningen er den også relevant i denne oppgaven, og som de fleste konstruktivister anerkjenner også den postpositivistiske retningen at det er umulig å skille mellom forsker og forskningsobjekt (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 52). Koblinger til denne epistemologien vil være blant annet ulike tolkninger av begreper eller operasjonaliseringer av variabler som fører til at forskeren må ta ulike valg som dytter forskningen i den ene eller andre retningen.

3.3 Design/Utforming av spørreskjema

Forskningsdesign kan beskrives som alt som knytter seg til en undersøkelse (Johannessen, et al., 2016, ss. 73-74). Akkurat som innen hverdagslig design dreier også forskningsdesign seg om formgivning. Innen forskning tar designet ofte utgangspunkt i problemstillingen, og ut ifra denne vurderer forskeren hvordan det er hensiktsmessig å gjennomføre undersøkelsen fra start til mål. Innen kvantitativ metode er som regel designet utformet før selve undersøkelsen gjennomføres. I og med at denne oppgaven inneholder en analyse av ICCS undersøkelsen, vil forskningsdesignet ta utgangspunkt i og utformes ut ifra det. Forskningsdesignet som benyttes kalles survey research, hvor det står sentralt å kunne si noe om egenskaper i en populasjon ved å generalisere med utgangspunkt i utvalg. Forskningsdesignet er i utgangspunktet ikke egnet for å avdekke kausale slutninger, men sammenhengen mellom variabler.

3.4 Validitet og Reliabilitet

Validitet og reliabilitet handler om hvor gyldig og pålitelig forskningen og forskningens funn er. Både reliabilitet og validitet kan påvirkes av målingsfeil, hvor målingsfeil knyttet til reliabilitet som oftest er tilfeldige feil, mens målingsfeilene knyttet til validitet henger sammen med systematiske feil. Høy validitet innebærer at forskningen måler det forskeren faktisk ønsker å måle, mens høy reliabilitet indikerer at gjentatte målinger med samme måleredskap og betingelser ville gitt samme utfall (Ringdal, 2018, s. 103). De to er knyttet til hverandre, og resultater fra en test kan ikke være gyldige uten å bli sett på som pålitelige. Likevel er det mulig med en forskning som anses som pålitelig selv uten at resultatene blir sett på som gyldige (Ary et al., 2014, s. 256). Det er en rekke ulike grep som er mulig å foreta seg for å sørge at kravene om god reliabilitet og validitet ivaretas i forskningsoppgaver. I de følgende avsnittene defineres begrepene videre,

samtidig vil det drøftes hvordan IEA har lagt til rette for å oppfylle disse kravene i sin datainnsamling, samt hvilke grep jeg har tatt for å sikre god validitet. Hensyn tatt med tanke på reliabiliteten er i stor grad tatt av IEA, mens for å oppnå god validitet er det også flere grep forskeren selv har hatt muligheten til å gjøre.

Det er viktig å beskrive hvordan de ulike begrepene og faktorene har blitt operasjonalisert i forskningen for å avgrense og spesifisere meningsinnholdet ved ulike begreper og variabler. Å operasjonalisere vil si å gjøre noe målbart, enten ved observasjon eller eksperimentering. Flere av de avhengige og uavhengige faktorene i dette forskningsprosjektet inneholder begreper som må defineres og operasjonaliseres ved å slå sammen flere variabler fra datamaterialet. Dette er gjort for å kunne måle de ulike begrepene på en mest mulig nøyaktig og hensiktsmessig måte. Tankegangen bak utarbeidingen og operasjonaliseringen av de uavhengige og avhengige faktorene i oppgaven, og hvordan jeg har valgt å måle disse, vil presenteres senere, i underkapittelet «sammenslåinger til indekser».

3.4.1 Intern validitet

Cook & Campbell (1979) definerer validitet som den best mulige tilnærmingen til sannheten eller falskheten for en påstand (s. 37). Den interne validiteten handler om kausalitet, ofte kalt årsak-virkningsforhold, og er viktig å ivareta for å vite om man trekker de rette konklusjonene fra et eksperiment. Den påvirkes blant annet av utvalgsprosedyrer, frafall og andre ukontrollerbare faktorer. Det er i samfunnsvitenskapen vanskelig å påvise kausalsammenhenger fordi det som regel ikke er mulig å bevise hvilken retning en korrelasjon går. Likevel kan det være interessant å se på slike sammenhenger og argumentere for korrelasjonens retninger med bakgrunn i logiske slutninger og teori, samtidig som det minner oss på hvilke begrensninger som ligger i ikke-eksperimentelle design (Johannessen et al. 2016, s. 310)

Intern validitet dreier seg om i hvilken grad et eksperiment er gjennomført på en måte som gir muligheter for å kunne argumentere for at en påvist sammenheng mellom to variabler dreier seg om en årsakssammenheng (Johannessen et al., 2016, s. 310). For å undersøke om den interne validiteten er høy er det viktig å finne ut om endringer i den avhengige variabelen faktisk er forårsaket av de uavhengige variablene eller om årsaken til endringen kommer av spuriøse sammenhenger. Den interne validiteten tar opp hensyn som om ulikheter i avhengige variabler faktisk var påvirket av de uavhengige variabler, eller om det var spuriøse eller irrelevante sammenhenger. Et problem angående den interne validiteten er ofte at det er vanskelig å eliminere de spuriøse sammenhengene, og dermed påvise årsakssammenhenger (Ary et al., 2014, s. 293).

3.4.2 Ytre Validitet

Den ytre validiteten hentyder til i hvilken grad funnene i en studie kan generaliseres til andre kontekster. Enhver person i et samfunn er unik, og derfor er det en selvfølge at den eksakte fordelingen av en egenskap i en populasjon kun kan finnes i data som inkluderer hele populasjonen. Likevel kan man estimere fordelingen i populasjoner på en nøyaktig nok måte ut ifra fordelingen i et sannsynlighetsutvalg. Hensikten med et sannsynlighetsutvalg er å sikre alle enheter i en populasjon lik sjanse for å bli med i utvalget (Svagård & Huang, 2017). En forskningsundersøkelse vil nødvendigvis være bundet til å måle et sett av deltakere i en viss kontekst under visse forhold som i noen grad vil være unike. Likevel er det ofte et ønske at resultatene skal kunne generaliseres

til andre deler av populasjonen som undersøkes, spesielt i kvantitative undersøkelser. For å kunne gjøre dette er man avhengig av å undersøke hvor egnet utvalget som faktisk er observert er til å representere større grupper av populasjonen (Ary et al., 2014, s. 315).

3.4.3 Reliabilitet

Reliabilitet betyr pålitelighet og handler om i hvilken grad det er mulig å stole på funnene et forskningsprosjekt har produsert, og hvilken nøyaktighet undersøkelsens data inneholder. Her vil blant annet hvilke data som benyttes, hvordan dataene er samlet inn og hvordan de bearbeides spille inn (Johannessen et al., 2016, s. 40). Reliabiliteten indikerer i hvilken grad resultater tatt fra en test måler det de er ment til å måle (Ary et al., 2014, s. 253). Dersom samme måling gjennomføres flere ganger og resultatet er likt hver gang, er det høy reliabilitet på målingene. Tradisjonelt sett er begrepet reliabilitet tett knyttet til positivistiske idealer, hvor det finnes en objektiv og stabil virkelighet som kan la seg måle, og er et mål for resultatenes konsistens. Dersom resultatene fra et forskningsprosjekt kan reproduseres på et annet tidspunkt av andre forskere er det ifølge tradisjonen et ypperlig tegn på god reliabilitet.

Grunnet reliabilitetens tette tilknytning til oppgavens data og innsamling og koding av disse, er de fleste hensyn til reliabilitet i denne oppgaven tatt av IEA. Dette kommer som en konsekvens av at det er IEA som har samlet inn dataene og kodet de åpne spørsmålene som omhandler kunnskap om demokratiet. Likevel er de også noen hensyn jeg som forsker i denne oppgaven må ta hensyn til.

Det kan skilles mellom tre ulike måter å vurdere dataenes reliabilitet på. Den første baserer seg på allmenn kildekritikk, hvor man setter seg inn i kildene sine og hvordan kildene har hentet inn sin informasjon. Den andre måten å vurdere reliabilitet på er test-retest teknikken. Her måles graden av samsvar mellom to gjentatte målinger av samme variabel. Den tredje måten å vurdere reliabilitet er forbeholdt tverrsnittsundersøkelser, og går ut på å måle graden av intern konsistens mellom indikatorer som skal inngå i en indeks. Denne interne konsistensen måles ved Chronbach Alpha, hvor høyere verdier viser sterkere sammenhenger mellom indikatorene (Ringdal, 2018, s. 104). Både den første og siste av disse måtene kan tas hensyn til i denne oppgaven, da det både blir viktig å være kildekritisk og å velge hvilke variabler som skal inngå i indekser for å kunne operasjonalisere ulike begrep. Test – retest prinsippet kan knyttes opp mot IEA sitt kontinuerlige arbeid innen temaet, hvor de måler flere av de samme variablene på ulike tidspunkt i forskningsserien sin, selv om betingelsene for de ulike testene dog vil i noen grad vil variere i takt med endringer i samfunnet.

Metodenotatet fra den norske datainnsamlingen (Svagård & Huang, 2017) beskriver leddene i uthenting av datamateriale nøye, noe som bidrar til å skape stor grad av åpenhet. Grunnet disse grundige beskrivelsene bør det også være mulig å kunne etterprøve resultatene ved at andre forskere gjennomfører liknende undersøkelser, samt bygge videre på resultatene for å utarbeide nye undersøkelser innen samme eller lignende tema. I de følgende avsnittene vil ulike grep IEA har tatt blant annet for å styrke reliabiliteten og validiteten presenteres.

3.4.4 Utvalg og populasjon

Spørreskjemaene fra ICCS 2016 undersøkelsene bygger på skjemaet fra ICCS 2009, og tidligere undersøkelser i denne serien. Dette er gjort for å kunne måle endringer i

ungdomsskoleelevers kompetanse innen demokrati og medborgerskap, samt samfunnsengasjement over tid. I tillegg er noen nye spørsmål lagt til ettersom samfunnet er i kontinuerlig endring. Spørsmålene har en inndeling etter dette, hvor en del av spørsmålene er trendspørsmål satt til å kunne måles mot tidligere resultater, mens en annen del er nye spørsmål, hvor trender eventuelt kan måles i nye undersøkelser. Likevel ble det også vurdert at endring av enkelte trendspørsmål var nødvendig, grunnet gammeldags språk eller oversettelsesfeil.

Innen kvantitativ forskning kalles de som undersøkes enheter, det som undersøkes variabler og samlingen av alle enhetene en problemstilling er gjeldende for omtales som en populasjon. For å kunne si noe om en populasjon som omfatter mange enheter er det ofte mest hensiktsmessig å trekke ut et utvalg av populasjonen, som da vil representere en miniatyrverden av hele befolkningen. En forutsetning for dette er å trekke ut et representativt utvalg fra populasjonen til utvalget. For å få en riktig fordeling av populasjonen i utvalget er det viktig å benytte seg en av hensiktsmessig metode for trekningen (Johannessen et al., 2016, ss. 239-241). Utvalgsmetoder som er designet for å gjøre det svært sannsynlig å trekke et representativt utvalg og dermed bidra til å sikre reliabiliteten, kalles sannsynlighetsutvalg. Innenfor slike utvalg finnes en rekke ulike metoder, men en avgjørende felles faktor for alle er prinsippet om randomisert utvalg, også kalt tilfeldig utvalg.

Selv om det var 8. klassinger som deltok i den norske versjonen av ICCS 2009, bestemte utdanningsdirektoratet at elever på 9. trinn skulle delta i ICCS undersøkelsen 2016. Begrunnelsen for dette var å minke aldersforskjellen mellom Norges og andre lands deltakere og for å legge bedre til rette for sammenligning med de andre nordiske landene. IEA benyttet seg av stratifisert utvalg for utvelgelse av skoler som i sammenheng med ICCS 2016. Underveis ble skolene grunnet ulike kjennetegn plassert i forskjellige strata, før det ble gjennomført videre utvelgelse ifra dette. Hensikten med å benytte seg av denne typen utvelgelse var ifølge Svagård & Huang (2017) å sikre et mest mulig representativt utvalg. Man bør dog være oppmerksom på at utvalget ikke er representativt for elever med alvorlige fysiske eller psykiske handicap eller nyankomne innvandrere, da disse gruppene ble ekskludert fra deltakelse (Svagård & Huang, 2017, ss. 12-15).

Utvelgelsen av deltakende skoler skjedde ved at Utdanningsdirektoratet (Udir) leverte en oversikt over alle ungdomsskoler i Norge til NOVA, som ekskluderte uaktuelle skoler. Deretter var IEA ansvarlige for utvelgelsen. Udir besluttet obligatorisk deltakelse for offentlig skoler som ble utvalgt, og gjennom opplæringslova ble det også hjemmel for å gjøre det obligatorisk for elever å delta. Utvalget skulle egentlig bestå av 150 utvalgte skoler, men grunnet feil utvelgelse eller sterkt ønske om fritak ble syv av disse skolene unntatt deltakelse. Fem av disse ble erstattet og med det endte det endelige utvalget i den norske undersøkelsen med å bestå av 148 skoler hvorav 143 var skoler originalt utvalgt (Svagård & Huang, 2017, s. 13).

Selve utvelgelsen av elever ble gjennomført på klassenivå i en klyngeutvelgelse. I henhold til det internasjonale ICCS 2016 designet skulle én klasse per deltakende skole velges ut. Dette avvok dog den norske datainnsamlingen noe fra ved at to klasser per skole deltok. Denne beslutningen ble truffet i samråd med IEA. Videre meldte

skolekoordinatorene inn alle skolens klasser til NOVA, som videre utførte et tilfeldig utvalg.

Grunnet de nøye gjennomtenkte utvelgelsesstrategiene, samt undersøkelsens omfang er det stor grunn til å vurdere den ytre validiteten og mulighetene for generalisering som store. Dette fører likevel ikke direkte til resultater hvor signifikante sammenhenger representerer sterke sammenhenger, da det ved slike undersøkelser med et stort antall enheter vil selv små forskjeller mellom grupper og korrelasjoner mellom variabler være signifikante. Dermed er dette også av betydning i lesningen av resultater og funn knyttet til disse undersøkelsene.

3.5 Styrker og svakheter ved valg av metode

Metodene som er valgt i dette forskningsprosjektet har som alle metoder sine styrker og begrensninger. Det som er viktig er at forskeren selv reflekterer rundt sin egen rolle i forskningen og forskningsprosjektet, og reflekterer rundt hvilke konsekvenser de ulike valgene som tas og begrensningene ved prosjektet kan ha for resultatene.

Noen styrker ved å ha valgt denne metoden er at datamaterialet stammer fra en svært omfattende og anerkjent forskning, slik at bakgrunnen for forskningen er sterkt argumentert for. En annen fordel er det store antallet deltakere i denne undersøkelsen. Dette øker sjansene for å finne signifikans i resultatene. På en annen side kan dette målet om signifikans være noe misvisende for en del lesere, da signifikansmålet kun viser til en påvist sammenheng i utvalget også med stor sannsynlighet er signifikant i populasjonen. Signifikansmålet sier derimot ingenting om styrken på korrelasjonene, som kan være veldig svake ved signifikans, spesielt i store utvalg slik som ICCS studien har.

En klar begrensning ved denne metoden er den fraværende muligheten til å legge til egne spørsmål som kunne vært relevante for denne oppgavens problemstilling. Empirien var allerede generert uten muligheter for å kunne påvirke hvilke variabler som skal måles. Likevel var det mulig å forme nye indekser, men datagrunnlaget vil fortsatt være det samme.

3.6 Sammenslåinger til indekser

Innen kvantitativ forskning er det spesielt viktig å operasjonalisere fenomenet som undersøkes. Dette vil si å gjøre fenomenet forskbart ved å finne ulike indikatorer på det aktuelle fenomenet. For å gjøre dette er det ofte hensiktsmessig å benytte seg av sammensatte mål – mål med minst to indikatorer, også kalt indekser. Det er flere fordeler med å benytte seg av slike indekser. For det første kan flere sider ved begrepet eller fenomenet fanges inn. Dette bidrar også til en fingradering av variabelen, samt lavere sjanser for målefeil. Det mest gunstige er at en indeks er på forholdstallsnivå, men det er også godkjent om indeksen er kontinuerlig, altså på intervallnivå (Ringdal, 2018, ss. 101-102).

Alle variablene har utgangspunkt i den internasjonale delen av spørreundersøkelsen ICCS 2016. De to avhengige variablene er sammenslått av flere spørsmål fra undersøkelsen, noe som også gjelder for noen av de uavhengige faktorene. De resterende er allerede slått sammen av IEA eller består kun av ett enkeltspørsmål. Sistnevnte gjelder

variablene for kjønn, politisk interesse, foresattes høyeste utdanning og score på test om demokrati, som dermed ikke behøver noen argumentasjon for sammenslåing til indeks. (Likevel er det verdt å merke seg at i de bivariate krysstabellene er det jeg selv som har laget skalaen og nivåfordelt variabelen som måler kunnskap om demokratiet. Resten av de uavhengige faktorene er operasjonalisert ved å slå sammen flere spørsmål til indekser. Dermed vil tankene bak operasjonaliseringsprosessen, samt argumenter for sammenslåingene, blant annet gjennom faktorreduksjon, Chronbach Alpha og logiske resonnementer, presenteres nedenfor.

3.6.1 Indekser for avhengige variabler

Den avhengige variabelen deltakelse i organisasjoner går på deltakelse innen ulike organisasjoner i samfunnet, og er slått sammen av syv spørsmål. Det overordnede ved spørsmålet er å undersøke: «Har du noen gang vært med på aktiviteter i noen av disse organisasjonene, klubbene eller gruppene»:

- En politisk ungdomsorganisasjon
- En miljøorganisasjon eller miljøgruppe
- En menneskerettsorganisasjon
- En frivillig gruppe som gjør noe positivt for lokalsamfunnet
- En organisasjon som samler inn penger til et velledig formål
- En gruppe unge mennesker som kjemper for en bestemt sak
- En dyrevernorganisasjon eller en gruppe som arbeider for dyrs rettigheter

Dette er alle spørsmål som indikerer en form for deltakelse i organisasjoner, politiske eller frivillige grupper som jobber for å påvirke samfunnet i en bestemt retning, som de aller fleste vil kategorisere som positiv. Det er innlysende at alle disse aktivitetene er former for deltakelse i organisasjoner som arbeider for å påvirke samfunnet og dermed også kan regnes som former for demokratiske eller politisk deltakelse. Dette er grunnlaget for tanken å slå variablene sammen til en indeks for å måle informantenes deltakelse i organisasjoner. Om man gjør en faktoranalyse viser det at alle spørsmålene inngår i en og samme komponent. En reliabilitetsanalyse viser en Chronbach Alpha verdi på 0,671 som man egentlig ville sett på som noe lavt, men i og med at det viktige er å måle hvilken utbredelse det er av deltakelse i organisasjoner, og ikke hvilken type deltakelse, eller styrke på deltakelsen som er viktig vil ikke dette skape problemer.

Den andre avhengige variabelen, deliberativ demokratideltakelse, setter søkelys på kommunikasjon om politiske saker, både over internett/sosiale medier, og fysisk. Den inneholder spørsmål som tar for seg kommunikasjon med foreldre eller venner, men også om man benytter seg av internett som forum for politiske diskusjoner. Selv om spørsmål som omhandler innhenting av informasjon ved for eksempel å lese aviser, se på nyheter og informasjonsuthenting fra internett absolutt inngår i en deliberativ demokratiforståelse, er de utelatt fordi denne oppgaven ønsker å utforske den rent kommunikative delen av det deliberative perspektivet. Indeksen om deliberativ deltakelse er dermed sammenslått av de fire spørsmål som omhandler «Hvor ofte deltar du i aktivitetene nedenfor, utenfor skoletiden»:

- Snakker med en eller begge foreldrene dine om samfunnsspørsmål eller politikk
- Snakker med venner om politikk eller samfunnsspørsmål.
- Legger ut en kommentar eller et bilde på internett eller sosiale medier om politikk eller samfunnsspørsmål

- Deler eller kommenterer en annen persons innlegg på internett om politikk eller samfunnsspørsmål.

Ved en faktoranalyse av disse spørsmålene kommer det frem at alle de fire spørsmålene kan inngå i samme komponenten. En reliabilitetsanalyse gir en Chronbach Alpha verdi på 0,685, men også her er dette akseptabelt da det er utbredelsen av deliberativ deltakelse som er viktig, og ikke hvilken styrke det er på denne deltakelsen.

3.6.2 Indekser for uavhengige variabler

Indeksen for den uavhengige variabelen tillit til institusjoner er slått sammen av ni spørsmål. Disse spørsmålene handler tillit til sentrale norske institusjoner og undersøker «Hvor mye stoler du på hver av gruppene, institusjonene og informasjonskildene nedenfor?»

- Den norske regjering
- Kommune- eller bystyret der du bor
- Rettsvesenet
- Politiet
- Politiske partier
- Stortinget
- Medier (Tv, aviser, radio)
- Forsvaret
- Skolen

Slutningen om at disse kan slås sammen til en indeks startet med en tanke om at alle de overnevnte er sentrale institusjoner i Norge, og kan dermed benyttes for å undersøke den generelle tilliten til de norske institusjonene blant de norske 9. klassingene. Ved en faktoranalyse av disse spørsmålene kommer det frem at alle disse faktorene inngår i samme komponent. Ved en reliabilitetsanalyse får man en Chronbach Alpha verdi som er 0,861, noe som regnes som en høy verdi, og viser at disse variablene passer godt å slå sammen til en indeks.

Indeksen for den uavhengige variabelen for åpent klasseromsklima er sammenslått av seks spørsmål hvor spørsmålene er knyttet til ulike muligheter til å gjøre opp egne meninger og muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner. I disse spørsmålene undersøkes «Hvor ofte skjer følgende når det diskuteres politikk og samfunnsspørsmål i undervisningen?»

- Lærerne oppmuntrer elevene til å gjøre opp egne meninger.
- Lærerne oppmuntrer elevene til å si hva de mener.
- Elevene tar opp aktuelle politiske hendelser som de vil diskutere i undervisninger.
- Elevene sier hva de mener i timen, selv om de mener noe annet enn de fleste andre elevene.
- Lærerne oppmuntrer elevene til å diskutere med de som har andre meninger.
- Lærerne presenterer flere sider av en sak når de forklarer noe i undervisningen.

Disse spørsmålene undersøker både i hvilken grad lærerne oppmuntrer elevene til selvstendige meninger og spørsmål som omhandler i hvilken grad det legges opp til diskusjoner mellom meningsmotstandere i klasserommet. Tanken var dermed at disse seks variablene kunne slås sammen til en indeks for å måle hvilket rom elevene mener

de har for å ta opp åpne diskusjoner om politikk i klasserommet. Sammen danner de dermed variabelen som kalles åpent klasseromsklima.

En faktorreduksjonsanalyse av disse variablene viser at alle de seks spørsmålene inngår i den samme komponenten og omhandler samme sak. En reliabilitetsanalyse gir en Chronbach Alpha verdi på 0,832, som gir et godt grunnlag for å kunne slå sammen disse variablene til en indeks.

Variabelen som i denne oppgaven er utarbeidet for elevenes kunnskapsnivå tar utgangspunkt i variabelen som IEA har kalt Civic Knowledge. Deretter er denne delt inn i fire grupper hvor antallet enheter i hver av gruppene er like store, 25 prosent av enhetene i hver gruppe. Denne fordelingen er gjort på tross av at IEA allerede har definert en annen inndeling, hvor det rangeres i fem ulike grupper, fra nivå A til under nivå D (Köhler, Weber, Brese, Schulz, & Carstens, 2018). Inndelingen i disse nivåene er basert på en internasjonal standard, hvor sammenligning mellom land skal være mulig. I denne oppgaven fokuseres det på de norske elevenes resultater, og en slik nivåfordeling ville vært svært skjevfordelt fordi de norske elevene i stor grad scorer til de to øverste nivåene. Dermed forkastes denne nivåinndelingen og det skapes heller en ny inndeling med jevnfordeling av enhetene.

Resten av de uavhengige variablene inneholder kun en variabel, som enten er uforandret fra IEAs datasett, eller hvor retningen på svaralternativene er snudd. Både variabelen kjønn og foreldres høyeste utdanning er uforandret fra IEAs datamateriale. Variabelen som måler politisk interesse er snudd slik at svaralternativ 1 betyr ikke interessert i det hele tatt, mens alternativ 4 betyr svært interessert. I disse variablene gjøres det dermed i dette forskningsprosjektet ingen operasjonaliseringsprosess.

3.7 Analysemetoder og korrelasjonsmål

3.7.1 Univariante analyser

I en univariat analyse er hensikten å isolere og beskrive variablene hver for seg. Hensikten med en univariat analyse er å beskrive variablenes fordelinger. Dersom det er få variabelverdier og mange enheter vil en frekvensfordeling gi en god oversikt over dataene. En slik fordeling kan gjerne presenteres grafisk, men en univariat analyse bør også inneholde ulike sprednings- og sentralmål, som for eksempel gjennomsnittsverdi, typetall, median og standardavvik (Ringdal, 2018, ss. 292-299). Kurtose/spisshet og skewness/skjevhet er også viktige mål her. En negativ kurtoseverdi betyr en graf med tynnere hale, mens en positiv kurtoseverdi gir en fordeling tykkere hale. En fordeling med tynn hale vil si at de fleste observasjoner er gjort rundt gjennomsnittet, mens en tykk hale betyr en mer spredt fordeling.

3.7.2 Bivariate analyser

En bivariat analyse viser i hovedsak om det finnes noe samsvar mellom de avhengige og uavhengige variablene dersom de isoleres fra andre faktorer. Disse analysene vil i hovedsak presenteres ved krysstabeller og gjennomsnittsverdier mellom en og en avhengig og uavhengig variabel, samt en kort tekst hvor de viktigste funnene og tendensene i tabellene trekkes frem og tydeliggjøres. Innledningsvis kommer en årsaks- og kausalmodell som har til hensikt å vise de antatte sammenhengene mellom oppgavens ulike variabler. Bivariate analyser er en god måte å vise frekvenser eller

prosentfordelinger mellom to eller flere kategorivariabler. I de bivariate analysene vil krysstabeller og forklaring av disse tabellene, sammen med ulike spredning- og sentralmål og gjennomsnittsverdier, være av stor betydning.

I publikasjoner er det dominerende korrelasjonsmålet Pearsons R, og signifikansmålet blir innen samfunnsvitenskapelig forskning ofte satt til 95 prosent, som er noe lavere enn for eksempel medisinske undersøkelser. Dette signifikansmålet vil si at korrelasjoner med signifikansverdi lavere enn 0,05 ses på som signifikante sammenhenger. De samme signifikansmålene vil i hovedsak være de som vektlegges i denne oppgaven.

3.7.3 Regresjonsanalyser

En regresjonsanalyse er et verktøy som gir muligheter for å belyse statistiske sammenhenger mellom ulike variabler. En regresjonsanalyse benytter informasjonen gitt av enhetene, som ofte kan representeres i et spredningsdiagram mellom uavhengige og avhengige variabler, til å spå verdier for den avhengige variabelen gitt verdien av den uavhengige. En lineær regresjonsanalyse benytter seg av de minste kvadraters metode for å konstruere den best mulige linjen for å estimere disse verdiene ved sammenhenger som egentlig ikke er perfekt lineære. Denne linjen er den som gjør at summen av de kvadrerte avstandene og linjen er minst mulig, og viser derfor også sammenhengen på en mest mulig nøyaktig måte for en lineær fremstilling. Formålet med en regresjonsanalyse er å undersøke variasjoner i en gitt avhengig variabel ved hjelp av en eller flere uavhengige variabler (Ringdal, 2018, s. 401).

I en multippel regresjonsanalyse har man minst to uavhengige faktorer. En regresjonsanalyse tar høyde for at det finnes ulike bakenforliggende eller konfunderende variabler og reduserer residualene, noe som fører til at sammenhenger som vises som signifikante ved en krysstabell ikke nødvendigvis er signifikante for en regresjonsanalyse (Ringdal, 2018, s. 411). Dermed vil det vise seg at noen av de variablene som viste seg signifikante ved krysstabeller ved Pearsons R og gjennomsnittsverdier viser seg å ikke være signifikante i regresjonsanalysen. Ved en multippel analyse vil ikke likningen beskrive en linje lenger, men bevege seg i et tredimensjonalt rom.

I regresjonsanalysen er det også andre måter å redegjøre for hvilke resultater analysene har gitt. Det vil derfor være mer hensiktsmessig å benytte seg av rådataen i disse analysene kontra indeksene som har lagt grunnlaget for tabellene og figurene i de bivariate analysene. Dette vil gi et mer nøyaktig bilde av sannheten enn det forenklete inntrykket man får ved forkortede kategorier. I regresjonsanalysen vil ikke bare fokuset ligge på om det finnes signifikans, men også hvor sterk signifikansen er, og hvor stor forklaringsgraden for alle de uavhengige faktorene har på den avhengige.

3.7.4 Korrelasjonsmål

At to variabler korrelerer betyr at det er sammenheng mellom de to. I statistiske analyser spiller statistisk signifikans en viktig rolle for å vurdere hvilke funn er av betydning. Et korrelasjonsmål gir et tallmessig uttrykk for styrken og av og til retningen i denne sammenhengen. Det finnes mange ulike korrelasjonsmål å velge mellom, men som en hovedregel kan en ta utgangspunkt i variablenes målenivå for å velge hvilket korrelasjonsmål som er mest hensiktsmessig å benytte seg av. De fire målenivåene er nominal, ordinal, intervall og forholdstallsnivå. Nominalnivået regnes som det laveste målenivået og klassifiserer enhetene i gjensidig utelukkende kategorier som ikke kan

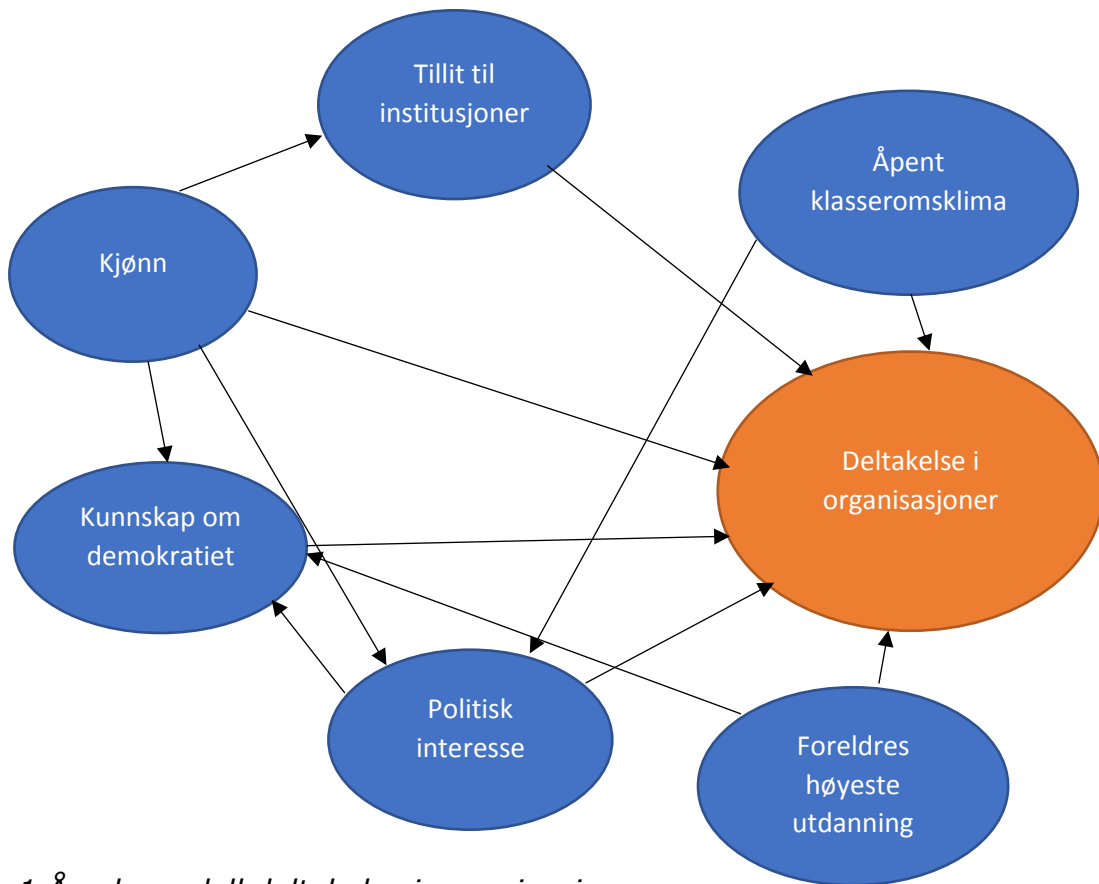
rangeres. Dersom verdiene kan rangeres meningsfullt, men å sette noen avstand mellom verdiene ikke gir noen mening er variabelen ordinal. Målenivåene intervall og forholdstallsnivå gir variabler hvor å rangere og å se på forskjeller mellom variabelverdier gir mening. Dette er fordi de representeres av tallverdier som ikke kun er gitte tallkoder for ulike kategorier, men tall som gir mening i seg selv (Ringdal, 2018, ss. 95-97).

De aller fleste publiserte korrelasjoner er basert på Pearsons R, som egentlig er beregnet for å finne korrelasjonen mellom en dikotom variabel – en variabel med to verdier og en kontinuerlig variabel – enten på intervall eller forholdstallsnivå. Grunnet sin status som det dominerende korrelasjonsmålet kan Pearsons R også brukes for å måle korrelasjon mellom to rangordnede variabler (Ringdal, 2018, ss. 313-332). I denne oppgaven vil også Pearsons R være dominerende, sammen med Gamma og måling av gjennomsnittsverdier.

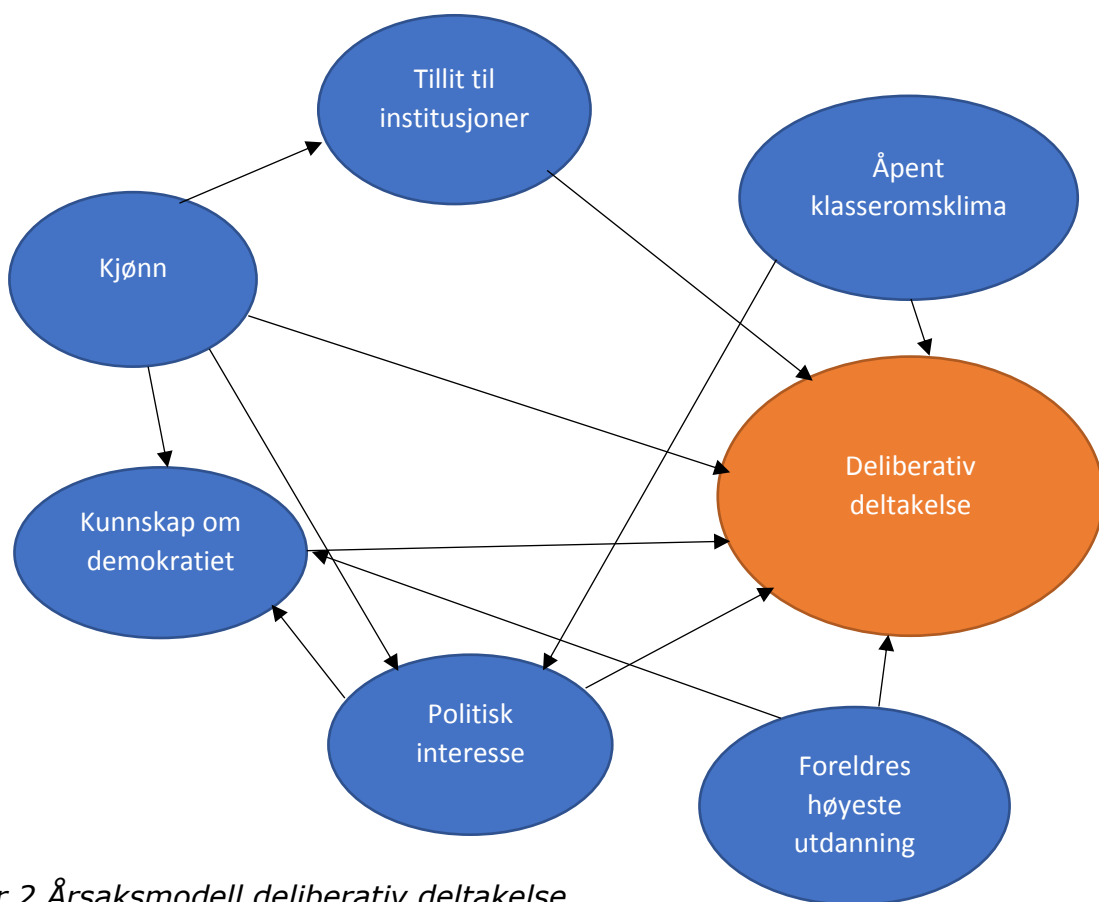
For å måle korrelasjon mellom ordinale variabler kan gamma benyttes. Gamma er beregnet for å måle korrelasjon i variabler med få kategorier, hvor flere enheter deler samme verdi. I de fleste analysene i denne oppgaven ligger de fleste kategoriene på nominalnivå, og dermed vil gamma være et relevant korrelasjonsmål i denne oppgaven for variablene som ligger på ordinalnivå. Sammen med Pearsons R er Gamma det mest brukte korrelasjonsmålet i oppgaven, sammen med ANOVA Table for å måle signifikans ved gjennomsnittsverdier (Ringdal, 2018, ss. 313-314). Det at det finnes statistiske korrelasjoner mellom ulike faktorer betyr ikke automatisk at det er en kausalitet. En korrelasjon kan med andre ord kun bevise statistisk sammenheng mellom ulike variabler, men dette betyr ikke nødvendigvis at det finnes en årsakssammenheng (Altman & Krzywinski, 2015). Dette til tross at man ved regresjonsanalyser prøver å kontrollere for andre variabler. Det er likevel umulig å være helt sikker på at alle de andre plausible forklaringene er kontrollert for.

3.8 Årsaks- og kausalmodeller

Ved å ta utgangspunkt i tidligere forskning og logiske slutninger er det mulig å komme med antakelser om årsakssammenhenger. I samfunnsvitenskapen er ikke korrelasjoner som alene bevis på kausalitet, man trenger i tillegg til den statistiske sammenhengen en teoretisk begrunnelse. Dette gjelder spesielt i undersøkelser hvor årsaken og virkningen er kartlagt samtidig, og man dermed ikke med sikkerhet kan si om den uavhengige faktoren påvirker den avhengige, og ikke omvendt. De to modellene som følger nedenfor har til hensikt å vise hvilke årsakssammenhenger som forventes å finne i analysen. Modellene er tatt med for å vise de forventede sammenhengene mellom oppgavens variabler. Likevel er det ikke sikkert oppgavens analyser viser de samme sammenhengene. Figur 1 er en årsaksmodell som inneholder de antatte sammenhengene mellom deltakelse i organisasjoner og de ulike uavhengige faktorene. Figur 2 tar utgangspunkt i forholdene mellom den deliberative deltakelsen og de uavhengige faktorene. I modellene antas det en sammenheng mellom alle de uavhengige faktorene og de to avhengige faktorene, derfor er det piler fra alle de uavhengige faktorene til de avhengige. I tillegg synliggjør modellene hvilke sammenhenger mellom de uavhengige faktorene som antas å være mest betydningsfulle, det vil si sammenhenger som vil bli kontrollert for i regresjonsanalysen.

Figur 1 Årsaksmodell deltakelse i organisasjoner

Figur 2 Årsaksmodell deliberativ deltakelse

4. Empiri og analyse

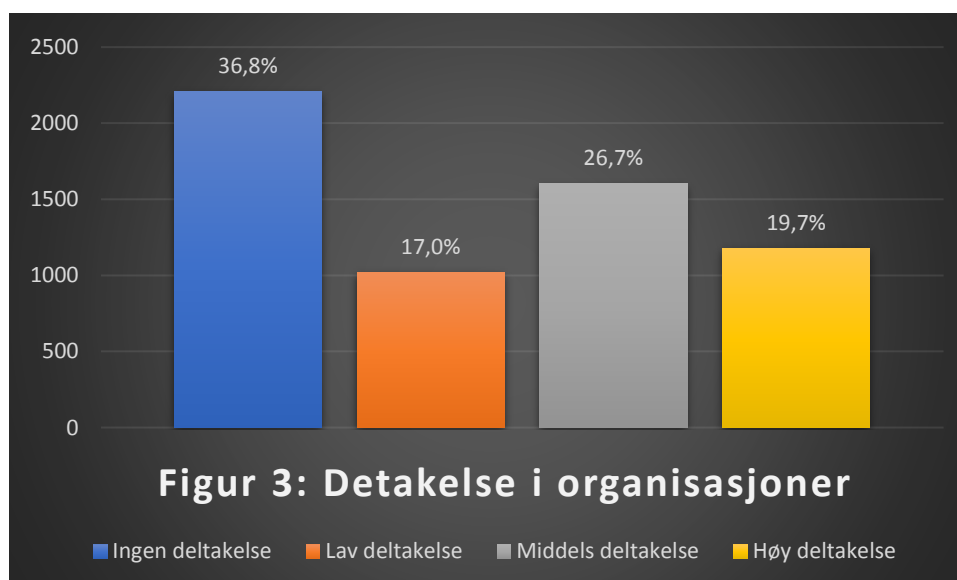
I dette kapitlet vil de mest relevante delene av forskningsprosjektets empiri belyses. Dette gjøres gjennom flere ulike analysemetoder, grafiske fremstillinger og tekstbeskrivelser, som brukes for å beskrive ulike deler av problemstillingen. Innledningsvis vil de ulike analysemetodene sine hensikter kort oppsummeres, før både univariate-, bivariate- og regresjonsanalyser benyttes for å belyse og kommentere sentrale kvaliteter ved materialet.

4.1 Analysemetoder

Innen den kvantitative metoden finnes det en rekke gode analysemetoder. Hvilke metoder som er mest hensiktsmessige å benytte seg av er avhengig av hvilke deler av datamaterialet som skal belyses. I motsetning til i kvalitativ metode, hvor meningsinnholdet i tekst ofte er sentralt, legger tallmaterialet grunnlaget for det meste av kvantitativ forskning. I denne oppgaven fremstilles analysen ved hjelp av tre ulike analysemetoder med hver sine styrker. Kapitlet innledes med univariate analyser av de avhengige faktorene for å gi et godt overblikk over de to viktigste variablene i oppgaven. Deretter følger en rekke bivariate analyser ved krysstabeller mellom en og en uavhengig og avhengig faktor. Kapitlet avsluttes med multiple regresjonsanalyser som viser forholdet mellom en av de avhengige variablene og alle de uavhengige variablene samtidig.

4.2 Univariate analyser av avhengige faktorer

De følgende avsnittene inneholder univariate analyser av de avhengige faktorene, hvor egenskapene blir vist ved hjelp av diagrammer og forklarende tekst. I figur 3 kan man se fordelingen av de utvalgte enhetene sin deltakelse i organisasjoner. Blant de 6008 enhetene som har svart på spørsmålene som inngår i denne variabelen er det vanligste svaret «ingen deltakelse», som gir et typetall på 1.

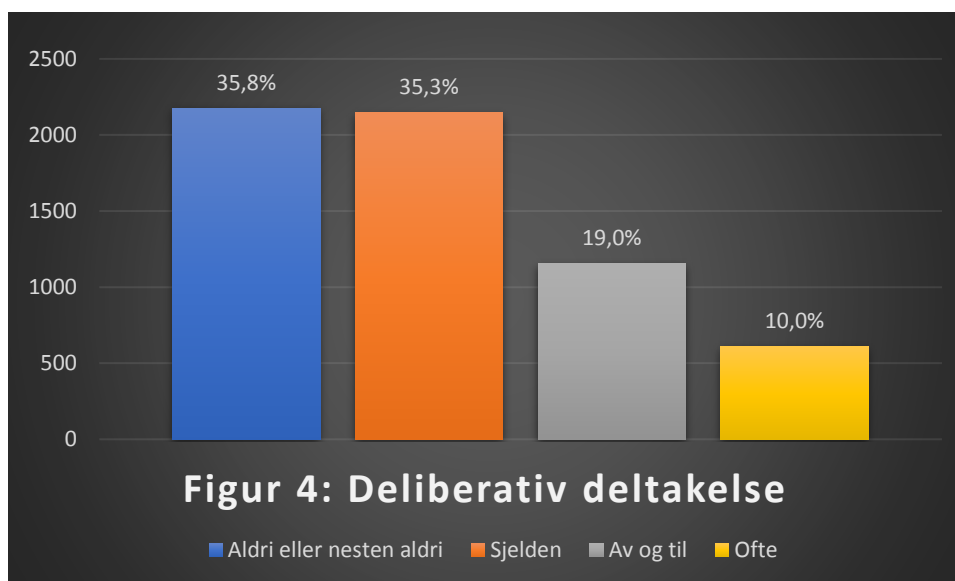

Figur 3 Deltakelse i organisasjoner

Likevel er det en større andel som deltar/ har deltatt tidligere, enn som ikke har deltatt i organisasjoner. I tillegg er det ca. en femtedel som går under kategorien høy deltakelse.

Denne fordelingen gir et gjennomsnitt på 2,29, altså mellom lav og middels deltakelse, dog noe nærmere lav enn middels. Standardavviket i fordelingen er 1,16 og skjevheten er på 0,180. Fordelingen er altså marginalt venstreskjev. Kurtosen, eller spissheten er -1,448, noe som indikerer en tynnere hale. Medianen i fordelingen for denne variabelen er 2.

I figur 4 kommer det tydelig frem at de fleste av de 6087 enhetene som har svart på spørsmålene i denne variabelen havner i de to laveste kategoriene. Dette betyr at de fleste enten aldri eller nesten aldri, eller sjelden kommuniserer om politiske saker. Hele 71,1 prosent inngår i disse to kategoriene.

Figur 4 Deliberativ deltakelse

Dette gir et gjennomsnitt på 2,03, som er noe lavere enn snittet for deltakelse i organisasjoner. Bare en tidel av enhetene kommer i kategorien som ofte kommuniserer rundt politikken. Typetallet og medianen er dog likt i begge de avhengige variablene, henholdsvis 1 og 2. Standardavviket er 0,97, mens skjevheten viser 0,588, altså en tydelig venstreskjev fordeling. Kurtosen er -0,686.

4.3. Bivariate analyser del 1

I denne delen av oppgaven vil analysene mellom de uavhengige faktorene og den avhengige faktoren deltakelse i organisasjoner presenteres.

4.3.1 Kjønn

Blant de 6008 enhetene som svarte på spørsmålene som er brukt til å skape variabelen deltakelse i organisasjoner er antallet jenter og gutter så og si jevnfordelt. Det er 3003 gutter som har svart mot 3005 jenter.

Tabell 1 Kjønn – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (6008)

	Gutt	Jente	Totalt
Ingen deltakelse	43,2	30,1	36,8
Lav deltakelse	16,4	17,6	17,0
Middels deltakelse	23,5	29,8	26,7
Høy deltakelse	16,7	22,5	19,6

Sum	99,8	100	100,1
N	3003	3005	6008

Som tabell 1 viser er det klart flere gutter enn jenter som ikke deltar/har deltatt i organisasjoner i det hele tatt, med henholdsvis 43,2 prosent blant guttene og 30,1 prosent hos jentene. En delvis konsekvens av dette blir at jentene får større prosentandel enn guttene i alle de andre kategoriene. Spesielt er dette gjeldende i alternativene middels og høy deltakelse. Det samme kommer frem dersom man undersøker gjennomsnittsverdiene blant gutter og jenter. Gjennomsnittsverdiene for gutter er 2,14 mens den for jenter er 2,45. Det er altså en noe høyere deltakelse i organisasjoner blant jenter enn gutter. Det er likevel flest som svarer ingen deltakelse både hos jentene og guttene, men dette er svært marginalt hos jentene, der nesten like mange faller under kategorien middels deltakelse. Det totale snittet for alle enhetene er 2,29. Signifikansnivået for Pearsons R og gjennomsnittsverdier, hvor man isolert sett ser de to variablene mot hverandre, viser 0,000. Dette vil si at man med 100 prosent sikkerhet, isolert sett kan si at det er en forskjell også i populasjonen, hvor jenter oftere deltar i organisasjoner enn gutter.

4.3.2 Politisk interesse

Av de 5945 aktuelle enhetene ser vi ut ifra tabell 2 at flesteparten svarer de ikke er særlig interessert i politikk. Færrest svarer de er svært interesserte. En tydelig tendens som kan leses ut fra tabellen, er at de som er interesserte i politikk i større grad deltar i organisasjoner. En måte å komme frem til denne konklusjonen er ved å sammenligne de som ikke er interessert i politikk i det hele tatt med de svært interesserte.

Tabell 2 Politisk interesse – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5945)

	Ikke interessert i det hele tatt	Ikke særlig interessert	Ganske interessert	Svært interessert	Totalt
Ingen deltakelse	54,7	37,7	28,1	27,0	36,8
Lav deltakelse	14,5	18,1	16,2	12,7	16,9
Middels deltakelse	19,2	27,0	30,7	18,3	26,7
Høy deltakelse	11,6	17,2	25,0	42,1	19,6
Sum	100	100	100	100,1	100
N	739	3379	1575	252	5945

Tabell 2 viser at 54,7 prosent av de politisk uinteresserte faller innenfor kategorien ingen deltakelse, mot 27,0 prosent av de svært interesserte. Hvem som deltar mest i organisasjoner kommer enda tydeligere frem ved å se på fordelingen av de med høy deltakelse. 11,6 prosent av de uinteresserte har høy deltakelse, mens hele 42,1 prosent av de svært interesserte har høy deltakelse. De ganske interesserte har nest høyest deltakelse, med 25 prosent. Dette viser en tydelig og signifikant positiv tendens mellom politisk interesse og deltakelse i organisasjoner.

Den samme økende tendensen ser man også ved å undersøke gjennomsnittsverdiene. De som svarer ikke interessert i et hele tatt har den laveste snittscoren på 1,88 for deltakelse i organisasjoner. For de som ikke er særlig interesserte er snittet 2,24. De ganske interesserte sitt snitt er 2,53, mens for de svært interesserte er snittet 2,75. Det fremkommer også her en klar stigende tendens. Det totale snittet er 2,29. Signifikansnivået for Pearsons R, gjennomsnittsverdier og Gamma viser alle signifikans

på 0,000. Dette vil si at man isolert sett med 100 prosent sikkerhet kan si at tendensen også er gjeldende for resten av populasjonen.

4.3.3 Tillit til institusjoner

De 5425 enhetene som er aktuelle for tabell 3, viser at de fleste enten har ganske mye eller fullstendig tillit til institusjonene i Norge.

Tabell 3 Tillit til institusjoner – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5425)

	Ingen	Litt	Ganske mye	Fullstendig	Totalt
Ingen deltakelse	63,4	41,3	34,8	34,7	36,2
Lav deltakelse	9,8	17,1	17,4	17,6	17,3
Middels deltakelse	17,1	24,3	27,1	27,9	26,8
Høy deltakelse	9,8	17,3	20,6	19,9	19,7
Sum	100,1	100	99,9	100,1	100
N	82	826	2841	1676	5425

Selv om kun 82 enheter har svart at de har ingen tillit til institusjoner, kommer det tydelig frem i tabell 3 at denne gruppen har tydelig lavere deltakelse enn de andre. Det er i denne kategorien 63,4 som svarer ingen deltakelse, mens bare 9,8 prosent kvalifiserer til høy deltakelse. For de andre gruppene er svarene mer jevnfordelte.

Dette gjenspeiles i gjennomsnittsverdiene, hvor de med ingen tillit til norske institusjoner har et klart lavere snitt, med 1,73. De med litt tillit scorer et gjennomsnitt på 2,18, de med ganske mye tillit på 2,34, og de med fullstendig tillit har 2,33 i gjennomsnittsverdi. Det totale snittet er 2,30. Den store forskjellen er altså mellom de med ingen tillit og de andre kategoriene. Verdt å merke seg er også at de med ganske mye tillit scorer marginalt høyere enn de med fullstendig tillit. Signifikansnivået for Pearsons R og gjennomsnittsverdier er også her 0,000, mens Gamma viser 0,001.

4.3.4 Åpent klasseromsklima

Tabell 4 viser i hvilken grad elevene mener de har rom for åpne klasseromsdiskusjoner og muligheten til å praktisere kritisk tenkning på skolen.

Tabell 4 Rom for klasseromsdiskusjoner – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5864)

	Lav eller ingen grad	Middels grad	Høy grad	Totalt
Ingen deltakelse	55,4	39,5	33,6	36,7
Lav deltakelse	15,0	17,1	17,1	17,0
Middels deltakelse	15,6	26,3	27,9	26,7
Høy deltakelse	14,1	17,1	21,4	19,6
Sum	100,1	100	100	100
N	327	1832	3705	5864

Tabellen viser at av de 5864 aktuelle enhetene har klart flest svart at de har store muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner, mens kun et fåtall mener det er lav eller ingen grad. Som ved forrige analyse viser tabellen at det store skillet finnes mellom de som har svart i lav eller ingen grad, og de øvrige kategoriene. I kategorien lav eller ingen grad har 55,4 prosent svart at de ikke deltar i organisasjoner, mens 14,1 prosent deltar i høy grad, noe som er henholdsvis den høyeste og laveste andelen innenfor gradene av deltakelse. Det finnes også en stigende tendens mellom de som har svart middels og høy grad. Dette gjenspeiles i gjennomsnittsverdiene, hvor de som har svart lav eller ingen

grad har et snitt på 1,88, de som har svart middels grad på 2,21, mens de som har svart høy grad har en gjennomsnittsverdi på 2,37. De totale snittet for de som besvarte spørsmålene for denne uavhengige variabelen er 2,29. Signifikansnivået for Pearsons R, gjennomsnittsverdier og Gamma er 0,000.

4.3.5 Høyeste utdanning forelder

Tabell 5 viser at det generelle utdanningsnivået til den høyest utdannede foresatte til de norske deltakerne i ICCS elevundersøkelsen 2016 er på et internasjonalt høyt nivå. De aller fleste er i de to øverste kategoriene, og hele 61 prosent av de 5739 aktuelle enhetene har faller under den høyeste kategorien. Kun 2 prosent er samlet i de to laveste kategoriene, derfor presenteres begge disse i samme kategori.

Tabell 5 Høyeste utdanning forelder – Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (5739)

	Ungdomsskole eller lavere	Videregående skole	Yrkesrettet videreutdanning	Høyskole/ universitet	Totalt
Ingen deltakelse	47,0	39,4	37,0	34,7	36,1
Lav deltakelse	12,0	17,2	17,2	17,0	17,0
Middels deltakelse	25,6	23,3	26,1	28,1	27,0
Høy deltakelse	15,4	20,1	19,6	20,2	19,9
Sum	100	100	99,9	100	100
N	117	662	1461	3499	5739

Tabell 5 viser også at det er i den laveste utdanningskategorien det er høyest andel som oppgir ingen deltakelse, samt lavest andel med høy deltakelse. Likevel viser det seg at forskjellene i gjennomsnittsverdier ikke er like store her som for de to foregående uavhengige variablene. For de som har ungdomsskole eller lavere som høyeste utdanning er snittet 2,09. For kategorien fullført videregående skole er gjennomsnittet 2,24. For de to høyeste kategoriene er snittet 2,28 for yrkesrettet videreutdanning, og 2,34 for de som har utdanning fra høyskole eller universitet. Gjennomsnittet totalt sett er 2,31. Når det kommer til signifikans viser de ulike målingsmetodene noe ulike resultater. Ved Pearsons R er den 0,003. Gamma viser en signifikans på 0,006. Likevel er sammenhengen statistisk signifikant for alle korrelasjonsmålene.

4.3.6 Kunnskapstesten

Variabelen som benyttes for å måle den demokratiske kunnskapen til enhetene, er som sagt formet slik at den er relativt jevnfordelt med 25 prosent av enhetene på hvert alternativ. Derfor vil mange som faller under kategorien lav forståelse ikke har lav forståelse om det sammenlignes med det internasjonale snittet. Det vil likevel være lavere enn det norske snittet. Da denne oppgaven omhandler norsk ungdom anses dette som en mer hensiktsmessig inndeling for oppgaven.

Tabell 6 Demokratikunnskap - Deltakelse i organisasjoner. Prosent. N (6008)

	Lav forståelse	Noe forståelse	Ganske mye forståelse	Høy forståelse	Total
Ingen deltakelse	41,6	35,3	36,6	33,7	36,8
Lav deltakelse	16,0	17,6	17,4	16,8	17,0
Middels deltakelse	22,4	27,1	29,3	27,6	26,7
Høy deltakelse	20,0	20,0	16,7	21,8	19,6
Sum	100	100	100	99,9	100,1
N	1448	1493	1526	1541	6008

Det klareste funnet man ser i tabell 6 er at andelen som har svart ingen deltakelse er høyere hos de med lav forståelse enn for de andre kategoriene. Det er også hos de med høy forståelse man finner lavest andel som ikke deltar i organisasjoner. De andre forskjellene i tabell 6 kan fort fremstå som mer sporadiske. Gjennomsnittsverdiene viser også relativt små avvik. For de i kategorien lav forståelse er snittet 2,21. Snittet i noe forståelse er 2,32, mens for de som har ganske mye forståelse er snittet 2,26. De med høy forståelse har et snitt på 2,38. Det totale snittet for de som har besvart spørsmålene i denne variabelen er 2,29. Signifikansnivået for Pearsons R, gjennomsnittsverdier og Gamma er 0,001, som viser statistisk signifikans også for denne sammenhengen.

4.3.7 Oppsummering av bivariate analyser del 1

De bivariate analysene knyttet til faktoren for deltakelse i organisasjoner, synliggjør at alle faktorene isolert sett viser signifikante sammenhenger mellom oppgavens uavhengige variabler og deltakelse i organisasjoner. Det kommer frem at det er signifikant flere jenter enn gutter som deltar i organisasjoner, hvor den største ulikheten vises i hvor mange som svarer ingen deltakelse. Et annet interessant funn er den store forskjellen i deltakelse blant de politisk interesserte og de politisk uinteresserte, hvor de som er mest interesserte tydelig har høyest grad av demokratisk deltakelse. Isolert sett viser også de bivariate analysene at de som føler størst rom for klasseromsdiskusjoner, har foreldre med høyest utdanningsnivå og har mest kunnskap om demokrati som også deltar i organisasjoner i størst grad.

4.4 Bivariate analyser del 2 (Deliberativ deltakelse)

4.4.1 Kjønn

Blant de 6087 aktuelle enhetene for tabell 7 er antallet gutter og jenter relativt jevnfordelt med 3038 gutter og 3049 jenter.

Tabell 7 Kjønn – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (6087)

	Gutt	Jente	Totalt
Aldri eller nesten aldri	39,7	31,8	35,8
Sjelden	32,5	38,0	35,3
Av og til	17,6	20,3	19,0
Ofte	10,3	9,8	10,0
Sum	100,1	99,9	100,1
N	3038	3049	6087

Andelen som svarer de aldri eller nesten aldri kommuniserer politiske saker er høyere blant gutter enn jenter. På en annen side er andelen som sjelden kommuniserer politiske saker høyere hos jenter enn gutter, og andelen som ofte kommuniserer politiske saker er marginalt høyere hos guttene. Dette fører også til at forskjellene i gjennomsnittsverdiene blir lavere her enn ved analysen mellom kjønn og deltakelse i organisasjoner. Likevel har guttene også her et noe lavere gjennomsnitt med 1,98, mot jenters 2,08. Snittet totalt sett er 2,03. Dette gir et signifikansnivå for gjennomsnittsverdier og Pearsons R på 0,000.

4.4.2 Politisk interesse

Tabell 8 viser en krysstabell som ser på sammenhengene mellom den politiske interessen og den deliberative deltakelse. Den største gruppen befinner seg blant de som ikke er særlig interessert i politikk, etterfulgt av de ganske interesserte.

Tabell 8 politisk interesse – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (6033)

	Ikke interessert i det hele tatt	Ikke særlig interessert	Ganske interessert	Svært interessert	Totalt
Aldri eller nesten aldri	76,8	41,4	9,4	5,4	35,8
Sjelden	15,6	40,1	37,4	12,7	35,2
Av og til	4,3	14,3	33,9	32,0	19,0
Ofte	3,3	4,1	19,3	49,8	10,0
Sum	100	99,9	100	99,9	100
N	749	3424	1601	259	6033

I tabell 8 er det mye som tyder på store forskjeller i den deliberative deltakelsen mellom de ulike kategoriene. Av de som ikke er interessert svarer hele 76,6 prosent at de aldri eller nesten aldri kommuniserer politikk. I denne gruppen er det også svært få som av og til eller ofte kommuniserer politikk. Det motsatte finner vi hos de som er svært interesserte i politikk. Bare 5,4 prosent av de svært interesserte kommuniserer aldri eller nesten aldri om politiske saker, og nesten halvparten, hele 49,8 prosent kommuniserer politikk ofte.

Gjennomsnittsverdiene gjenspeiler også disse funnene og viser en klar økende tendens i den deliberative deltakelsen mellom de ulike kategoriene. De som ikke er interessert i det hele tatt har en gjennomsnittsverdi på 1,34, mens de som ikke er særlig interesserte har et snitt på 1,81. For de ganske interesserte øker dette betydelig, hvor gjennomsnittsverdien er 2,63. Likevel er det de svært interesserte som har den klart høyeste gjennomsnittsverdien. Denne er på 3,27, som tilsvarer et svar mellom av og til og ofte. Signifikansen både for Pearsons R, gjennomsnittsverdier og Gamma er i dette tilfellet alle 0,000.

4.4.3 Tillit til institusjoner

Av de 5494 aktuelle enhetene for tabell 9 vises det at de aller fleste har ganske mye eller fullstendig tillit til de norske institusjonene. Det er svært få som har svart ingen tillit, men 52,4 prosent av disse har svart at de aldri eller nesten aldri kommuniserer om politiske saker. Dette er også det tydeligste funnet i tabellen.

Tabell 9 Tillit til institusjoner – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (5494)

	Ingen	Litt	Ganske mye	Fullstendig	Totalt
Aldri eller nesten aldri	52,4	44,2	34,5	31,4	35,3
Sjelden	22,6	31,2	35,5	39,0	35,7
Av og til	17,9	14,5	20,0	20,1	19,1
Ofte	7,1	10,1	10,1	9,6	9,9
Sum	100	100	100,1	100,1	100
N	84	828	2880	1702	5494

Andelen som aldri eller nesten aldri kommuniserer politikk er også synkende mellom de andre gruppene. Det er de med ingen tillit til institusjonene som sjeldnest svarer at de ofte kommuniserer politikk, selv om forskjellene her ikke er like store.

Gjennomsnittsverdiene viser at de med lavest tillit også er de med lavest deliberativ deltakelse, med 1,80 i gjennomsnittsverdi. De med litt tillit scorer i snitt 1,91, mens de med ganske mye tillit har en gjennomsnittsverdi på 2,06. De med fullstendig tillit har marginalt høyere enn dette og ender på 2,08. Snittet totalt for de som har svart på denne variabelen er 2,04. Signifikansnivået for Pearsons R og Gamma viser 0,00, noe som også gjelder for gjennomsnittsverdiene.

4.4.4 Åpent klasseromsklima

Fra tabell 10 kommer det frem at hele 59,2 prosent av de som føler lav eller ingen mulighet for åpne klasseromsdiskusjoner, aldri eller nesten aldri deltar i en deliberativ deltakelsesform. Dette er den kategorien med høyest andel som føler lav eller ingen grad av rom for åpne klasseromsdiskusjoner.

Tabell 10 Rom for klasseromsdiskusjoner – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (5912)

	Lav eller ingen grad	Middels grad	Høy grad	Totalt
Aldri eller nesten aldri	59,2	42,9	30,1	35,7
Sjelden	22,6	33,9	37,0	35,2
Av og til	11,3	14,7	21,9	19,1
Ofte	6,8	8,5	11,0	10,0
Sum	99,9	100	100	100
N	336	1841	3735	5912

Det er også stor forskjell mellom de som føler middels og de som føler høy mulighet for åpne klasseromsdiskusjoner, hvor henholdsvis 42,9 prosent og 30,1 prosent svarer at de aldri eller nesten aldri kommuniserer politikk. Det er også lavest andel av de som svarer lav eller ingen mulighet for åpne klasseromsdiskusjoner som ofte deltar deliberativt. Den høyeste andelen av de som deltar deliberativt ofte, finner vi blant de som sier de har et åpent klasseromsklima med store muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner.

Gjennomsnittsverdiene fordeler seg slik at de med lav eller ingen mulighet for åpne klasseromsdiskusjoner har et snitt på 1,66. De som svarer middels scorer 1,89, mens de i kategorien høy også kommuniserer oftest politikk, med en snittscore på 2,14. Snittet totalt sett er 2,03. Signifikansmålene ved Pearsons R, gjennomsnittsverdier og Gamma er 0,000.

4.4.5 Høyeste utdanning forelder

Fra tabell 11 kan man se at det i motsetning til i de aller fleste av de andre analysene, ikke er noen klar synkende eller økende tendens mellom svarkategoriene. Forskjellene fremstår mer som sporadiske ulikheter.

Tabell 11 Høyeste utdanning forelder – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (5812)

Ungdomsskole eller lavere	Videregående skole	Yrkesrettet videreutdanning	Høyskole/ universitet	Totalt
---------------------------	--------------------	-----------------------------	-----------------------	--------

Aldri eller nesten aldri	36,5	45,6	30,3	30,3	34,7
Sjelden	35,7	30,5	34,4	37,2	35,7
Av og til	17,4	15,9	17,6	21,0	19,4
Ofte	10,4	8,0	7,6	11,6	10,1
Sum	100	100	99,9	100,1	99,9
N	115	675	1476	3546	5812

Det at forskjellene fremstår som mer sporadiske kan vises ved å studere antallet som har en forelder som har fullført videregående skole. De har høyest andel som aldri eller nesten aldri deltar deliberativt, etterfulgt av de med lavest utdanningsnivå. Det er de som har foreldre med utdanning fra høyskole eller universitet som i størst grad svarer at de ofte deltar, etterfulgt av de med foreldre som har ungdomsskole eller lavere som deres høyeste utdanningsnivå. Dette kan sees på som både noe overraskende og interessant lesning.

Gjennomsnittsverdiene viser at de med foreldre som har ungdomsskole eller lavere som høyeste utdanning har et snitt på 2,02, mens de med foreldre som har fullført videregående skole har det laveste snittet med 1,86. Kategorien for yrkesrettet videreutdanning har en gjennomsnittsverdi på 1,92. De i den øverste kategorien har også den høyeste snittverdien med 2,14. Det totale snittet ligger på 2,05. Selv med disse resultatene gir Pearsons R, Gamma og gjennomsnittsverdier en signifikans på 0,000 ved en bivariat analyse.

4.4.6 Kunnskapstest

I tabell 12 kan man lese at de i med lavere forståelse også er de som i størst grad aldri eller nesten aldri deltar deliberativt, mens den laveste andelen i denne kategorien finner vi blant de med høy forståelse.

Tabell 12 Demokratikunnskap – Deliberativ deltakelse. Prosent. N (6087)

	Lavere forståelse	Noe forståelse	Ganske mye forståelse	Høy forståelse	Totalt
Aldri eller nesten aldri	43,9	39,8	34,3	25,5	35,8
Sjelden	29,5	34,3	38,5	38,5	35,3
Av og til	14,8	17,6	18,6	24,6	19,0
Ofte	11,7	8,3	8,6	11,4	10,0
Sum	99,9	100	100	100	100,1
N	1490	1511	1536	1550	6087

Selv om de med lavest forståelse også er de som har lavest sjanse til å delta deliberativt, er det interessant å se at de med lavere forståelse også har den høyeste andelen av de som ofte kommuniserer politikk, etterfulgt av de med høy forståelse. I de to midterste kategoriene, noe forståelse og ganske mye forståelse er det relativt jevnt med henholdsvis 8,3 prosent og 8,6 prosent som svarer at de ofte deltar deliberativt.

Gjennomsnittsverdiene viser at den marginalt laveste scoren finner vi hos de med lavere forståelse, hvor snittverdien er 1,94. Hos de i kategorien noe forståelse er gjennomsnittet 1,95. De med ganske mye forståelse har et noe høyere snitt, 2,02, mens de med høyest forståelse også har høyest gjennomsnittsverdier. Denne verdien er 2,22. Signifikansnivået for gjennomsnittsverdier, Gamma og Pearsons R viser også her 0,000.

4.4.7 Oppsummering av bivariate analyser del 2

De bivariate analysene av den avhengige faktoren deliberativ deltakelse viser at alle de uavhengige faktorene isolert sett har en positiv signifikant sammenheng med deliberativ deltakelse. Jentene har noe høyere deliberativ deltakelse enn guttene. Forskjellene er likevel mindre her enn ved deltakelse i organisasjoner. Tabell 8 og gjennomsnittsverdier for politisk interesse viser en klar sammenheng mellom politisk interesse og deltakelse i organisasjoner, mens forskjellene for de ulike gradene av tillit til institusjoner virker noe mindre. Isolert sett er det også de som føler størst rom for åpne klasseromsdiskusjoner, har foreldre med høyest utdanningsnivå, og innehar mest kunnskap om demokrati, som også deltar mest deliberativt.

4.5. Regresjonsanalyser

Som forklart i metodedelen er hensikten med regresjonsanalyser å undersøke forholdet mellom de ulike avhengige og uavhengige faktorene. Her kan man blant annet avdekke hvilke sammenhenger som er statistisk signifikante ved bivariate analyser grunnet bakenforliggende årsaker, og hvilke som faktisk er statistisk signifikante om disse kontrolleres for. Regresjonsanalysene i denne oppgaven presenteres med tabeller som viser noen av de viktigste målene ved regresjonsanalyser, blant annet signifikans og betanivåer. I tillegg vil analysenes viktigste innhold, blant annet justerte verdier for R^2 kort forklares i tekstform. R^2 , eller den multiple korrelasjonskoeffisienten, beskriver hvor stor grad av den avhengige faktoren som kan forklares av de uavhengige faktorene statistisk sett. R^2 kan variere mellom 0,0 og 1,0, hvor 0,0 betyr at de uavhengige faktorene ikke forklarer noe av den avhengige. Om prediksjonen er perfekt og de uavhengige faktorene forklarer 100 prosent av den avhengige faktoren blir korrelasjonskoeffisienten 1,0 (Ringdal, 2018, s. 409).

4.5.1 Deltakelse i organisasjoner regresjon

Tabell 13 viser resultatene fra regresjonsanalysen for deltakelse i organisasjoner. Tabellen er utarbeidet med rådataene til variablene, og derfor vil enkelte av variablene ha motsatt retning enn det de hadde ved de bivariate analysene, hvor variablene i flere tilfeller har vært endret, sammenslått, eller snudd. Dette vil dog ikke påvirke resultatene i noen grad, kun hvordan de skal leses og tolkes. Den samlede justerte forklaringsgraden for alle de uavhengige variablene på den avhengige variabelen deltakelse i organisasjoner er 0,051. Det betyr at disse variablene til sammen forklarer 5,1 prosent av grunnen til hvorfor populasjonen deltar i organisasjoner. Det er dermed veldig mye som ikke kan forklares av de uavhengige faktorene som er valgt for denne oppgaven. Likevel er det også viktig å tenke på at det kun er noen få uavhengige variabler i denne oppgaven, og derfor er heller ikke 5,1 prosent en helt ubetydelig forklaringsgrad. Nedenfor tabell 13 beskrives hvilke sammenhenger som er sterkest og signifikante i denne regresjonsanalysen.

Tabell 13 Demokratisk deltakelse i organisasjoner regresjonsanalyse

	Ustandardiserte koeffisienter		Standardiserte koeffisienter		
	B	Standardavvik	Beta	t	Signifikans
(Constant)	19,951	0,312		64,043	0,000
Kjønn	-0,379	0,062	-0,085	-6,148	0,000
Politisk interesse	-0,603	0,045	-0,192	-13,531	0,000
Høyeste utdanning forelder	-0,079	0,039	-0,028	-2,000	0,046

Tillit til institusjoner	0,004	0,007	0,009	0,645	0,519
Rom for åpne klasseromsdiskusjoner	-0,037	0,009	-0,061	-4,187	0,000
Demokratikunnskap	0,003	0,000	0,106	7,160	0,000

Justert R²=0,051

Det første som er verdt å merke seg ved tabell 13 er at tilliten til institusjoner ikke er signifikant for deltakelsen, som den var ved en bivariat analyse. Resten av de uavhengige faktorene tilfredsstillt signifikanskravet på 95 prosent. De standardiserte betaverdiene viser at det er den politiske interessen som har den sterkeste sammenhengen og dermed den av de uavhengige faktorene som har størst påvirkningsgrad på deltakelsen i organisasjoner. Verdien er på -0,192, og selv om denne verdien er negativ, betyr dette en sammenheng hvor større politisk interesse påvirker deltakelsen i organisasjoner positivt. Variablene kjønn og rom for åpne klasseromsdiskusjoner viser også noe utslag, og har betaverdi på henholdsvis -0,085 og -0,061. For kjønn viser dette at jenter oftere er mer aktive i organisasjoner, mens det å ha større rom for åpne klasseromsdiskusjoner også medvirker til noe høyere deltakelse i organisasjoner. Dette gjelder også for utdanningsnivået for foreldrene, hvor de med høyest utdannet foreldre deltar i noe større grad. Når det gjelder kunnskap om demokratiet viser det seg noe overraskende at når bakenforliggende faktorer tas med i betraktningen, bidrar gode demokratikunnskaper til en lavere deltakelse i organisasjoner.

4.5.2 Deliberativ deltakelse regresjon

Den samlede justerte forklaringsgraden for alle de uavhengige variablene på variabelen som beskriver deliberativ deltakelse er 0,252. Dette betyr at de aktuelle uavhengige variablene forklarer 25,2 prosent av grunnen til populasjonens deliberative deltakelse. Denne forklaringsgraden er altså vesentlig høyere enn forklaringsgraden for deltakelse i organisasjoner. De uavhengige variablene som er valgt for denne oppgaven passer altså bedre for å beskrive den deliberative deltakelsen enn deltakelse i organisasjoner. 25,2 prosent er også en høy forklaringsgrad med tanke på hvor få uavhengige variabler som er innlemmet i analysen.

Tabell 14 Deliberativ deltakelse regresjonsanalyse

	Ustandardiserte koeffisienter		Standardiserte koeffisienter		Signifikans
	B	Standardavvik	Beta	t	
(Constant)	2,064	0,251		8,233	0,000
Kjønn	-0,058	0,050	-0,014	-1,153	0,249
Politisk interesse	1,428	0,036	0,498	39,745	0,000
Høyeste utdanning forelder	0,124	0,032	0,048	3,887	0,000
Tillit til institusjoner	0,022	0,006	0,051	4,048	0,000
Rom for åpne klasseromsdiskusjoner	0,046	0,007	0,083	6,547	0,000
Demokratikunnskap	-0,002	0,000	-0,084	-6,427	0,000

Justert R²=0,252

Det første man kan legge merke til ved tabell 14 er at forskjellene i den deliberative deltakelsen for kjønn ikke lenger er signifikant som ved en krysstabellsanalyse, og virker derfor ikke til å ha noen statistisk forklaringsgrad. I tabellen kommer det også frem en sterk positiv sammenheng mellom politisk interesse og demokratisk deliberasjon. Det er også positive signifikante sammenhenger mellom faktorene for foreldres høyeste utdanning og et åpent klasseromsklima, og elevens deliberative deltakelse. Disse

sammenhengene er dog ikke like sterke som for politisk interesse. Det viser seg også to negative sammenhenger i denne analysen. Den første er mellom elevenes demokratikunnskaper og deres deliberative deltakelse. Den andre negative sammenheng er mellom elevenes tillit til institusjoner og deliberativ deltakelse. Selv om verdiene for denne faktoren fremstår som positive i tabell 14 er det egentlig en negativ sammenheng, da rådata-variabelen for tillit går fra høy grad til lav grad av tillit. Begge disse negative sammenhengene er relativt svake i forhold til sammenhengene med politisk interesse, men har lignende styrke som de andre signifikante uavhengige faktorene.

4.5.3 Oppsummering av regresjonsanalysene

Det mest oppsiktsvekkende ved regresjonsanalysene er den store ulikheten når man sammenligner R^2 for de to regresjonsanalysene. Forklaringsgraden i analysen for deliberativ deltakelse er 0,252, noe som er betydelig mer enn for deltakelse i organisasjoner, som er på 0,051. Dette viser at de uavhengige variablene som er valgt i denne oppgaven tydelig er bedre egnet for å beskrive den deliberative deltakelsen. Det er også verdt å merke seg at den standardiserte betaværdien for politisk interesse er høyest i begge analysene. Det er altså den politiske interessen som er den viktigste av de uavhengige variablene for å forklare begge de avhengige variablene. I regresjonsanalysene kommer det også frem to statistiske signifikante negative sammenhenger, hvor høyere grad av de uavhengige faktorene fører til lavere grad av deltakelse. For demokratikunnskap gjelder denne negative påvirkningen for begge de to avhengige faktorene, mens det for tillit til institusjoner kun er gjeldende for den deliberative deltakelsen.

5. Resultater og drøfting

I denne delen av oppgaven vil forskningsprosjektets funn og resultater drøftes. Dette gjøres med utgangspunkt i oppgavens problemstilling, «*Hvilke former for demokratisk deltakelse finner vi blant norske 9. klassinger, hvilke faktorer er med å påvirke deltakelsen, og hvilke implikasjoner kan dette ha for demokratiopplæringen?*».

Drøftingens disposisjon er lagt opp ved å først undersøke de to første forskningsspørsmålene som undersøker hvilke former for demokratideltakelse som finnes blant norsk ungdom, og i hvilken grad ungdom deltar i de ulike deltakelsesformene. Dette vil gjøres med utgangspunkt i teorikapittelet og de univariate analysene av de avhengige faktorene. Deretter følger en del som tar for seg forskningsspørsmålet om hvilke faktorer som påvirker norsk ungdoms demokratiske deltakelse. Dette gjøres ved å undersøke korrelasjoner mellom de uavhengige og avhengige faktorene og drøfte funnene opp mot teori og tidligere forskning på temaet. Både de bivariate analysene og regresjonsanalysene vil vektlegges i denne delen. Drøftingsdelen avsluttes med et underkapittel hvor ulike implikasjoner for demokratiopplæringen diskuteres med bakgrunn i de ulike funnene fra drøftingen mellom de uavhengige og avhengige faktorene.

5.1 Demokratisk deltakelse blant norsk ungdom?

I denne delen av oppgaven undersøkes og drøftes den første delen av problemstillingen med utgangspunkt i de to forskningsspørsmålene:

- *Hvilke former for demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*
- *Hvilken grad av demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*

Som nevnt i teorikapittelet viser både teoretiske og empiriske verk at politisk deltakelse og former for medborgerskapsdeltakelse er viktige for et demokrati. Det har positiv innvirkning for blant annet å kunne samarbeide mot felles mål, styrke skoler, godkjenne beslutninger i samfunnet og virker dempende på kriminalitetsrater (Colby et al., 2007, s. 27). I tillegg synes politisk deltakelse å fremme moralsk, intellektuell og sosial utvikling (Solhaug, 2021, s. 99).

Selv om ungdommen som undersøkes i denne forskningen er under stemmerettsalder er det fortsatt ulike måter de kan delta i demokratiet. For å danne kategorier for å undersøke ulike demokratiske deltakelsesformer, er det i hovedsak tatt utgangspunkt i Habermas (1995) sine tre ulike hovedkategorier innenfor demokratiforståelser: Den liberalistiske-, den republikanske-, og den deliberative forståelsen. Den liberalistiske retningen fokuserer mye på deltakelse ved valg. I og med at deltakerne i denne undersøkelsen er under stemmerettsalderen får denne forståelsen en underordnet viktighet i denne oppgaven. Likevel er de liberalistiske retningene medvirkende for utviklingen av de andre forståelsene.

Den republikanske forståelsen og Habermas' deliberative forståelse la grunnlaget for å operasjonalisere og deretter analysere de to formene for demokratisk deltakelse denne oppgaven undersøker. Den republikanske forståelsen var medvirkende til å utforme indeksen som tar for seg deltakelse i organisasjoner, og Habermas' deliberative forståelse var utgangspunktet for å utforme indeksen som tar for seg deliberativ deltakelse. I tillegg trekker Mikkelsen et al. (2011) elevrådsarbeid frem som en måte

elevene kan delta. Dette støttes helt klart, men grunnet oppgavens omfang er ikke denne deltakelsesformen i fokus i denne oppgaven. I de følgende avsnittene drøftes det i hvilken grad norsk ungdom deltar i de to deltakelsesformene som undersøkes i denne oppgaven - deltakelse i organisasjoner og deliberativ deltakelse.

Når graden av demokratisk deltakelse skal undersøkes er det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i de univariate analysene. Ut ifra analysene er det i denne oppgaven utformet tabeller for å vise i hvilken grad norsk ungdom deltar i de to formene for demokratisk deltakelse. Hovedinntrykket fra figur 3 og figur 4 er at det er relativt lav deltakelse blant norsk ungdom, både innenfor deltakelse i organisasjoner, og deliberativ deltakelse. I den univariate analysen som omhandler deltakelse i organisasjoner havner 53,8 prosent i de to kategoriene som representerer lavest deltakelse. Enda mer bekymringsfullt er det at hele 36,8 prosent kommer i kategorien ingen deltakelse. 19,7 prosent av enhetene havner i kategorien høy deltakelse. Typetallet er 1 - som viser at det vanligste svaret er ingen deltakelse. Gjennomsnittsverdien er 2,29, som er en deltakelse mellom lav og middels deltakelse, men nærmere lav enn middels.

Andelen som havner i de to nederste kategoriene for deliberativ deltakelse er enda høyere, hele 71,1 prosent. 35,8 prosent deltar enten aldri eller nesten aldri i en deliberativ forstand, mens andelen som ofte deltar kun er 10 prosent. Typetallet er også i denne analysen 1 - som viser at det vanligste svaret er at man aldri eller nesten aldri kommuniserer politikk. Gjennomsnittsverdien for deliberativ deltakelse er i den univariate analysen 2,03, som viser at gjennomsnittet av enhetene havner i kategorien som sjelden deltar i en deliberativ deltakelsesform.

Konklusjonen på forskningsspørsmålet: «*Hvilken grad av demokratideltakelse finner vi blant norsk ungdom?*» blir dermed at norsk ungdoms demokratiske deltakelse, både i organisasjoner og deliberativt er relativt lav. Dette gjelder både for indeksen operasjonalisert for å måle deltakelse i organisasjoner, og indeksen som skal måle den deliberative deltakelsen. Dette kommer til syne både gjennom å se på gjennomsnittsverdier, typetall og median for begge de avhengige faktorene.

5.2 Korrelasjon mellom uavhengige og avhengige faktorer

I de følgende underkapitlene er hovedmålet å undersøke hvilke faktorer som påvirker norsk ungdoms politiske deltakelse, både når det kommer til deltakelse i organisasjoner og deliberativ deltakelse. Dette gjøres ved at resultatene fra de bivariate analysene og regresjonsanalysene drøftes i lys av teorikapittelet. Deretter konkluderes det suksessivt hvilke statistiske sammenhenger som finnes, og hvilke faktorer man kan anta påvirker den demokratiske deltakelsen til norsk ungdom i større eller mindre grad. Denne delen av analysen undersøkes med utgangspunkt i forskningsspørsmålet:

- *Hvilke faktorer påvirker den demokratiske deltakelsen til norsk ungdom?*

Når analysene i denne oppgaven drøftes opp mot teori og tidligere forskning på temaet, vil både regresjonsanalysene og bivariate analyser vektlegges. Resultatene fra regresjonsanalysene vil dog veie tyngst når det skal konkluderes om en faktor virkelig påvirker demokratideltakelsen, da de også kontrollerer for bakenforliggende faktorer. Grunnen til at de bivariate analysene også vies relativt mye plass er for å gi et mest mulig nyansert bilde av oppgavens analyser, samt avklare hvilke isolerte sammenhenger

som finnes. De ulike funnene fra analysene vil drøftes, og det vil deretter repeteres hvilke funn som er signifikante, og hvordan resultatene fra analysene i dette prosjektet passer med tidligere teori innenfor temaet. Drøftingen har også viet noe plass til ulike ikke-funn i oppgaven for å presentere et helhetlig bilde av forskningsprosessen. Dette inkluderer blant annet faktorer som var signifikante ved de bivariate analysene, men senere har vist seg å ikke være signifikante ved regresjonsanalysen grunnet bakenforliggende faktorer.

5.2.1 Kjønn

Den bivariate analysen som viser korrelasjonen mellom kjønn og deltakelse i organisasjoner avslører som sagt en signifikant overvekt av jenter som deltar. Jentene har både lavest andel som ikke deltar i organisasjoner og størst andel som har høy deltakelse. Disse funnene støttes også av regresjonsanalysen, som finner den samme korrelasjonen. Den standardiserte betaverdien er dog kun på $-0,085$, noe som viser en relativt svak, men riktignok signifikant korrelasjon.

Dette støttes også av forskningen som er presentert i teorikapittelet. Ifølge Alozie et al. (2003) lå jentene lenge bak gutter i både politisk interesse og deltakelse, men har snudd denne trenden og gått forbi guttene på begge punkter. Dette fant de ut at gjaldt både for de yngste og videre i tenårene. De norske resultatene fra ICCS undersøkelsen 2009 viser også at jenter har større sannsynlighet for å delta i flere ulike aktiviteter som inngår i medborgerrollen innenfor deltakerdemokratiet. Jenter har blant annet størst sannsynlighet for å delta i fredelige protestaksjoner, boikotter, hjelpeorganisasjoner og hjelpearbeid i lokalsamfunn.

På en annen side kommer Barstad & Sandvik (2015) frem til at deltakelsen i politiske partier er marginalt høyere blant menn, mens deltakelsen i yrkesorganisasjoner er noe høyere blant kvinner. Alt i alt sammenfaller den presenterte forskningen med resultatene fra analysene, som konkluderer med at jenter i noe større grad deltar i organisasjoner enn gutter. Likevel kan man konkludere med at det ser ut som forskjellene mellom kjønnene ikke er de mest markante. Dermed er det store grunner til å tro at hvilket kjønn man er ikke har den største betydningen for i hvilken grad man deltar i organisasjoner.

I analysene av den deliberative delen av demokratideltakelse viser den bivariate analysen mindre forskjeller mellom gutter og jenter enn ved deltakelse i organisasjoner. Likevel har jentene en noe høyere snittverdi, og det er flere gutter enn jenter som aldri eller nesten aldri kommuniserer om politikk. Regresjonsanalysen viser på sin side at forskjellene mellom gutter og jenter ikke er signifikante når det kontrolleres for bakenforliggende årsaker. Denne mangelen på signifikans er ikke helt uforventet og kan støttes i og forstås i lys av forskningen presentert tidligere i denne oppgaven.

Nyere forskning viser til at menn oftere deltar i en demokratisk sammenheng på uformelle metoder. Dette kan være for eksempel å skrive innlegg i aviser, på internett, og kontakte politikere (Barstad & Sandvik, 2015, s. 69). Eimhjellen og Ljunggren (2017) støtter også disse funnene og har funnet ut at menn oftest deltar i offentlig kontakt gjennom Facebook, Twitter og nettdebatter (ss. 37-39). Dette kan også sees i lys av at gutter også har størst tro på egne evner til å diskutere politiske spørsmål, noe som også Eckstein et al. (2013) mener at bidrar til større sannsynlighet for deltakelse i politikken

(s. 429). På en annen side er det jentene som oftest svarer at de vil snakke med andre personer om deres politiske syn (Mikkelsen et al., 2011).

Selv om det ikke finnes noen statistisk signifikant sammenheng mellom kjønn og deltakelse i regresjonsanalysen for den deliberative deltakelsen, er det likevel interessant å reflektere rundt hvorfor det kan være slik. Ut ifra den tidligere forskningen kan man anta at guttenes høyere aktivitetsnivå på internett, og jentenes tendens til å snakke mer om politikk med andre jevnere ut hverandre, slik at det til sammen ikke blir noen signifikant sammenheng ved regresjonsanalysen. Dette er dog kun antakelser og ikke noe denne oppgaven har statistisk bevist.

5.2.2 Politisk interesse

I de bivariate analysene viser tabell 2 en signifikant korrelasjon mellom politisk interesse og aktivitet i organisasjoner. De svært interesserte har både lavest andel med ingen deltakelse og den klart høyeste andelen med høy deltakelse. Gjennomsnittsverdiene for deltakelse i organisasjoner viser også en stigende tendens ettersom den politiske interessen øker. Tabell 13 viser at regresjonsanalysen for deltakelse i organisasjoner støtter dette funnet, hvor det også er verdt å påpeke at politisk interesse er den uavhengige faktoren som har den høyeste absoluttverdien for den standardiserte betaverdien. Betaverdien viser en styrke på $-0,192$, som gjør det til den sterkeste sammenhengen i regresjonsanalysen for deltakelse i organisasjoner.

Milbrath (1965) trekker frem at det er umulig å ha høy politisk deltakelse uten å ha en intens politisk interesse (s. 165). Dette gjelder alle typer demokratisk deltakelse, derfor også deltakelse i organisasjoner. Konklusjonen blir da, i hovedsak med bakgrunn i analysene, at det finnes en signifikant positiv påvirkning mellom politisk interesse og deltakelse i organisasjoner. De standardiserte betaverdiene i tabell 13 viser også politisk interesse som den faktoren med sterkest påvirkningsgrad for deltakelse i organisasjoner. Det er dog viktig å ha i bakhodet at alle de uavhengige faktorene som er tatt med i denne oppgaven kun har en forklaringsgrad på 5,2 prosent. Derfor er rimelig å anta at det finnes andre faktorer, som er utelatt i denne oppgaven, som spiller en større rolle for denne deltakelsesformen.

Ut ifra tabell 8, som viser den bivariate analysen mellom politisk interesse og deliberativ deltakelse, kan man lese at det er svært store forskjeller i den deliberative deltakelse avhengig av hvor politisk interessert du er. De minst politisk interesserte deltar i vesentlig lavere grad enn de som er mer interesserte. Hele 76,8 prosent av de totalt uinteresserte svarer at de aldri eller nesten aldri kommuniserer politikk. Dette tallet er kun 5,4 prosent for de svært interesserte. Det er også en tydelig forskjell på hvem som ofte kommuniserer politikk. Blant de totalt uinteresserte og ikke særlig interesserte svarer henholdsvis 3,3 og 4,1 prosent at de ofte kommuniserer politikk. Tallet for de svært interesserte er mye høyere, hele 49,8 prosent.

Regresjonsanalysen viser den samme tendensen som den bivariate analysen. I tabell 14 fremkommer en standardisert Betaverdi på $0,498$ for politisk interesse. Dette viser en tydelig sammenheng mellom politisk interesse og deliberativ deltakelse, og er den definitivt sterkeste påvirkningen i dette forskningsprosjektet. Det er også slik at forklaringsgraden for regresjonsanalysen som omhandler deliberativ deltakelse er mye høyere enn for deltakelse i organisasjoner. Forklaringsgraden her er $0,252$. De

uavhengige faktorene forklarer altså 25,2 prosent av den deliberative deltakelsen, som er relativt høyt med tanke på det lave antallet uavhengige faktorer.

Funnene som sier at politisk interesse har stor innvirkning på den deliberative deltakelsen støtter også Wahldahl (1985), som påpeker et høyt påvirkningsforhold mellom politisk interesse og ulike former for politisk kommunikasjonsdeltakelse. Dette gjelder for flere ulike forhold ved deliberativ deltakelse, også for diskusjonsdeltakelsen, som er fokus i denne oppgaven. Ifølge Wahldahl (1985) antyder dette forholdet som en syklisk prosess over tid hvor den politiske interesse fører til mer deliberativ deltakelse, som igjen virker stimulerende for den politiske interessen. Den samme sammenhengen mellom politisk interesse og politiske samtaler i hjemmet, hvor begge faktorene påvirker hverandre positivt finner også Amnå et al. (2016, ss. 52-54). Hernes & Martinussen (1980) sine funn viser også en lik korrelasjon, men ut ifra deres forskning synes den politiske interessen å ha større innvirkning på den politiske kommunikasjonen enn den politiske kommunikasjonen har på deltakelsen (ss. 182- 183).

Med belegg i både resultater fra tidligere forskning og analysene i denne oppgaven, virker det å være en betydelig sammenheng mellom den politiske interessen og den deliberative deltakelsen. Dette funnet fremstår også utvilsomt som det viktigste funnet i denne oppgaven grunnet den betydelige styrken mellom de to variablene. Dette vil også bli vektlagt i delen som drøfter funnenes implikasjoner for demokratiopplæringen.

5.2.3 Forelders høyeste utdanningsnivå.

Den bivariate analysen som tar for seg sammenhengen mellom foreldrenes høyeste utdanningsnivå og deltakelse i organisasjoner viser forskjeller mellom de som har foreldre med lang utdanning og de som har kortere utdanning. De som har foreldre som har fullført høyskole/universitet er den kategorien som har lavest andel blant de som ikke har noen deltakelse i organisasjoner. Det er også i denne kategorien hvor marginalt flest deltar i organisasjonslivet. Hovedinntrykket fra den bivariate analysen er likevel at forskjellene er relativt små, selv om det er en signifikant korrelasjon mellom foreldrenes utdanningslengde og elevenes deltakelse. Regresjonsanalysen gir også en signifikant forskjell, men den standardiserte betaværdien er kun på -0,028 – som viser en sammenheng, riktignok meget svak, mellom foreldrenes utdanningslengde og elevenes deltakelse i organisasjoner, også om bakenforliggende faktorer tas høyde for.

Den tidligere forskningen som omhandler foreldres utdanningslengde og politisk og demokratisk deltakelse viser et tydelig høyere deltakelsesnivå ved valg hos de med lenger utdanningslengde og høyere sosial status, og at det samme gjelder barn av de som inngår i høyere samfunnslag (Kleven, 2019). Eimhjellen & Ljunggren (2017) finner en signifikant sammenheng mellom utdanningsbakgrunn og deltakelse i politiske handlinger de siste 12 månedene. Det viser seg her at de med høyere utdanningsbakgrunn (egen eller foreldres) deltar oftere i protestpolitikk, og politiske handlinger generelt, enn de med lavere utdanningsbakgrunn (ss. 47 – 52). Ødegård & Bergh (2011) støtter på sin side at valgfordelingen er sosialt skjevfordelt, men på en annen side mener de det er usikkert om det også påvirker ungdommens deltakelsesnivå innen de andre tradisjonelle deltakelsesformene (s. 15). Her synes dog familiens kulturelle ressurser å spille en større rolle (Ødegård & Bergh, 2011, s. 37).

Det er dermed nærliggende å konkludere med at det finnes en signifikant, men særs svak sammenheng mellom foreldrenes høyeste utdanningsnivå og elevenes deltakelse i organisasjoner. Det ser ut som det å ha foreldre med høyere utdanning bidrar til en noe høyere deltakelse i organisasjoner, men at sammenhengen er såpass svak at den ikke har noen betydelig innvirkning på i hvilken grad en deltar i organisasjoner.

I tabell 11, som viser sammenhengen mellom foreldres høyeste utdanning og deliberativ deltakelse, kan man lese at det ikke er noen tydelig økende tendens mellom utdanningslengden og den deliberative deltakelsen. Likevel er det i kategorien hvor foreldrene har høyest utdanningsnivå, størst andel deltar ofte og delt lavest andel aldri eller nesten aldri deltar. På en annen side er det noe overraskende de med foreldre som har ungdomsskole eller lavere som høyeste utdanningsnivå, som har nest høyest andel som ofte deltar deliberativt. Det samme kan sees i gjennomsnittsverdiene, hvor den øverste utdanningskategorien er de med høyest gjennomsnittsverdi, etterfulgt av de i den laveste kategorien. På tross av dette viser korrelasjonsmålene en positiv korrelasjon mellom de to faktorene ved en bivariat analyse. Regresjonsanalysen viser også en signifikant positiv sammenheng mellom foreldrenes høyeste utdanningsnivå og deliberativ deltakelse. Den standardiserte betaverdien er dog ikke høyere enn 0,048 – som viser en svak signifikant sammenheng.

Eimhjellen & Ljunggren (2017) som blant annet forsker på den uformelle og nettbaserte demokratiske deltakelsen, konkluderer med at jo lavere utdanningsnivå foreldrene har, desto mer offentlig kontakt har ungdommen på Facebook. De finner dog ingen signifikante forskjeller mellom de med foreldre med høy eller lav utdanningslengde, når det gjelder deling av synspunkt på internett eller å gi uttrykk for politiske meninger på lukkede grupper på internett (Eimhjellen & Ljunggren, 2017, ss. 50-61). Det finnes altså enkelte indikasjoner på signifikante sammenhenger mellom foreldres utdanningsnivå og deliberativ deltakelse, mens andre deler av den deliberative deltakelsen virker ikke å påvirkes av foreldrenes utdanningslengde. Konklusjonen blir at å ha foreldre med høy utdanning bidrar til noe mer deliberativ deltakelse. Dette kan man si grunnet den svake men signifikante sammenhengen i regresjonsanalysen.

5.2.4 Tillit til institusjoner

Tilliten i Norges befolkning er i forhold til internasjonal standard svært høy, både når det er snakk om tillit til folk flest og tillit til nasjonale institusjoner (Mikkelsen et al., 2011). Sistnevnte, som er en av de uavhengige faktorene i denne oppgaven, kommer tydelig frem i tabell 3, hvor hele 83,3 prosent av de svarende enhetene havner i de to øverste kategoriene, ganske mye eller fullstendig tillit. Den bivariante analysen som tar for seg sammenhengen mellom tillit til institusjoner og deltakelse i organisasjoner viser en signifikant korrelasjon mellom de to faktorene, hvor en høyere grad av tillit korrelerer med større grad av deltakelse i organisasjoner. Dette kommer til syne blant annet ved at de med ingen tillit har høyest andel i kategorien ingen deltakelse, etterfulgt av de med litt tillit. Det er også de to kategoriene som representerer mest tillit til institusjoner som har høyest andel med høy deltakelse i organisasjoner. Regresjonsanalysen viser på en annen side ingen signifikant sammenheng mellom tillit til institusjoner og deltakelse i organisasjoner.

Ikke-funnet fra regresjonsanalysen stemmer godt overens med indikasjonene fra den tidligere forskningen. Tillit virker å ha en sammenheng med flere ulike faktorer som kan

sees i sammenheng med politisk deltakelse som for eksempel den politiske interessen og sosiale nettverk og sosial kapital (Vrålstad, 2012). Forskningen viser derimot ingen direkte påvirkningskraft mellom tillit til institusjoner og deltakelse i organisasjoner. Riktignok finner Vrålstad (2012) en sammenheng mellom tillit til medmennesker og deltakelse i organisasjoner. Isolert sett ser man ut ifra den bivariate analysen at de med mye tillit til institusjoner oftere deltar i organisasjoner, men likevel viser regresjonsanalysen ingen signifikant korrelasjon. Det er derfor ikke belegg for å konkludere at det å ha mer tillit til institusjoner bidrar til mer deltakelse i organisasjoner.

For den bivariate analysen mellom tillit til institusjoner og deliberativ deltakelse finner man en signifikant positiv sammenheng. Over halvparten av de med ingen tillit kommuniserer aldri eller nesten aldri om politikk, noe som er den høyeste andelen. Forskjellene på andelen som ofte deltar deliberativt er noe mindre, og det er hos de med litt tillit og ganske mye tillit som oftest deltar deliberativt. Det er dog de med ingen tillit med lavest andel som ofte kommuniserer om politikk. I regresjonsanalysen finner vi som nevnt en negativ sammenheng, hvor høyere tillit har sammenheng med lavere deliberativ deltakelse om man kontrollerer for bakenforliggende faktorer.

Dette må sies å i utgangspunktet være et uforutsett funn, da det var forventet å finne positive sammenhenger mellom tillit og deltakelse. På en annen side stemmer det overens med resultater fra tidligere forskning, hvor det heller ikke har blitt funnet en positiv korrelasjon, men heller en negativ korrelasjon mellom tillitsnivået til medmennesker og hvor ofte man deltar i diskusjoner på internett (Vrålstad, 2012). Dette funnet er likevel interessant, da det i de bivariate analysene viste seg en positiv signifikant sammenheng, mens regresjonsanalysen viste en negativ signifikant sammenheng. Dette må bety at selv om de med mye tillit til institusjoner isolert sett deltar mer i en deliberativ form, er det de bakenforliggende årsakene som fører til den positive sammenhengen i den bivariate analysen. Det å ha større tillit til institusjoner har derimot en svak negativ sammenheng med hvor aktiv man er deliberativt.

5.2.5 Score på test om demokratikunnskap

I forhold til det internasjonale snittet scorer som sagt Norge høyt innenfor kunnskap om demokratiet. Det er derfor viktig å huske at resultatene slik de er fremstilt i de bivariate analysene er formet med utgangspunkt i de norske resultatene, slik at antallet enheter i hver kategori er jevnfordelt. Om man hadde benyttet seg av IEAs femdelte nivåfordeling ville størsteparten havnet i de øverste kunnskapskategoriene. For den bivariate analysen i denne oppgaven fremkommer det en signifikant positiv korrelasjon mellom demokratikunnskap og deltakelse i organisasjoner. Det er høyest andel med lav forståelse som svarer ingen deltakelse i organisasjoner, og høyest andel med høy forståelse som har høy deltakelse i organisasjoner. Likevel er disse forskjellene ikke veldig store. Gjennomsnittsverdiene for deltakelse i organisasjoner er også lavest for de med lavere forståelse, og høyest for de med høy forståelse.

Selv om den bivariate analysen viser en signifikant positiv sammenheng mellom de to faktorene isolert sett, er resultatene veldig annerledes i regresjonsanalysen. Fra å ha en signifikant positiv sammenheng i de bivariate analysene, viser regresjonsanalysen en signifikant negativ sammenheng mellom kunnskap om demokratiet og deltakelse i organisasjoner. Absoluttverdien til den standardiserte betaværdien er riktignok ikke like høy som for politisk interesse, men det er den nest sterkeste sammenhengen i tabell 13,

med 0,11 i betaverdi. Resultatene i regresjonsanalysen viser altså at når de bakenforliggende faktorene kontrolleres for, er det en negativ korrelasjon mellom demokratikunnskap og deltakelse i organisasjoner. Det skal likevel sies at sammenhengen relativt sett ikke er spesielt sterk.

Fjeldstad & Mikkelsen (2003) finner at norske elever, på tross av et høyt kunnskapsnivå om demokratiet i Europeisk sammenheng, scorer lavt på graden av deltakelse i forhold til de samme landene. Mikkelsen et al. (2011) støtter også en svak negativ påvirkningskraft mellom kunnskaper om demokratiet og demokratisk deltakelse i organisasjoner. Funnene i denne oppgavens regresjonsanalyse får konsekvenser hvordan sammenhengen mellom demokratiske kunnskaper og deltakelse i organisasjoner vurderes. Selv om den bivariante analysen viser at elevene med høyere kunnskap om demokratiet isolert sett bidrar mer, fører regresjonsanalysen til en konklusjon hvor man må anta at økt kunnskap om demokratiet virker å bidra negativt på i hvilken grad man deltar i organisasjoner. Dette betyr også her at det ikke er elevenes demokratikunnskaper som bidrar til den økte graden av deltakelse som finnes ved en bivariat analyse, men heller bakenforliggende faktorer.

I den bivariante analysen som tar for seg sammenhengen mellom scoren på kunnskapstesten og grad av deliberativ deltakelse kan man lese av en økende gjennomsnittsverdi. Dette viser isolert sett at jo mer demokratikunnskap du har, jo større er sannsynligheten for at du oftere deltar deliberativt. Dette kommer også klart til syne i tabell 12, hvor de med lavest demokratikunnskap har størst andel som aldri eller nesten aldri deltar deliberativt. De med høyest forståelse har lavest andel som aldri eller nesten aldri deltar. Tallene er riktignok noe annerledes når det undersøkes hvem som ofte deltar deliberativt. Der er det faktisk de med lavest demokratisk forståelse som har størst andel som ofte deltar deliberativt, etterfulgt av de med høy demokratisk forståelse.

Tabell 14, som viser viktige resultater fra regresjonsanalysen for deliberativ deltakelse, finner i likhet med regresjonsanalysen for deltakelse i organisasjoner, en negativ korrelasjon mellom demokratikunnskap og den avhengige faktoren. Den standardiserte betaverdien er her -0,084, og selv om det også her er den nest høyeste absoluttverdien i denne regresjonsanalysen er den vesentlig lavere enn betaverdien for politisk interesse, og også lavere enn den var for deltakelse i organisasjoner.

For den deliberative deltakelsen finner ikke Mikkelsen et al. (2011) noen betydelig sammenheng mellom den uformelle deltakelsen, som blant annet består av de deliberative deltakelsesformene å snakke med andre om politiske syn og delta i diskusjoner på internett, og resultater på kunnskapstesten til ICCS. Det som derimot blir konklusjonen hos Mikkelsen et al. (2011) er at om det kontrolleres for bakenforliggende faktorer, finnes det faktisk en statistisk signifikant negativ sammenheng mellom norske ungdomsskoleelevers demokratiske kunnskapsnivå og deres deliberative deltakelse. Med bakgrunn i dette, samt regresjonsanalysen, blir konklusjonen den samme i denne oppgaven.

5.2.6 Klima for åpne klasseromsdiskusjoner

I tabell 4 kommer det frem at de fleste enhetene føler de har middels eller høy grad av muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner. Den bivariante analysen mellom rom for åpne

klasseromsdiskusjoner og deltakelse i organisasjoner synliggjør også en signifikant positiv korrelasjon mellom faktorene. Dette synliggjøres blant annet ved at gjennomsnittsverdiene for deltakelsen i organisasjoner er stigende etter hvor høy grad enhetene føler det er rom for åpne klasseromsdiskusjoner. I tillegg blir dette tydelig ved at det er de som føler lav eller ingen grad av rom for åpne klasseromsdiskusjoner som har klart høyest andel som havner i kategorien ingen deltakelse. De som føler høyest muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner er også de som oftest deltar i organisasjoner. I regresjonsanalysen, presentert ved blant annet tabell 13, finner man også en korrelasjon som tilsier en sammenheng mellom å føle stort rom for klasseromsdiskusjoner og å delta i organisasjoner. Den standardiserte betaverdien er - 0,061, så sammenhengen synes riktignok ikke å være så sterk, men likevel finnes en statistisk signifikant sammenheng.

I Campbell (2008) kommer det frem en sammenheng mellom elevenes oppfattelse av å ha et åpent klasseromsklima og økt politisk engasjement. Om elevene følte muligheter for å gjøre opp egne meninger og ytre dem, ga det både utslag for om elevene kom til å stemme ved valg, holde seg informert, og delta i politiske partier, samt ga det lavere sannsynlighet for deltakelse i ulovlige politiske uttrykksformer. Mikkelsen et al. (2011) kommer også frem til lignende funn, hvor en følelse av et åpent klasseromsklima bidrar positivt til den politiske deltakelsen. Dette passer godt sammen med denne oppgavens analyser, hvor det både finnes positive sammenhenger ved en bivariat analyse, samt en positiv påvirkning mellom faktorene i en regresjonsanalyse. Konklusjonen blir dermed at et åpent klasseromsklima kan bidra til økt deltakelse i organisasjoner blant ungdom.

For den bivariate analysen som tar for seg den isolerte sammenhengen mellom rom for åpne klasseromsdiskusjoner og deliberativ deltakelse, finner man en signifikant sammenheng mellom å oppleve større åpenhet i klasserommet og delta deliberativt i større grad. Dette kommer blant annet til syne i tabell 10, hvor man ser at de som opplever lavest mulighet for åpne klasseromsdiskusjoner også har klart høyest andel som aldri eller nesten aldri deltar deliberativt. Det er også de som svarer at de i høy grad har muligheter for åpne klasseromsdiskusjoner som har størst andel som ofte deltar deliberativt. Regresjonsanalysen viser også en signifikant positiv påvirkning mellom faktorene, hvor den standardiserte betaverdien er 0,083. Dette viser altså en statistisk relativt svak, men positiv sammenheng, hvor et åpent klasseromsklima også bidrar til større grad av deltakelse.

Campbell (2008) finner som sagt en positiv sammenheng mellom å ha følelsen av å ha et åpent klasseromsklima og ulike politiske deltakelsesformer og politisk engasjement. Dette gjelder også den deliberative deltakelsen. Funnene for deliberativ deltakelse er dermed relativt like som for deltakelse i organisasjoner når det gjelder for innvirkningen av et åpent klasseromsklima. Den lille forskjellen ligger i at den standardiserte betaverdien er noe høyere for den deliberative deltakelsen, og derfor også har noe større forklaringsgrad her. Konklusjonen blir da at det er gode muligheter for å argumentere for en positiv sammenheng mellom det å oppleve et åpent klasseromsklima og å delta deliberativt i demokratiet.

5.2.7 Oppsummering av de uavhengige faktorenes påvirkning

Denne delen vil kort oppsummere konklusjonene i tekstens foregående del hvor sammenhenger mellom de avhengige og uavhengige faktorene har blitt drøftet. Det vil

kort repeteres hvilke sammenhenger som er statistisk påvist, og hvilken styrke de ulike sammenhengene har.

For kjønn ser man en svak signifikant påvirkningskraft, hvor jenter har en tendens til å oftere delta i organisasjoner, mens det for den deliberative deltakelsesformen er forskjellene ikke signifikante. Den politiske interessen har innvirkning på både deltakelse i organisasjoner og den deliberative deltakelsen. Dette er de to sterkeste sammenhengene som undersøkes i oppgaven, hvor den klart sterkeste sammenheng er den mellom politisk interesse og deliberativ deltakelse. Dette er også oppgavens eneste sammenheng som viser en relativt sterk påvirkning. Foreldrenes utdanningsnivå virker også til å ha en positiv, men svak, påvirkning på begge de aktuelle deltakelsesformene. Konklusjonene for sammenhengen mellom tillit til institusjoner og demokratisk deltakelse er en annen. Den ikke-signifikante sammenheng mellom tillit til institusjoner og deltakelse i organisasjoner som fremkommer av regresjonsanalysen viser at høy tillit ikke kan forklare høyere deltakelse i organisasjoner. For deliberativ deltakelse er sammenhengen i regresjonsanalysen negativ. Høyere grad av tillit til institusjoner antas altså å føre til lavere deliberativ deltakelse. Det samme ser man for faktoren demokratikunnskap i begge regresjonsanalysene. De viser en svak negativ sammenheng, hvor det antas at mer kunnskap om demokratiet både vil føre til lavere deltakelse i organisasjoner og lavere deliberativ deltakelse. Det å ha et åpent klasseromsklima virker å ha positiv effekt på begge deltakelsesformene og viser en svak sammenheng i begge tilfeller. Påvirkningen er dog noe sterkere for den deliberative deltakelsen.

5.3 Implikasjoner for opplæringen

Demokratiopplæringen i skolen må ta utgangspunkt i ulike prinsipper som er befestet i blant annet lover, læreplaner og stortingsmeldinger. Formålsparagrafen i opplæringslova sier at opplæringen i skolen skal fremme demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte og verdier som lærer oss å lære, leve og arbeide sammen (Kunnskapsdepartementet, 2021). Læreplanen i samfunnsfag spesifiserer at samfunnsfaget skal la elevene utvikle seg til aktivt deltakende, engasjerte og kritisk tenkende medborgere. Elevene skal også få erfaringer fra å delta i demokrati i praksis for å medvirke til samfunnsutviklingen (Utdanningsdirektoratet, 2019, ss. 2-3). Dette er også viktig å tenke på når det videre skal drøftes oppgavens funn sine implikasjoner for demokratiopplæringen i skolen.

Når det skal drøftes hvilke implikasjoner funnene kan ha for demokratiopplæringen må man tenke på hvilke av de uavhengige faktorene skolen kan påvirke. Faktorer som kjønn og høyeste forelders utdanningsnivå er faktorer skolen ikke klarer å påvirke, og vil dermed heller ikke ha noen implikasjoner for undervisningen. Når det kommer til faktorer som omhandler elevenes tillit til institusjoner, samt politiske interesse og kunnskap er det helt klart at dette er noe skolen kan prøve å påvirke gjennom opplæringen. I tillegg til at faktoren som omhandler grad av åpenhet for klasseromdiskusjoner også går under faktoren skolen kan påvirke, er denne også mer konkret og enklere for skolen å gjøre noe med enn de andre faktorene. Spørsmålet denne delen av drøftingen skal undersøke ser på skolens muligheter til å påvirke elevenes demokratiske deltakelse, og tar utgangspunkt i forskningsspørsmålet:

- *Hvilke konsekvenser kan funnene ha for demokratiopplæringen i skolen?*

Måten dette forskningsspørsmålet drøftes er ved at funnene som er gjort tidligere i oppgaven drøftes opp mot Stray (2012) sine tre opplæringsstrategier – *om, for og gjennom* demokrati. Biesta (2006) sine tre forståelser av medborgerskap – den individualistiske-, den sosiale- og den politiske forståelsen vil også være sentrale utgangspunkt for drøftingen. Dette kommer av at hvilken forståelse av medborgerrollen som benyttes, påvirker hvilke implikasjoner det blir for demokratiopplæringen. Selv om det tas utgangspunkt i disse synene på medborgerskap og demokratiopplæring, er fortsatt denne delens hovedfokus å svare på forskningsspørsmålet, og drøfte hvilke konsekvenser funnene kan ha for opplæringen. I tillegg vil skolen verken kunne påvirke elevenes kjønn eller hvilket utdanningsnivå foreldrene har, dermed blir disse faktorene irrelevante i den følgende delen. Funnene er som nevnt mer gjeldende for den deliberative deltakelse, hvor regresjonsanalysene sier at den samlede forklaringsgraden av de uavhengige faktorene er hele 25,2 prosent, mens den for deltakelse i organisasjoner er beskjedne 5,1 prosent.

5.3.1 Demokratiopplæring *om, for og gjennom* demokratisk deltakelse?

Denne delen vil blant annet ta for seg Stray (2012) og Biesta (2006) og drøfte hvordan en demokratiopplæring som bygger på prinsippene *om, for og gjennom* demokrati er med på å påvirke den demokratiske deltakelsen. Prinsippene i opplæringen *om* demokrati kan knyttes til den uavhengige faktoren som omhandler demokratikunnskaper. Prinsippene i opplæring *for* demokrati, kritisk tenkning og kommunikasjon, kan knyttes til ulike aspekter ved faktoren som undersøker elevenes følelse av et åpent klasseromsklima. Når det gjelder sentrale prinsipp i opplæring *gjennom* demokrati inneholder denne prinsipper som må knyttes tett til begge de to avhengige faktorene i oppgaven. Dermed vil delen som drøfter demokratiopplæring gjennom demokrati ta utgangspunkt i de avhengige faktorene og drøfte hvilke implikasjoner funnene for de gjenværende uavhengige faktorene, tillit til institusjoner og politisk interesse, kan ha for demokratiopplæringen.

Det laveste nivået er opplæring om demokratiet, og innebærer blant annet å utvikle kunnskaper om hvordan det politiske systemet i Norge og internasjonal politikk (Stray, 2012, s. 22). Nivået knyttes derfor tett til den uavhengige faktoren som omhandler demokratikunnskap. Som drøftet tidligere er det isolert sett en positiv sammenheng mellom demokratikunnskap og begge de avhengige faktorene, men ved begge regresjonene fant man en statistisk sammenheng hvor høyere demokratisk kunnskap påvirker deltakelsesgraden negativt. Dette viser at dersom målet for opplæringen er å engasjere elever til mer demokratisk deltakelse er det ikke nok å fokusere på kunnskap om demokratiet, og at skolebasert kunnskap om demokratiet har liten betydning for deltakelse i demokratiet. Likevel fokuserer blant annet ulike stortingsmeldinger på at det også er viktig å lære kunnskap om demokratiet (Meld.St.28, 2016). Konklusjonen er dermed at det i skolen bør være et fokus på å lære om demokratiet også, men hvis målet er å engasjere til demokratisk deltakelse virker det ikke som ren kunnskapskompetanse er den mest hensiktsmessige løsningen. En kunnskapsbasert demokratiopplæring er dermed ikke nok for å sørge for økt demokratisk deltakelse blant ungdom.

Opplæring for demokratiet innebærer ifølge Stray (2012) kunnskap hvor elevene aktiverer sin demokratiske beredskap og utvikle kritisk tenkning og sine kommunikasjonsevner (s.22). I tillegg knytter Biesta (2006) den individualistiske forståelsen av medborgeren, hvor det er viktig å utvikle individuelle kunnskaper og evne

til å bruke egen fornuft, til utdanning for demokrati (s.127). I tillegg spesifiseres det i LK20 at samfunnsfaget skal bidra til å utvikle elevene til kritisk tenkende medborgere (Utdanningsdirektoratet, 2019, ss. 2-3). Som nevnt har faktoren som omhandler rom for åpne klasseromsdiskusjoner ulike aspekt ved seg som passer for denne opplæringsformen. Analysene viser en påvirkning mellom det å oppleve å ha et åpent klasseromsklima med rom for egne meninger, og både elevenes deliberative deltakelse og deres deltakelse i organisasjoner. Selv om sammenhengene ikke er så sterke, er det likevel noe man bør tenke på i opplæringen. Det synes altså at å gi elevene et klasse miljø hvor det er rom for å gjøre opp ulike meninger, og diskutere disse meningene, også kan bidra noe til å øke deres demokratiske deltakelse.

Prinsippene for opplæring gjennom demokrati går ut på at elevene lærer gjennom aktiv deltakelse i demokratiet, som skal gi rom for å utvikle ferdigheter som forbereder elevene på delta i demokratiske prosesser (Stray, 2012, s. 22). Prinsippene om utdanning gjennom demokrati kan også knyttes opp mot Biesta (2006) sin sosiale forståelse, hvor det i tillegg til å utvikle evner til selvstendige refleksjoner, også er sentralt å bidra i det demokratiske liv gjennom samarbeid og deltakelse med andre (s.136). Selv om disse prinsippene ikke kan direkte knyttes til noen av oppgavens uavhengige faktorer, henger de derimot tett sammen med aktiviteter som inngår i begge de avhengige faktorene i denne oppgaven. Dermed vil de følgende avsnittene vektlegge og diskutere implikasjoner av funnene fra de to gjenværende faktorene skolen kan påvirke – politisk interesse og tillit til institusjoner.

I og med at den eneste relativt sterke sammenhengen i oppgaven er mellom politisk interesse og deliberativ deltakelse, og at politisk interesse også har sterkest påvirkningskraft på hvilken grad man deltar i organisasjoner er det åpenbart at undervisning som bidrar til økt politisk interesse bør fokuseres på i opplæringen. Dette gjelder spesielt om målet er å øke elevenes deliberative demokratideltakelse. Wahldahl (1985) trekker frem politisk kommunikasjon som en introduksjonsaktivitet for å vekke folks politiske interesse, og viser også til en syklisk påvirkningsprosess mellom politisk interesse og politisk kommunikasjon, hvor den politiske kommunikasjonsdeltakelsen virker stimulerende på folks interesse for politikk. Tankegangen om en gjensidig påvirkning gir også mening med tanke på at sammenhengen mellom politisk interesse og deliberativ deltakelse er såpass mye sterkere enn sammenhengen mellom politisk interesse og deltakelse i organisasjoner.

Amnå et al. (2016) viser til ulike hendelser eller aktiviteter som kan bidra til å øke ungdoms politiske interesse. Elevene trekker i flere tilfeller frem ulike skoleaktiviteter eller inspirerende lærere som faktorer for økt interesse. I tillegg synes det ofte å være ulike, ofte negative hendelser som fikk elevene til å øke deres politiske interesse. Dette innebærer alt fra hendelser som lokale utfordringer, nasjonale og internasjonale kriser, krig, overgrep eller trusler. Dermed kan det virke som disse temaene kan være av interesse å fokusere på i demokratiopplæringen for å øke elevenes politiske interesse (s. 30). I tillegg trekker han frem at det å gi elevene autonomi og selvbestemmelse, for eksempel ved å la elevene sette seg personlige og langsiktige mål innenfor temaet kan bidra positivt til både økt motivasjon og interesse. (Amnå et al., 2016 ss. 31-32)

Den siste uavhengige faktoren som det er mulig for skolen å ha innvirkning på er faktoren som omhandler tillit til institusjoner. Selv om det er mange fordeler med mye

tillit, kommer det overraskende frem en negativ korrelasjon mellom tillit til institusjoner og deliberativ deltakelse i denne oppgavens regresjonsanalyse. Det er heller ingen signifikant sammenheng mellom tillit til institusjoner og deltakelse i organisasjoner. Likevel betyr ikke dette at det er bortkastet med en opplæring som fordrer til tillit til våre institusjoner. Tvert imot er tillit helt essensielt for å legitimere styringsmaktene i et velfungerende demokratisk samfunn, og er en hjørnestein i det norske samfunnets velferd (Mikkelsen et al., 2011). Likevel er det tydelig at en undervisning som øker elevenes tillit til de norske institusjonene ikke nødvendigvis påvirker ungdommen til å delta demokratisk i større grad, verken når det gjelder deltakelse organisasjoner eller deliberativ deltakelse.

6. Avslutning

Det følgende kapittelet markerer slutten for dette forskningsprosjektet, og har derfor som hensikt å oppsummere de viktigste momentene ved forskningen. Denne avsluttende delen består stort sett av et kort sammendrag hvor det presenteres konklusjoner på spørsmålene fra problemstillingen. Selv om kapittelet marker avslutningen for dette prosjektet, er det fortsatt muligheter for å videreføre forskningen fra dette prosjektet. Derfor avslutter hele oppgaven med et avsnitt hvor det presenteres forslag til videre forskning innenfor det aktuelle temaet.

6.1 Konklusjon

Dette forskningsprosjektet har undersøkt norsk ungdoms demokratideltakelse med utgangspunkt i de norske ungdomsskoleelevenes svar på ICCS 2016. Prosjektet har undersøkt ulike aspekter ved denne deltakelsen med utgangspunkt i problemstillingen «*Hvilke former for demokratisk deltakelse finner vi blant norske 9. klassinger, hvilke faktorer er med å påvirke deltakelsen, og hvilke implikasjoner kan dette ha for demokratiopplæringen?*». Spørsmålene i problemstillingen har vært veiledende gjennom hele forskningsprosessen, og gitt føringer for alt fra hvilken teori som ble benyttet, til utformingen av faktorer, og drøftingens ulike vinklinger. Nedenfor oppsummeres oppgavens viktigste funn ved at spørsmålene problemstillingen inneholder besvares.

Det finnes mange ulike former for demokratisk deltakelse hvor graden av deltakelse har vært synkende de seneste årene. Likevel har det også vokst frem nye deltakelsesformer gjennom blant annet bruk av sosiale medier og internett. Ifølge denne oppgavens resultater viser de univariate analysene en relativt laber grad av demokratisk deltakelse, både når det gjelder deltakelse i organisasjoner og deliberativ deltakelse. Det er likevel ulike faktorer som er med å påvirke i hvilken grad ungdommene deltar. Det viktigste funnet i denne oppgaven er den relativt sterke påvirkningen den politiske interessen har på den deliberative deltakelsen. Denne påvirkningen virker også å gjelde andre veien (Waldahl, 1985).

I den grad funnene bør få innvirkning på demokratiopplæringen, bør den rettes mot en opplæring som fokuserer mer på å stimulere elevenes politiske interesse. Rene kunnskaper om demokratiet og hvordan det fungerer, virker derimot ifølge oppgavens analyser å ha en negativ påvirkning på både deltakelse i organisasjoner og den deliberative deltakelsen. Dersom målet for opplæringen er å øke elevenes demokratiske deltakelse, er det altså andre former for opplæring enn den kunnskapsbaserte som bør stå i fokus.

Opgavens bivariate analyser og regresjonsanalyser har til hensikt å undersøke forholdet mellom de uavhengige faktorene og de to typene demokratideltakelse. De bivariate analysene viser isolert sett positive signifikante sammenhenger mellom alle de uavhengige og de to avhengige faktorene. Ved regresjonsanalysen viser det seg derimot at dersom det kontrolleres for bakenforliggende årsaker er ikke sammenhengen mellom tillit til institusjoner og deltakelse i organisasjoner lenger signifikant. Det samme gjelder sammenhengen mellom kjønn og deliberativ deltakelse. Videre i regresjonsanalysen ser man at kunnskaper om demokratiet nå har en signifikant negativ påvirkning på begge de avhengige faktorene. Tillit til institusjoner viser også en negativ påvirkning på den

deliberative deltakelsen. Resten av sammenhengene er fortsatt positivt signifikante ved regresjonsanalysen, hvor den sterkeste påvirkningsfaktoren er politisk interesse.

Disse funnene gir noen implikasjoner for undervisningen. Som både læreplanen i samfunnsfag, formålsparagrafen og andre dokumenter gir uttrykk for, er det ikke nok å lære bort kunnskaper om demokratiet for å sørge for økte engasjement og deltakelse. Dette ser man også indikasjoner på i denne oppgaven da en høy grad av demokratiske kunnskaper ser ut til å påvirke deltakelsen negativt. Det er derfor viktig at undervisningen også innebærer å lære bort prinsipper som lærer elevene å lære, leve og arbeide sammen (Kunnskapsdepartementet, 2021). Den skal også legge vekt på å la elevene utvikle seg til deltakende, engasjerte og kritisk tenkende medborgere blant annet gjennom erfaringer med demokrati i praksis (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Denne oppgaven finner at høy politisk interesse påvirker sannsynligheten både for å delta i organisasjoner og den deliberative deltakelsen positivt. En konsekvens av dette blir at undervisningen bør fokusere på aktiviteter som øker elevenes politiske interesse for å øke deres deltakelse. For å øke elevens politiske interesse trekker Amnå et al. (2016) frem en opplæring hvor elevenes autonomi og selvbestemmelse står sentralt. I slike opplærings situasjoner setter elevene langsiktige mål og planlegger hvordan de skal nå disse målene, noe som viser seg å kunne føre til økt motivasjon og interesse (ss. 32 – 33). I tillegg ytrer ungdommer at de kan få større politisk interesse av engasjerte lærere, og å snakke om politiske saker (Amnå et al., 2016, s. 30).

6.2 Forslag til videre forskning

Både tid og tilgang på andre ressurser har satt rammene for dette prosjektets dybde og omfang, noe som bidrar til at mesteparten av datamaterialet fra ICCS 2016 ikke analyseres i denne oppgaven. Likevel er det som tidligere nevnt et tema hvor man kan finne nærmest en utømmelig mengde informasjon om man ønsker å dykke dypere. Det finnes også flere rapporter som benytter seg av det samme datamaterialet som dette prosjektet. Likevel ser jeg flere måter å videreføre forskningen fra denne oppgaven, og undersøke aspekter som faller utenfor dette prosjektets mandat. Oppgaven avslutter dermed med å komme med noen forslag til hvilke områder videre forskning kan granske:

- Forskningen kan utvides ved å også ta for seg de andre nordiske landene sine resultater og se om man kommer frem til liknende resultater. Dette kan både benyttes for å se likheter mellom landene og dermed styrke funnene, men også for å finne ut hvilke forhold som er særnorske.
- En kvalitativ undersøkelse hvor hensikten er å finne ut hva som øker norske elevens politiske interesse. Det er her mulig å undersøke blant annet hvilke undervisningsformer, aktiviteter eller hendelser som fremmer deres politiske interesse.
- Denne oppgaven utforsker som sagt kun utstrekningen av elevens politiske interesse. Det kunne dermed også vært interessant å undersøke hvilket politisk engasjement ungdom som deltar i organisasjoner har. Eventuelt kan man utforske hvilke spesifikke måter ungdom har vært med å påvirke eller prøvd å påvirke demokratiske prosesser.

Litteraturliste

- Alozie, N. O., Simon, J., & Merrill, B. D. (2003). Gender and Political Orientation in Childhood. *The Social Science Journal*, 40, ss. 1-18.
- Altman, N., & Krzywinski, M. (2015). Association, Correlation and Causation. *Nature Methods*, 12(10), ss. 899-900.
- Amnå, E., Ekström, M., & Stattin, H. (2016). *Ungdomars Politiska Utveckling: Slutrapport från ett Forskningsprogram*. Gøteborg Stockholm: Makadam.
- Ary, D., Jacobs, L. C., Sorensen, C. K., & Walker, D. A. (2014). *Introduction to Research in Education*. Boston: Cengage Learning.
- Barstad, A., & Sandvik, L. (2015, november 11). *Deltaking, Støtte, Tillit og Tilhørighet: En Analyse av Ulikhet i Sosiale Relasjoner med Utgangspunkt i Levekårsundersøkelsene*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/248399?_ts=15166c21c40
- Biesta, G. J. (2006). *Beyond Learning: Democratic Education for a Human Future*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Bourdieu. (1987). What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence of Groups. *Berkeley Journal of Sociology*, ss. 1-17.
- Bufdir. (2020, august 28). *Politikk og Kjønn*. Hentet fra Bufdir: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/kjonnlikestilling/Politikk_og_kjonn/#heading23742
- Campbell, D. E. (2008, desember). Voice in the Classroom: How an Open Classroom Climate Fosters Political Engagement among Adolescents. *Political Behavior*, ss. 437-454.
- Cohen, C. (1971). *Democracy*. Athens: University of Georgia Press.
- Colby, A., Beaumont, E., Ehrlich, T., & Corngold, J. (2007). *Educating for Democracy. Preparing Undergraduates for Responsible Political Engagement*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cook, T. D., & Campbell, D. T. (1979). *Quasi-Experimentation. Design & Analysis Issues for Field Settings*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Crotty, M. (1998). *Introduction; The Research Process*. London: Sage Publications.
- Dagger, R. (2002). Republican Citizenship. I E. F. Isin, & B. Turner, *Handbook of Citizenship Studies* (ss. 145-156). London: Sage.
- Diamond, L. J., & Morlino, L. (2004). The Quality of Democracy: An overview. *Journal of Democracy*, ss. 20-31.
- Eckstein, K., Noack, P., & Gniewosz, B. (2013). Predictors of Intentions to Participate in Politics and Actual Political Behaviours in Young Adulthood. *International Journal of Behavioral Development* 37(5), ss. 428-435.
- Eimhjellen, I., & Ljunggren, J. (2017). *Kollektiv Handling i Digitale Medier. Nye Digitale Skiller?* Bergen/Oslo: Senter for Forskning på Sivilsamfunn og Frivillig Sektor.
- Fimreite, A. L., & Ivarsflaten, E. (2020, februar 4). "Den Store Demokratidebatten" - da og nå. Hentet fra idunn: https://www.idunn.no/tfs/2020/01/den_store_demokratidebatten_da_og_naa
- Fjeldstad, D., & Mikkelsen, R. (2003). Strong Democratic Competence Does not Automatically Lead to Strong Engagement and Participation. *International Journal of Educational Research* 39, ss. 621-632.
- Fladmoe, A. (2019). *Frivillighet og Politisk Engasjement. Hovedfunnsgrafikk fra Landsrepresentativ Spørreundersøkelse om Deltakelse i Frivillig Arbeid og Politiske Engasjement, Gjennomført Våren 2019*. Oslo: Senter for Forskning på Sivilsamfunn og Frivillig Sektor.

- Fox, N. J. (2008). Postpositivism. I L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods* (ss. 660-664). London: Sage Publications Inc. Hentet fra Researchgate: <https://www.doi.org/10.4135/9781412963909.n332>
- Habermas, J. (1984). *Theory of Communicative Action*. Boston: Beacon Press.
- Habermas, J. (1995). Tre Normative Demokratimodeller: Mm Begrepet Deliberativ Politikk. I E. O. Eriksen, *Deliberativ Politikk. Demokrati i Teori og Praksis* (ss. 30-46). Oslo: Tano.
- Halsey, A. H., Lauder, H., Brown, P., & Wells, A. S. (1998). *Education Culture, Economy, Society*. New York: Oxford University Press.
- Hernes, G., & Martinussen, W. (1980). *Demokrati og Politiske Ressurser (Vol. NOU 1980:7 Levekårsundersøkelsen. Delutredning)*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Huang, L., Ødegård, G., Hegna, K., Svagård, V., Helland, T., & Seland, I. (2017). Unge medborgere. Demokratiforståelse, Kunnskap og Engasjement Blant 9. - Klassinger i Norge. *The International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016*.
- Jang, S. M., & Kim, J. K. (2018). Third Person Effects on Fake News: Fake News Regulation and Media Literacy Interventions. *Computers in Human Behavior, 80*, ss. 295-302.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig Metode*. Abstrakt Forlag.
- Kleven, Ø. (2019, februar 4). *Lav Valgdeltakelse Blant Unge Voksne*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/lav-valgdeltakelse-blant-unge-voksne>
- Kunnskapsdepartementet. (2021, januar 1). *Lov om Grunnskolen og Den Vidaregående Opplæringa (Opplæringslova)*. Hentet fra Lovdata: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_1
- Köhler, H., Weber, S., Brese, F., Schulz, W., & Carstens, R. (2018). *ICCS 2016 User Guide for the International Database*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Lafferty, W. (1981). *Participation and Democracy in Norway. The "Distant Democracy" Revisited*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lamont, M., & Lareau, A. (1988). Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments. *Sociological Theory*, ss. 153-168.
- Martinussen, W. (1973). *Fjerndemokratiet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Mathé, N. E. (2019). *Democracy and Politics in Upper Secondary Social Studies: Students' Perception of Democracy, Politics, and Citizenship Preparation (Doktoravhandling)*. Det Utdanningsvitenskapelige Fakultet, Universitetet i Oslo. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/67601/PhD-Mathe-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Meld.St.28. (2016). *Fag - Fordypning - Forståelse: En Fornyelse av Kunnskapsløftet*. Oslo: Departementet.
- Mikkelsen, R., Fjeldstad, D., & Lauglo, J. (2011). *Morgendagens Samfunnsborgere: Norske Ungdomsskoleelevers Presentasjoner og Svar på Spørsmål i Den Internasjonale Demokratiundersøkelsen ICCS*. Oslo: Institutt for Lærerutdanning og Skoleforskning, UIO.
- Milbrath, L. W. (1965). Political Participation and Constitutional Democracy. I L. W. Milbrath, *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?* (ss. 142-152). Chicago: Rand McNally College Publishing Company.

- Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for Masterstudenter i Lærerutdanning*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making Democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Regjeringen. (2014, november 20). *Retten til Økonomisk og Politisk Deltakelse*. Hentet fra Regjeringen:
https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/fn/kvinner_deltakelse/id2076075/
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig Forskning og Kvantitativ Metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schuck, P. H. (2002). Liberal Citizenship. I E. F. Isin, & B. Turner, *Handbook of Citizenship Studies* (ss. 131-143). London: Sage.
- Solhaug, T. (2021). *Skolen i Demokratiet: Demokratiet i Skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Solhaug, T., & Børhaug, K. (2012). *Skolen i Demokratiet: Demokratiet i Skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå. (2018). *Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2017 Tema: Friluftsliv, Organisasjonsaktivitet, Politisk Deltakelse og Sosialt Nettverk. Dokumentasjonsnotat*. Hentet fra SSB: https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/339726?_ts=161758d25c0
- Statistisk Sentralbyrå. (2020, november 18). *Organisasjonsaktivitet, Politisk Deltakelse og Sosialt Nettverk, Levekårsundersøkelsen*. Hentet fra SSB:
<https://www.ssb.no/statbank/table/09130/>
- Stray, J. H. (2012). Kapittel 1 Demokratipedagogikk. I K. L. Berge, & J. H. Stray, *Demokratisk Medborgerskap i Skolen* (ss. 17-30). Bergen: Fagbokforlaget.
- Svagård, V., & Huang, L. (2017). *ICCS-Undersøkelsen 2016: Metodenotat for Den Norske Datainnsamlingen. NOVA Notat 5/17*. Oslo: NOVA-HiOA.
- Tønnessen, R. T., & Tønnessen, M. (2007). *Demokratisk Dannelse: Fagdidaktikk i Samfunnskunnskap*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2017, 1 September). *Overordnet del - Verdier og Prinsipper for Grunnopplæringen*. Hentet fra Utdanningsdirektoratet:
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del-samlet/>
- Utdanningsdirektoratet. (2019, november 18). *Læreplan i Samfunnsfag (SAF01-04)*. Hentet fra Udir:
<https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/saf01-04.pdf?lang=nno>
- Vaage, S. (2000). *Utdanning til Demokrati : Barnet, Skolen og Den Nye Pedagogikken : John Dewey i Utvalg*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Vrålstad, S. (2012, mai 3). *Deltakelse i Organisasjoner og Politisk virksomhet. Mer aktive med tillit til hverandre*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/mer-aktive-med-tillit-til-andre--87121>
- Waldahl, R. (1985). Politisk Kommunikasjon og Deltagerdemokrati. *Statsvetenskapelig Tidsskrift Vol 88*, ss. 15-23.
- Wang, S.-I. (2007). Political Use of the Internet, Political Attitudes and Political Participation. *Asian Journal of Communication*, 17:4, 381-395. Hentet fra
<https://doi.org/10.1080/01292980701636993>
- Wildhagen, T. (2009). Why Does Cultural Capital Matter for High School Academic Performance? An Empirical Assessment of Teacher-Selection and Self-Selection Mechanisms as Explanations of

the Cultural Capital Effect. *The Sociological Quarterly* 50:1, ss. 173-200. doi:10.1111/j.1533-8525.2008.01137.x

Wilken, L. (2008). *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

With, M. L. (2017, august 15). *Politiske Ressurser og Deltakelse*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/politiske-ressurser-og-deltakelse>

Ødegård, G., & Bergh, J. (2011). *Unge i Tradisjonell Politikk: Deltakelse i Valg, Kommunestyre og Partier*. Oslo: Institutt for Samfunnsforskning.

Ødegård, G., & Svagård, V. (2018). Hva Motiverer Elever til å Bli Aktive Medborgere? *Tidsskrift for Ungdomsforskning. Norwegian Journal of Youth Research*, ss. 28-50.

